

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО
БУДІВНИЦТВА ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами III-ї науково-практичної конференції

(м. Харків, 16 липня 2024 року)

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
МІЖНАРОДНИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ**

Електронне наукове видання

Харків

2024

Рекомендовано до публікації Вченою радою Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України (протокол № 6 від 24 липня 2024 р.)

Рекомендовано до публікації Вченою радою Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України (протокол № 8 від 24 липня 2024 р.)

Редакційна колегія:

С. В. Глібка – канд. юрид. наук, доцент, директор НДІ ПЗІР НАПрН України;

І. В. Яковюк – док. юрид. наук, проф., професор кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

А. М. Любчич – канд. юрид. наук, старший дослідник, учений секретар НДІ ПЗІР НАПрН України.

Рецензенти:

Д. А. Кобильник – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри податкового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Є. О. Малишко – кандидат економічних наук, доцент, заступник декана факультету фінансів та обліку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Економічна безпека: міжнародний і національний рівень: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами III-ї науково-практичної конференції (м. Харків, 16 липня 2024 року) / за ред. С.В. Глібка, А.М. Любчич. – Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. – 149 с. – Електронне наукове видання. – https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/conf_16.07.2024.pdf

ISBN 978-617-7806-50-8

У збірнику наукових праць представлені тези доповідей науковців, що взяли участь у III-й науково-практичній конференції «Економічна безпека: міжнародний і національний рівень». Захід був проведений Науково-дослідним інститутом правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, Науково-дослідним інститутом державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України та кафедрою права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в м. Харкові 16 липня 2024 року з метою обміну практичними і теоретичними напрацюваннями й підготовки рекомендацій щодо розв'язання актуальних проблем правового забезпечення економічної безпеки в Україні. Збірник наукових праць виданий в рамках фундаментального наукового дослідження «Правові механізми нової науково-дослідницької інфраструктури» РК № 0121U11376. Збірник наукових праць є продовжуваним науковим виданням, яке буде корисним науковцям, аспірантам, студентам і практикам, хто цікавиться питаннями правового забезпечення економічної безпеки в Україні.

ЗМІСТ

Тези та доповіді за матеріалами III-ї науково-практичної конференції «Економічна безпека: міжнародний і національний рівень»

Внукова Наталія Миколаївна Євроінтеграційні впливи на безпекові питання інноваційного процесу	5
Ivan Vasilyevich Yakoviyuk Environmental protection in the context of armed conflicts.....	12
Любчич Анна Миколаївна Законодавче регулювання питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених.....	17
Єфремова Катерина Вікторівна, Корсун Євген Сергійович Трансформація банківської системи України в умовах євроінтеграції	23
Розгон Ольга Володимирівна Сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, трансферу і комерціалізації технологій через співпрацю з національним консорціумом EEN-UKRAINE.....	30
Кохан Вероніка Павлівна Правове забезпечення повернення ветеранів війни до цивільного життя: роль трудового права.....	39
Грабинський Михайло Ігорович, Грушко Мальвіна Валеріївна Роль міжнародної фінансової підтримки у забезпеченні економічної безпеки України під час російсько-української війни	44
Гаращук Ілона Володимирівна Децентралізація та регіональна політика України в умовах війни	49
Гурак Любов Василівна Державна підтримка ветеранів у сфері професійної адаптації та підприємництва	56
Лукань Марія Олександрівна Правові науково-дослідницькі інфраструктури: зарубіжний досвід провідних правничих шкіл	64
Sushch Olena Petrivna Analysis of the state of legal regulation of investment activity in Ukraine	70
Мамаєв Ілля Олександрович До питання функціонування інституту помічника ветерана/фахівця із супроводу	76
Корват Олена Валеріївна Стійкість та ефективність інноваційних екосистем	87
Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна Забезпечення економічної безпеки України: інноваційний вимір	97

Чубенко Віра Анатоліївна	
Правова характеристика military tech інновацій як одного із аспектів економічного відновлення та розвитку України в повоєнний період	101
Колісник Анна Сергіївна	
Новації щодо впровадження податкових пільг у чинному законодавстві України	107
Шматков Даніїл Ігорович	
Копіювання коду веб-сторінок: створення похідних робіт та трансформаційне використання	113
Ломака Вікторія Сергіївна	
«Традиційні цінності»: їх місце і роль у формування правової та політичної культури росії	119
Петришин Олег Олександрович	
Актуальні виклики економічній безпеці України на загальнодержавному та місцевому рівнях	126
Постнова Наталя Іванівна	
Правове забезпечення міжнародних змішаних перевезень в умовах воєнного стану	133
Рагуліна Ксенія Анатоліївна	
Генезис термінопоняття «економічна безпека» в міжнародному праві	139
Давидюк Олександр Миколайович	
Особливості правового регулювання публічно-правових форм трансферу технологій в праві ЄС	144

Внукова Наталія Миколаївна

*доктор економічних наук, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ,
професор кафедри митної справи і фінансових послуг
ХНЕУ імені Семена Кузнеця,
ORCID: 0000-0002-1354-4838*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ВПЛИВИ НА БЕЗПЕКОВІ ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Дослідження присвячено основним засадам визначення євроінтеграційних впливів на безпекові питання інноваційного процесу. Розглянуто підходи ЄК до нових ініціатив сприяння розвитку науково-інноваційної співпраці ЄС з Україною. Проаналізовані підходи ЄК мають вплив на безпекові питання і пов'язані із промисловою політикою. Останні тенденції з розвитку безпекової індустрії зумовлені змінами в пріоритетах щодо випуску пристроїв і формування нової промислової політики ЄС. Використання синергії між технологіями безпеки та захисту цивільного та оборонного сектора є актуалізованими для вивчення досвіду ЄС Україною під час воєнного стану.

Ключові слова: безпека, інновації, промислова політика, ЄС.

Vnukova Nataliya

*Doctor of Economics (2nd PhD), Leading researcher of Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of
Ukraine, Professor of the Department of customs affairs and financial services Simon
Kuznets Kharkiv National University of Economics
ORCID: 0000-0002-1354-4838*

EUROPEAN INTEGRATION IMPACTS ON SECURITY ISSUES OF THE INNOVATION PROCESS

The study is devoted to the basic principles of determining the impact of European integration on security issues of the innovation process. The approaches of the EC to new initiatives to promote

the development of scientific and innovative cooperation between the EU and Ukraine were considered. The analyzed EC approaches have an impact on security issues and are related to industrial policy. The latest trends in the development of the security industry are due to changes in priorities regarding the release of devices and the formation of a new industrial policy of the EU. The use of synergies between security and defense technologies of the civil and defense sectors is relevant to the study of the EU experience of Ukraine during martial law.

Key words: security, innovation, industrial policy, EU.

Актуальність. У Стратегії національної безпеки України для гарантування достатку й безпеки громадян (п.53) потрібні ресурси, які при залученні та ефективному використанні зовнішніх джерел можуть забезпечити сталі і динамічне економічне зростання. Для цього необхідно: створити сприятливі, зокрема фінансові умови, для розвитку науки, забезпечити розбудову науково-дослідницької інфраструктури, а також ефективну взаємодію вчених із державним і приватним сектором, стимулювати інновації та запроваджувати новітні технології, зокрема у сферах безпеки та оборони, промисловості, енергетиці, машинобудуванні, будівництві та інфраструктурі, інформаційній та телекомунікаційній сферах [1]. У попередньому дослідженні автора встановлено, що має місце євроінтеграційний вплив інноваційного розвитку Індустрії 4.0 на економічну безпеку суб'єктів господарювання, що потрібно врахувати при розробці програм повоєнної економіки [2].

Виклад результатів. 20 грудня 2023 року ЄК запустила три нові ініціативи, які сприяють розвитку науково-інноваційної співпраці ЄС з Україною: новий офіс Horizon Europe у Києві, нова діяльність Європейської ради з інновацій (ЄРІ) для підтримки української глибокотехнологічної спільноти та новий Центр спільноти Європейського інституту інновацій і технологій (ЄІТ) [3]. Європейська рада інновацій надала звіт про вплив 2023 року на прискорення Deep Tech в Європі. У цьому звіті представлено огляд результатів роботи інноваторів, які фінансуються Європейською радою з інновацій (ЄРІ), програмою Європейського Союзу на 10 мільярдів євро для виявлення, підтримки та розширення масштабів проривних технологій і глибокотехнологічних стартапів. Він зосереджений на напрямі

Horizon Europe, що включає понад 500 стартапів, 275 передових дослідницьких проектів і 140 проектів комерціалізації досліджень. Він також оцінює довгостроковий вплив фонду, який включає проекти та компанії, що фінансуються в рамках пілотної фази (з 2018 по 2020 рік). і попередник SME Instrument Phase 2 і проекти Future and Emerging Technology (з 2014 року). Нововведенням є напрям підтримки глибоких технологічних інновацій із критично важливими технологіями, такими як сучасні матеріали, штучний інтелект і біотехнології [4]. Для визначення напрямів стимулювання інновацій важливим є ознайомлення з питаннями правового регулювання забезпечення безпеки в ЄС. Сучасні загрози безпеці розвиваються швидко, складно і часто мають транскордонний характер [5], тому політика кластеризації єврорегіонів спрямована на підвищення транскордонної безпеки [6]. З такими загрозами можна боротися лише шляхом колективної відповіді між країнами ЄС у рамках ефективного Союзу безпеки в Європі.

Численні дослідження показують, що ринок безпеки в ЄС, а також у всьому світі продовжуватиме зростати. що перевищує середнє зростання ВВП [7]. Європейська Комісія (ЄК) зробила індустрію безпеки однією з важливих частин флагманської ініціативи ЄС 2020 «Інтегрована промислова політика в епоху глобалізації, у центрі якої — конкурентоспроможність і стійкість» [8]. Галузеві прогнози передбачають, що частка ринку компаній ЄС у секторі безпеки буде зменшуватися, якщо не будуть запроваджені інновацій, які мають підвищити конкурентоспроможність Індустрії безпеки ЄС. Провідні ринкові компанії США все ще залишаються технологічними лідерами, вони також отримують вигоду від узгодженої правової бази та міцного внутрішнього ринку [7].

Країни Азії все швидше впроваджують інновації, усуваючи технологічний розрив, який відділяє їх від компаній ЄС, що вплине на те, що компанії ЄС без інноваційних перетворень зіткнуться з жорсткою конкуренцією, яку важко буде подолати з огляду на не вигідну вартість виробництва в ЄС. Отже, головною метою ЄК є створення високофункціонального внутрішнього європейського ринку інновацій безпеки. Між тим відзначається, що ЄК знаходиться у пошуку

узгодженого загальноєвропейського підходу, який би зробив індустрію безпеки ЄС більш конкурентоспроможною та інноваційною [7]. Тому наступні дії будуть стосуватися відповідно до тиску глобальної конкуренції розвитку технологій безпеки, які зосереджуються не на послугах, а на пристроях безпеки, що вимагає значної уваги до промислової політики у цій сфері.

Промислова політика ЄС має на меті зробити європейську промисловість більш конкурентоспроможною, щоб вона могла зберегти свою роль рушійної сили сталого зростання та зайнятості в Європі [8]. Вона має наскрізний характер і спрямована на забезпечення рамок умов, сприятливих для промислової конкурентоспроможності. Вона інтегрована у низку інших політик ЄС, зокрема, досліджень та інновацій, що свідчить дотично про вплив на безпекові питання.

Під гаслом від стратегії «Європа 2020» до Нової промислової стратегії з'явилися нові ініціативи, зокрема, «Інноваційний союз»; «Цифровий порядок денний для Європи»; «Інтегрована промислова політика в епоху глобалізації» та ін. У травні 2021 року ЄК оновила Європейську промислову стратегію, зосередившись на стійкості єдиного ринку ЄС, визначенні ключових стратегічних сфер і підтримці малих і середніх підприємств (МСП) і стартапів, а також щодо прискорення зеленого та цифрового переходу [8].

Стратегічні питання космосу одержали своє втілення 2023 року у Спільному повідомленні щодо космічної стратегії ЄС для безпеки та оборони, яка дозволить ЄС захистити свої космічні активи, інтереси у цій сфері, стримувати ворожу діяльність у космосі та зміцнювати свою стратегічну позицію та автономію [8]. Отже, це є демонстрацією глибокої пов'язаності промислової політики і безпеки. Основні проблеми, з якими стикається індустрія безпеки ЄС: фрагментація ринку безпеки ЄС; розрив між дослідженнями і ринком; відмінне сприйняття суспільством нових продуктів і інновацій є загальною проблемою для різних промислових секторів.

Напрямом дій є використання синергії між технологіями безпеки та захисту. Ринок цивільної безпеки та оборонний ринки є фрагментованими, це пов'язано з різними вимогами і стандартами. Отже ведуться пошуки цієї синергії

з Європейським оборонним агентством (EDA) через Європейську рамкову співпрацю [7]. ЄК має намір це здійснити через розширення співпраці в рамках Horizon 2020, вона вважає, що розробка «гібридних стандартів», тобто стандартів, які застосовуються як до технологій цивільної безпеки, так і до оборонних технологій, повинна активно розвиватися в сферах, де технології однакові, а сфери застосування дуже схожі. Такий підхід є інноваційним. Виконана оцінка рівня зацікавленості темами безпеки і інновацій за останні 5 років з використання пошукового ресурсу Google Trends [9] показала, що зацікавленість зростає, особливо щодо безпеки в останні два роки під час воєнного стану, але тема інновацій має достатньо низький рівень пошуку, серед регіонів-лідерів двох тем є Рівненська та Житомирська області.

Висновки. Розглянуті підходи ЄК безумовно мають вплив на безпекові питання інноваційного процесу. Останні тенденції з розвитку безпекової індустрії пов'язані із змінами в пріоритетах щодо випуску пристроїв і формування нової промислової політики ЄС. Використання синергії між технологіями безпеки та захисту цивільного та оборонного сектора є актуалізованими для вивчення досвіду ЄС Україною під час воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента № 392/2020 від 14 вересня 2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

2. Внукова Н. М. Євроінтеграційний вплив інноваційного розвитку Індустрії 4.0 на безпеку суб'єктів господарювання у повоєнній економіці *Економічна безпека: міжнародний і національний рівень* : зб. наук. пр. за матеріалами II-ї науково-практичної конференції, 21 квітня 2023 року. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. С. 5-12. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/e19c4199-3a37-400c-b0fd-f4b8dc1192c6/content>

3. Європейська Комісія запустила три ініціативи на підтримку українських науковців та інноваторів URL: <https://eufordigital.eu/uk/european-commission-launches-three-initiatives-supporting-ukrainian-researchers-and-innovators/>
4. European Innovation Council URL: https://eic.ec.europa.eu/index_en
5. Innovation and security research URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/innovation-and-security-research_en
6. Внукова Н. М. Стратегія формування фінансового кластера у транскордонному розвитку євро регіону *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів*: Збірн. наук, праць. Вип. 3. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2008. С. 141 - 158.
7. Security Industrial Policy - Action Plan for an innovative and competitive Security Industry URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417>
8. General principles of EU industrial policy Fact Sheets on the European Union URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>
9. Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>

REFERENCES

1. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku "Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy": Ukaz Prezydenta № 392/2020 vid 14 veresnia 2020 roku URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> [in Ukrainian]
2. Vnukova N. M. Yevrointehratsiinyi vplyv innovatsiinoho rozvytku Industrii 4.0 na bezpeku subiektiv hospodariuvannia u povoiennii ekonomitsi Ekonomichna bezpeka: mizhnarodnyi i natsionalnyi riven : zb. nauk. pr. za materialamy II-yi naukovo-praktychnoi konferentsii, 21 kvitnia 2023 roku. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 2023. S. 5-12. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/e19c4199-3a37-400c-b0fd-f4b8dc1192c6/content> [in Ukrainian]

3. Ievropeiska Komisiia zapustyla try initsiatyvy na pidtrymku ukrainskykh naukovtsiv ta innovatoriv URL: <https://eufordigital.eu/uk/european-commission-launches-three-initiatives-supporting-ukrainian-researchers-and-innovators/> [in Ukrainian]
4. European Innovation Council URL: https://eic.ec.europa.eu/index_en [in English]
5. Innovation and security research URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/innovation-and-security-research_en [in English]
6. Vnukova H. M. Stratehiia formuvannia finansovoho klastera u transkordonnomu rozvytku yevrorehionu Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy: Klasteri ta konkurentospromozhnist prykordonnykh rehioniv: Zbirn. nauk, prats. Vyp. 3. / NAN Ukrainy. In-t rehionalnykh doslidzhen. Lviv, 2008. S. 141 - 158. [in Ukrainian]
7. Security Industrial Policy - Action Plan for an innovative and competitive Security Industry URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417> [in English]
8. General principles of EU industrial policy Fact Sheets on the European Union URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy> [in English]
9. Yak korystuvatysia servisom Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends> [in Ukrainian]

Ivan Vasilyevich Yakoviyk

*Doctor of Law, Professor, Professor of the European Union Law Department
Yaroslav Mudryi National Law University, ORCID: 0000-0002-8070-1645*

ENVIRONMENTAL PROTECTION IN THE CONTEXT OF ARMED CONFLICTS

The paper analyzes the international legal framework for environmental protection during armed conflicts. The author analyzes the decisions of the Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification Techniques (ENMOD Convention) and Protocol I to the Geneva Conventions as international documents containing provisions on environmental protection in armed conflicts.

Keywords: *environmental protection, armed conflicts, Protocol I to the Geneva Conventions, ENMOD Convention.*

Яковюк Іван Васильович

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права
Європейського Союзу Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, ORCID: 0000-0002-8070-1645*

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У роботі проаналізована міжнародно-правова база щодо охорони довкілля під час збройних конфліктів. Проведено аналіз рішень Конвенції про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання техніки, що змінює навколишнє середовище (конвенція ENMOD) та Протоколу I до Женевських конвенцій як міжнародних документів, які містять положення про захист довкілля в умовах збройних конфліктів.

Ключові слова: *охорона довкілля, збройні конфлікти, Протокол I до Женевських конвенцій, Конвенція ENMOD.*

Armed conflicts inevitably generate a number of negative consequences, among which attention is primarily drawn to human casualties, material damage, territorial, demographic and political changes. Until the twentieth century, it was not customary to pay attention to the damage caused to the environment, and therefore the problem of studying the consequences of environmental destruction is one of the most under-researched topics in domestic science [1].

The ruthless exploitation of natural resources, mass destruction of flora and fauna that occurs during armed conflicts poses a direct threat to sustainable development, peace and security of a particular state, and in some cases, the region or the world as a whole, as the damage to the environment and natural resources is long-term.

It is a mistake to believe that the environment began to suffer from wars from the moment the first gunpowder shell exploded or when hundreds of thousands of military vehicles began to actively pollute the atmosphere. The damage to the environment began when numerous trap pits were deliberately made during military operations, killing animals by the hundreds, or when digging trap pits contributed to soil degradation, or when rivers were poisoned, rivers, wells and other water sources (in some cases, bloody massacres themselves caused poisoning of soil and water¹), or when forest fires aimed at destroying the enemy army hiding in them contributed to the disruption of entire ecosystems².

The damage caused by military actions to nature increased many times over in the twentieth century with the emergence of new powerful military equipment (primarily aircraft and ships), as well as nuclear³, chemical and bacteriological weapons, the use or even testing of which can cause environmental damage that could not have been imagined before.

Therefore, it is not surprising that environmental protection during armed conflicts has not been given due importance for the vast majority of history. Prior to the Vietnam War, experts in international humanitarian law did not see a link between military operations and environmental damage, nor did they consider the environment to be a special good of significant value. This is understandable, since the development of environmental law began only in the seventies of the twentieth century, when awareness of the need to protect the environment began to develop more intensively.

The problem of artificially altering the environment for military or other hostile purposes was put on the international agenda in the early 1970s.

¹ For example, after the Battle of Kulikovo, more than 100,000 corpses were left on the battlefield. Even more numerous mass graves were made during the First and Second World Wars. Decomposing corpses caused considerable damage to the soil and underground water sources, and thus contributed to environmental pollution.

² For example, after the victory over Carthage, the Romans covered all the outskirts of the city with salt, making the soil completely unsuitable for any vegetation.

³ After the end of World War II and until the end of the twentieth century, there were 1880 nuclear weapons tests. It is not surprising that radioactive radiation on the planet's surface reached 2% of the natural background by 1963.

The international legal framework for environmental protection during armed conflict consists of customary and treaty norms. The instruments that protect the environment during armed conflict can be divided into those that provide explicit protection and those that provide implicit protection. We will focus on the analysis of actions that provide explicit protection, namely customary norms, the ENMOD Convention, Protocol I to the 1949 Conventions and the Rome Statute.

The rules of international customary law set forth in a study conducted by the International Committee of the Red Cross contain three rules for protecting the environment during armed conflict [2].

Rule 43 enshrines three general principles of warfare that apply to the natural environment. According to the first principle «no part of the natural environment may be attacked, unless it is a military objective». The second principle provides for: «destruction of any part of the natural environment is prohibited, unless required by imperative military necessity». The content of the third principle is as follows: «launching an attack against a military objective which may be expected to cause incidental damage to the environment which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated is prohibited».

Rule 44: «Methods and means of warfare must be employed with due regard to the protection and preservation of the natural environment. In the conduct of military operations, all feasible precautions must be taken to avoid, and in any event to minimise, incidental damage to the environment. Lack of scientific certainty as to the effects on the environment of certain military operations does not absolve a party to the conflict from taking such precautions».

Rule 45: «The use of methods or means of warfare that are intended, or may be expected, to cause widespread, long-term and severe damage to the natural environment is prohibited. Destruction of the natural environment may not be used as a weapon».

In 1976, the Convention on the Prohibition of Military or Any Hostile Use of Environmental Modification Techniques [3] (hereinafter: ENMOD Convention) was signed. States Parties to the Convention pledged not to engage in military or any other hostile use of environmental modification techniques having widespread, long-term or

serious effects as a means of destroying, injuring or causing damage to another State Party (Article I).

In 1977, Protocol I to the Geneva Conventions of 1949 (hereinafter: Protocol I) was signed, the provisions of which (Articles 35, 55) prohibited the use of methods or means of warfare which are intended to cause or are likely to cause widespread, prolonged and severe damage to the environment [4]. While Article 35(3) exclusively protects the environment, Article 55(1) takes into account the effects that damage to the environment may have on human beings. It follows that Article 35(3) and Article 55(1) complement each other, ensuring the protection of both the environment as such and people.

A linguistic interpretation of these articles leads to the conclusion that all standards must be met in the aggregate in order to deal with prohibited methods or means. It should also be noted that, in addition to protecting the environment from extensive, long-term and serious damage, the prohibition of the use of methods or means of warfare that are intended to cause or are expected to cause such damage also prohibits retaliatory attacks on the environment.

The analysis of the content of the provision on environmental war crimes in the Statute of the International Criminal Court [5], in turn, shows that the decision on environmental war crimes in the Rome Statute was a step backwards in relation to Protocol I.

A review of the practice of environmental protection during armed conflicts in the context of the normative analysis of the above-mentioned international acts demonstrates the existence of several problems:

- lack of a generally accepted definition of armed conflict;
- lack of a generally accepted interpretation of the concept of the standard of extensive, long-term and serious environmental damage;
- inconsistency of international acts in formulating the content of the norm, namely the answer to the question: is it necessary for the application of environmental protection norms during armed conflicts that large, prolonged and serious

environmental damage occurred cumulatively or is the alternative occurrence of the above standards sufficient;

- linking the application of environmental protection norms during armed conflicts only to international armed conflicts;
- lack of clear boundaries in the application of environmental norms in armed conflicts between international humanitarian law and international environmental law.

These problems complicate the practical application of international environmental law during armed conflicts.

REFERENCES:

1. Смирнова К. В., Яковюк І. В., Щокін Ю. В. *Оборонний сектор і воєнні конфлікти як загроза та виклик кліматичній політиці. Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук.пр. Харків : Право. 2022. Вип. 43. С. 342–363. <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2022-43-342>.
2. Customary International Humanitarian Law. Volume I: Rules. URL: <https://www.refworld.org/reference/research/icrc/2005/en/98261>.
3. Convention on the prohibition of military or any other hostile use of environmental modification technique. New York, 10 December 1976. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1978/10/19781005%2000-39%20AM/Ch_XXVI_01p.pdf.
4. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol 1). URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.34_AP-I-EN.pdf.
5. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>.

Любчич Анна Миколаївна

кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0002-6492-4179

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПІДТРИМКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

У публікації розглянуто деякі питання законодавчого регулювання дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених. Розглянуто проект Закону про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених (реєстр. №10218 від 06.11.2023). Зазначені окремі пропозиції щодо вказаного проекту.

Ключові слова: дослідницькі інфраструктури, Національний науковий центр, молоді науковці, метадані.

Anna Liubchych

PhD, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development

NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0002-6492-4179

LEGISLATIVE REGULATION OF RESEARCH INFRASTRUCTURE AND SUPPORT FOR YOUNG SCIENTISTS

The publication deals with some issues of legislative regulation of research infrastructure and support for young scientists. The draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On Scientific and Scientific-Technical Activities" on Research Infrastructure and Support of Young Scientists (Reg. No. 10218 of 06.11.2023) is considered. Some proposals on the draft law were made.

Keywords: research infrastructures, National Science Center, young scientists, metadata.

Правове регулювання дослідницької інфраструктури та статусу молодих науковців є важливою темою в сучасному науковому середовищі. Деякі з проблем, що можуть виникнути в цьому контексті, включають доступ до наукових ресурсів, інтелектуальну власність, фінансування досліджень, права і

обов'язки молодих науковців, а також етичні аспекти наукової діяльності.

У багатьох країнах існують закони та положення, спрямовані на захист прав та інтересів науковців, а також на стимулювання їхньої дослідницької діяльності. Наприклад, це може бути законодавство, що регулює авторські права та патенти, програми грантів для молодих науковців, а також нормативні акти, що стосуються етичних стандартів у проведенні досліджень.

Однак існують і проблеми, пов'язані з недостатнім фінансуванням досліджень, складнощами у використанні новітніх технологій та нерівностями в доступі до можливостей для молодих науковців. Для вирішення цих проблем потрібні комплексні підходи, які враховують як правові, так і соціально-економічні аспекти.

Загалом, регулювання дослідницької інфраструктури та статусу молодих науковців вимагає постійного удосконалення з урахуванням сучасних викликів і можливостей.

Так, Верховна Рада України 6 червня 2024 року прийняла за основу проект Закону про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених (реєстр. №10218 від 06.11.2023), поданий Кабінетом Міністрів України.

Законопроектом пропонується:

- адаптувати законодавство України до законодавства ЄС щодо суб'єктів дослідницької інфраструктури та регулювання їх діяльності;
- виокремити об'єкти дослідницької інфраструктури;
- оновити норми Закону щодо центрів колективного користування науковим обладнанням, державних ключових лабораторій та національних наукових центрів в частині визначення їх основних завдань діяльності, необхідності відкритого доступу до них та способів об'єднання з метою оптимального використання основних фондів (у тому числі об'єктів дослідницької інфраструктури), оборотних засобів та фінансових активів для проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень і науково-

технічних (експериментальних) розробок, надання науково-технічних послуг, проведення наукової і науково-технічної експертизи, підготовки кадрів;

- усунути законодавчі неузгодженості, що мають місце у положеннях Закону та стосуються функціонування різних суб'єктів дослідницької інфраструктури;

- дати законодавче визначення понять «постдокторант», «постдокторантура» та «постдокторальні наукові дослідження»;

- уточнити статус і повноваження Рад молодих вчених;

- розширити напрями грантової підтримки Національним фондом досліджень України на програми навчання в аспірантурі (ад'юнктурі), докторантурі, інтернатурі, резидентурі. [1].

Але його норми викликають сумніви, зокрема:

1. за доцільне узгодити запропоноване у пункті 11¹ проєкта поняття: «метадані — структуровані дані, що описують, роз'яснюють, дають змогу ідентифікувати, спрощують використання та управління набором даних» з нормами Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» від 13.04.2020 № 554-IX (в редакції від 09.07.2023), які у пункті 11 частини 1 статті 1 визначають наступне поняття: «11) метадані - відомості про геопросторові дані та/або сервіси, що надають можливість їх пошуку та використання»;

2. за доцільне викласти пункт 22³ статті 1 проєкту «Національна електронна науково-інформаційна система – багатофункціональна інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збір, формування, обробку, збереження, використання даних та інформації про сферу наукової та науково-технічної діяльності України, забезпечує реалізацію функцій її суб'єктів, інформаційну підтримку та супроводження її діяльності.» у наступній редакції: «22³) Національна електронна науково-інформаційна система – багатофункціональна інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збір, формування, обробку, збереження, використання даних та інформації про сферу наукової та науково-технічної діяльності України, забезпечує реалізацію функцій її суб'єктів,

інформаційну підтримку та супроводження їх діяльності та функціонує згідно з Положенням, що затверджується постановою Кабінету Міністрів України.»

Зазначена редакція на наш погляд забезпечує узгодження із нормами Положення про Національну електронну науково-інформаційну систему, що затверджено Постановою КМУ від 27.09.2022 № 1067 (в редакції від 27.09.2022);

3. висловлюємо зауваження щодо доцільності корегування та вдосконалення п. 2 ч. 4 (Завдання національних наукових центрів) ст. 14 (Національний науковий центр) який запропонований для розгляду у наступній редакції: «2) забезпечення виконання стратегічних завдань у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом реалізації найбільш важливих та актуальних для держави напрямів розвитку науки і техніки та (або) інноваційної діяльності».

Зазначені зауваження пов'язані з тим, що у Законі «Про наукову та науково-технічну діяльність» відсутнє визначення поняття «стратегічні завдання у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності». Цей Закон лише визначає, що основними цілями державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності є забезпечення наукового обґрунтування визначення стратегічних завдань розвитку економіки та суспільства (ч. 1 ст. 45).

Відповідно до ч. 3 ст. 14 Проекту, критерії надання та позбавлення статусу національного наукового центру, умови продовження строку дії такого статусу та особливості діяльності національних наукових центрів визначаються Положенням про національний науковий центр, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до п. 3 Положення про національний науковий центр, яке затверджено Постановою КМУ від 19.03.1994р. № 174, надання і позбавлення статусу національного наукового центру провадиться Указом Президента України за поданням Кабінету Міністрів України.

Окрім зазначеного, відповідно до проекту Закону, змінюється процедура отримання статусу Національного наукового центру, а саме, статус надається з дня його державної реєстрації на визначений період (на сім років), який може

бути продовжений відповідно до Положення про національний науковий центр, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Через вищезазначене норми Положення про національний науковий центр, яке затверджено Постановою КМУ від 19.03.1994р. № 174 необхідно привести у відповідність до норм проекту Закону, у випадку його прийняття;

4. вважаємо за доцільне розширити можливості наукових установ та закладів вищої освіти щодо створення ключових дослідницьких лабораторій.

Так, оскільки фундаментом та основою діяльності ключових дослідницьких лабораторій є проведення досліджень та розвиток науки, що передбачає роботу зі значним обсягом спеціальних знань, вважаємо необхідним передбачити можливість створення таких суб'єктів на основі відповідних інформаційних баз (систем). **Тому, пропонуємо викласти частину 1 статті 15 в наступній редакції:**

«1. З метою підтримки та розвитку фундаментальних наукових досліджень на світовому рівні, нових перспективних міждисциплінарних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок, координації спільної діяльності та ефективного використання фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів за визначеним науковим напрямом можуть утворюватися державні ключові лабораторії. Державні ключові лабораторії можуть бути новою юридичною особою, договірним об'єднанням структурних підрозділів наукових установ та (або) закладів вищої освіти **або структурним підрозділом наукових установ та закладів вищої освіти, який функціонує на основі відповідних інформаційних баз (систем)** незалежно від відомчого підпорядкування у порядку, визначеному законом».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верховна Рада України прийняла за основу законопроект щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/250495.html>.

REFERENCES

1. Verkhovna Rada Ukrainy pryiniala za osnovu zakonoproekt shchodo pytan doslidnytskoi infrastruktury ta pidtrymky molodykh vchenykh. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/250495.html>.

Єфремова Катерина Вікторівна

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, заступник
директора з наукової роботи НДІ правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-1917-9691

Корсун Євген Сергійович

*головний юрисконсульт відділу правової підтримки регіональної мережі
юридичного департаменту АТ «Ощадбанк»*

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Визначено основні тенденції розвитку банківської системи України. Проаналізовано вплив трансформації банківської системи на економічну безпеку країни. Відзначено поточний стан впровадження європейських норм та принципів банківського регулювання. Виокремлено напрямки інтеграції банківської системи України у фінансову сферу ЄС.

Ключові слова: банківська система; євроінтеграційні процеси; економічна безпека; впровадження норм законодавства ЄС; банківські послуги; напрямки інтеграції.

Kateryna Yefremova

*Ph.D, Senior Researcher, Associate Professor of the Department of Financial
Law the Yaroslav Mudryi National Law University*

Korsun Yevhen

*Chief Legal Advisor of the Legal Support Division of the Regional Network of the
Legal Department of the JSC "Oschadbank"*

The main tendencies of the banking system development in Ukraine have been determined. The impact of the transformation of the banking system on the country's economic security is analyzed. The current state of European norms implementation and banking regulation principles has been noted. The directions for integration of the Ukrainian banking system into the EU financial sphere have been proposed.

Keywords: banking system; eurointegration processes; economic security; banking services; EU legislation norms implementation; directions for integration.

Функціональна специфіка діяльності банків зумовлює необхідність організаційно-правового виділення їх у самостійну, відносно замкнуту структуру, яка називається банківською системою. Це обумовлюється тим, що саме банки є одним із найважливіших елементів структури економіки щодо організації руху фінансових потоків, що складають основу кредитної системи країни та концентрують основну частину її ресурсів.

Саме під час функціонування банківської системи найбільш динамічно й активно проявляються всі позитивні і негативні явища, що відбуваються в економіці країни, тому вона чинить основний вплив на економічну безпеку держави.

Європейська банківська система досі має значну фрагментація за національною ознакою. Ситуація суттєво не змінилася після створення Єдиного наглядового механізму (SSM) та Єдиного механізму врегулювання (SRM): спільний банківський сектор все ще залишається сукупністю національних банківських секторів [1]. Одним із головних аргументів на користь створення банківського союзу було бажання розірвати так звану "петлю приреченості" між банками та державою, але через майже десять років два ключові елементи банківського союзу все ще відсутні. По-перше, існує потреба у створенні Європейської системи страхування депозитів (EDIS), яка б завершила переведення всієї системи захисту на єдиний європейський рівень. Проте, досі існує думка, що під час кризи кредитоспроможність банків все одно буде залежати від надійності відповідної національної системи гарантування вкладів і від того, чи буде держава надавати їм максимальну підтримку. По-друге, бракує прогресу в транскордонній інтеграції банківського сектору до єдиної банківської системи ЄС, що зменшує потенціал для розподілу приватних ризиків на європейському банківському ринку.

Звернемося до сутності поняття «банківська система», щоб визначити про яку саме інтеграцію йдеться. Так, банківська система являє собою законодавчо

визначену, чітко структуровану та підпорядковану сукупність фінансових установ, які здійснюють банківську діяльність (надають банківські послуги) на постійній професійній основі та функціонально взаємопов'язані в самостійну економічну замкнену структуру.

Самостійність банківської системи як економічної структури має подвійне спрямування: 1) відносно окремих банків, що виступають структурними елементами системи; 2) відносно інших систем вищого порядку (кредитна, фінансова, економічна), що паралельно функціонують в економіці країни.

Структура будь-якої банківської системи залежить від певних історичних, суспільно-економічних, правових, організаційних та навіть політичних умов, які визначають потребу системного впорядкування банківської діяльності.

Тому звернемося до цілей (функцій) банківської системи, серед яких можна виокремити такі: а) трансформація заощаджень в інвестиції (кредитні ресурси для інвестицій і поповнення оборотного капіталу), б) ефективна аллокація ресурсів (підвищення ефективності економіки при збереженні макроекономічної стабільності) [2], в) зміцнення економічного суверенітету (фінансова інфраструктура для проведення самостійної економічної політики), г) емісійна та стабілізаційна функції. Але завдяки саме трансформаційній функції банківська система створює умови для зростання суспільного багатства.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III [3], банківська система України складається з Національного банку України (НБУ) й інших банків, що створені й діють на території держави.

За архітектурою банківська система України дворівнева і кожний її структурний елемент має свої специфічні завдання та функції. Банком першого рівня банківської системи України є її Центробанк – Національний банк України, який як регулятор грошового ринку відповідає за рівень інфляції в країні, здійснює регулювання та контроль діяльності комерційних банків, є емісійним центром держави, нагромаджує міжнародні резерви країни. Оцінюючи сучасні завдання Національного банку України слід сказати, що відповідно до

Конституції України його головною метою та завданням було і залишається досягнення цінової і фінансової стабільності.

На другому рівні розташовані всі інші комерційні банки, в тому числі й державні, а також універсальні та спеціалізовані, і навіть філії іноземних банків.

Дворівневність банківської системи виявляється в тому, що, з одного боку, банки самостійні щодо НБУ і юридично йому не підпорядковані, тобто НБУ не є вищою інстанцією для банківської установи. З іншого – банки є піднаглядовими НБУ, їх створення та діяльність безпосередньо залежать від нього. Фактично відносини між ними мають вертикальний характер, є владними і тому регулюються нормами публічного права (фінансового, адміністративного) [4].

Одним з кроків адаптації українського банківського законодавства до європейського є прийняття Закону України «Про платіжні послуги», що імплементує основні засади Другої платіжної директиви ЄС, що в майбутньому дасть змогу інтегрувати платіжну систему України із системою ЄС.

Крім цього, з 1 серпня 2022 року небанківські надавачі платіжних послуг (платіжні установи, установи електронних грошей, поштові оператори та деякі інші) мають право відкривати платіжні рахунки для користувачів відповідно до Постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків» [5]. Вони також можуть випускати платіжні картки та електронні гроші. Це нове регулювання платіжного ринку, яке розширює можливості небанківських фінансових установ. Проте, постає питання: «Чи ввійдуть такі небанківські фінансові установи до банківської системи України, надаючи окремі банківські послуги, та маючи своїм регулятором НБУ?».

Крім того, до 2025 року в Україні має повноцінно запрацювати система відкритого банкінгу (open banking) та впроваджені стандарти Другої платіжної директиви (PSD2). Банки вже зосередилися над доопрацюванням питань, пов'язаних з автентифікацією і максимальною ідентифікацією клієнта і платежу. Ще один важливий напрям інтеграції – це приєднання до Єдиної європейської платіжної зони (SEPA) до кінця 2024 року [6]. Доступ до європейських платіжних

систем пришвидшить розрахунки, зменшити витрати бізнесу і загалом спростить процедуру валютного контролю, якій в ЄС сьогодні практично не здійснюється, а натомість функціонує комплаєнс та фінмоніторинг [7].

Проте, український банківський сектор має свої особливості, серед яких необхідно звернути увагу на те, що банки де-факто стали виконувати функції контролюючих органів держави у якості її агентів. Оскільки в державі діє мораторій на податкові перевірки, то весь валютний контроль, а саме: повернення валютної виручки, перевірка оплати по імпорту, фінансовий моніторинг, робота із санкційними списками – все це здійснюють банки. Вони працюють з операціями не постфактум, як це робить податкова, а на випередження, що потребує великої кількості часу і ресурсів. Крім того, комерційні банки виконують особливу роль у наповненні бюджету та зменшенні «сірої» частини економіки.

Щодо тенденцій розвитку банківської системи в Україні за 2023 рік, то можна виділити зменшення кількості банків як результат діяльності НБУ як регулятора відповідно до європейських норм і стандартів.

Таким чином, бачимо, що процес євроінтеграції суттєво впливає на функціонування української банківської системи. А серед вагомих аспектів, що впливають на подальші зміни, можна виділити такі: 1) підвищення присутності іноземного капіталу, 2) впровадження європейського банківського законодавства та стандартів, 3) міжнародні підходи, що запроваджуються у національну банківську практику, зокрема щодо єдиного регулятора фінансового ринку, 4) сприяння розвитку банківського сектору шляхом створення передумов для підвищення конкурентоспроможності українських фінансових установ та їх співпраці з європейськими інституціями, 5) зміни в нагляді за банками (впроваджено новий підхід до нагляду за банками, що допомагає позбутися «токсичних» та неплатоспроможних банків).

Трансформація банківської системи України продовжується, а через те, що саме вона лежить в основі економічної системи країни і є сполучною ланкою між всіма суб'єктами економіки, то цьому необхідно приділити достатньо уваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Andrea Enria. The integration of the EU banking sector and the challenges of global competition. European Central Bank, Banking Supervision. 2023. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/interviews/date/2023/html/ssm.in230913~d990592ae3.en.html>.
2. Банківська система: навч. посібник / за ред. І.М. Мазур. Дніпро: Пороги, 2017. 444 с.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
4. Орлюк О. П. Банківське право: Навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2005. С. 47.
5. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків: Постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 року № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-22#Text>.
6. Європейська інтеграція. Національний Банк України. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/en/about/international/euro-integration>.
7. Мудрий В. Виклики перед банківським сектором на шляху до євроінтеграції. Інтерфакс-Україна. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/947267.html>.

REFERENCES

1. Andrea Enria. The integration of the EU banking sector and the challenges of global competition. European Central Bank, Banking Supervision. 2023. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/interviews/date/2023/html/ssm.in230913~d990592ae3.en.html>.
2. Bankivska systema: navch. posibnyk / za red. I.M. Mazur. Dnipro: Porohy, 2017. 444 s.
3. Pro banky i bankivsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 7 hrudnia 2000 roku № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

4. Orliuk O. P. Bankivske pravo: Navch. posibnyk. Kyiv: Yurinkom Inter, 2005. S. 47.

5. Pro zatverdzhennia Instruktsii pro poriadok vidkryttia ta zakryttia rakhunkiv korystuvacham nadavachamy platizhnykh posluh z obsluhovuvannia rakhunkiv: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 29.07.2022 roku № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-22#Text>.

6. Yevropeiska intehratsiia. Natsionalnyi Bank Ukrainy. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/en/about/international/euro-integration>.

7. Mudryi V. Vyklyky pered bankivskym sektorom na shliakhu do yevrointehratsii. Interfaks-Ukraina. 2023. <https://interfax.com.ua/news/blog/947267.html>.

Розгон Ольга Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID 0000-0001-6739-3927

***СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ, ТРАНСФЕРУ
І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ ЧЕРЕЗ СПІВПРАЦЮ З
НАЦІОНАЛЬНИМ КОНСОРЦІУМОМ EEN-UKRAINE***

Наукова робота присвячена правовому аналізу сприяння розвитку інновацій, малого і середнього бізнесу, трансферу і комерціалізації технологій. Особлива увага приділена взаємодії бізнесу з Національним Консорціумом EEN-Ukraine. Зазначено, що створення і поширення нових технологій не відбуваються у вакуумі, вони значною мірою зумовлені фундаментальними вимогами конкуренції та інтеграцією в міжнародні мережі трансферу технологій, зокрема EEN (Європейська мережа підприємств).

Ключові слова: бізнес, Національний Консорціум EEN-Ukraine, трансфер технологій, асоціація, консорціум, альянс, інтеграція, інноваційна діяльність.

Rozghon Olha

*PhD, Associate Professor, Leading Researcher of the Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework
for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

ORCID 0000-0001-6739-3927

The research paper is devoted to the legal analysis of the promotion of innovation, small and medium-sized business, technology transfer and commercialization. Particular attention is paid to the interaction of business with the National Consortium EEN-Ukraine. It is noted that the creation and dissemination of new technologies do not occur in a vacuum, they are largely due to the fundamental requirements of competition and integration into international technology transfer networks, in particular the EEN (European Enterprise Network).

Keywords: business, National Consortium EEN-Ukraine, technology transfer, association, consortium, alliance, integration, innovation.

Тенденції прогресу у високорозвинутих країнах демонструють, що формування [1] конкурентної переваги на основі результатів науково-дослідних досліджень і використання науково-технічного прогресу може гарантувати довгостроковий сталий розвиток [7; 9; 12].

Трансфер знань, точніше *трансфер технологій*, є критично важливим фактором у здатності компанії до інновацій. Він сприяє утриманню конкурентних переваг навіть у динамічному галузевому контексті [13]. Lejosne N. [8] стверджує, що процес трансферу — це процес інновації, його треба розуміти і вивчати як такий.

Процес *трансферу технологій*, як правило, стимулюється за наявності певних ключових чинників, наприклад, соціальних зв'язків, довіри, попереднього досвіду [10]. Ці фактори тісно пов'язані з (1) характеристиками гібридних організацій, (2) характеристиками клієнтів і (3) відносинами між гібридними організаціями та їхніми клієнтами в межах процесу трансферу технологій. Серед багатьох запропонованих *детермінантів трансферу технологій* виділяються такі: здатність до засвоєння, людський капітал, довіра, соціальні зв'язки, попередній досвід партнерства, міжнародний досвід. У межах потрійної спіралі трансфер технологій залежить від характеристик галузі, характеристик EEN і сприйняття EEN галуззю [2].

Мережа EEN об'єднує понад 250 регіональних консорціумів (центри трансферу, бізнес-інноваційні центри, ТПП, агентства розвитку тощо), які надають МСП інтегровані послуги у сфері підтримки розвитку бізнесу та інновацій, включаючи послуги з інформування, підтримки бізнес-кооперації, інтернаціоналізації підприємств, передання знань і технологій щодо забезпечення участі МСП у рамкових програмах ЄС. Мережа EEN діє по всьому світу. Вона об'єднує експертів з організацій-членів, які відомі своєю досконалістю в підтримці бізнесу.

EEN — це ініціатива ЄС, яка підтримує бізнес-інновації в європейських МСП, найбільша в Європі мережа підтримки підприємництва. Вона створена Європейською комісією у 2008 році та є найбільшою підпрограмою COSME.

Головними цілями EEN є: створення інтегрованої мережі послуг підтримки бізнесу, заснованої на досвіді двох мереж з 270 Euro Info Centres (EIC) і 250 Innovation Relay Centres (IRC); збільшення синергії між усіма партнерами мережі з метою забезпечення інтегрованих послуг; покращення доступу малого та середнього бізнесу до послуг мережі за концепцією «No wrong door»; полегшення адміністративних процедур для учасників мережі; забезпечення професіоналізму та якості послуг. Мережа EEN відкрита для всіх зацікавлених організацій, і жодна вузька група не повинна домінувати й лобіювати свої інтереси.

Перспективу європейсько-орієнтованої мережі підтримує Європейська Комісія. Членом EEN може стати будь-яка організація (консорціум організацій), що працює у сфері підтримки малого і середнього бізнесу, трансферу і комерціалізації технологій. Відбір учасників мережі відбувається через конкурс, який організовується EACI. Переможці конкурсу із країн ЄС *отримують фінансову підтримку*. Країни, які не є членами ЄС, кандидатами або асоційованими країнами, можуть бути представлені в EEN тільки одним консорціумом (рекомендується, щоб цей консорціум представляв мережеві структури у своїй країні) за наявності національної фінансової підтримки [15].

На даний момент EEN включає 625 організацій-партнерів, розташованих у понад 60 країнах [4]. Більше 4000 експертів з інтернаціоналізації та практиків трансферу технологій пропонують широкий спектр послуг із підтримки підприємництва та інновацій для підприємств, уключаючи *company missions* (місії компаній) і *brokerage meetings* (брокерські зустрічі) [11].

Оскільки EEN є унікальною платформою для обміну інноваційними технологіями, то *місії компаній* сприяють установленню прямих контактів, ініціюванню і налагодженню нових галузевих ділових партнерств. *Місії компаній* — це недорога, пряма форма виходу на потрібного потенційного бізнес-партнера у його природному середовищі, що дозволяє ознайомитися не лише з його пропозицією, але й із його безпосереднім діловим і правовим оточенням. У свою чергу, *брокерські зустрічі* — це швидка і пряма форма

пошуку партнера для співпраці. Вона надає можливість обмінятися інформацією про інноваційні технології та нові тенденції, а також здійснити пошук ділових і технологічних партнерів. До початку заходу учасники *брокерських зустрічей* обирають своїх партнерів для безпосередніх B2B-зустрічей відповідно до типу співпраці, яку вони шукають [3; 6; 5].

Процедура реєстрації у мережі EEN відбувається через членство EEN-Ukraine — Національний Консорціум EEN-Ukraine.

За ст. 120 ГК України господарські об'єднання утворюються як *асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств*, передбачені законом. *Консорціум* — тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо).

Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, у порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність [16].

За допомогою послуг Національного Консорціуму EEN-Ukraine є можливість: шукати бізнес-партнерів і покупців своєї продукції, розміщувати і відстежувати комерційні пропозиції, просувати свої інноваційні технології на ринки ЄС, шукати і залучати новітні інноваційні технології із-за кордону, залучати інвесторів і партнерів у ЄС для створення спільних підприємств чи інноваційної продукції, шукати партнерів у країнах ЄС та асоційованих країнах для імпорту й експорту товарів.

Консорціум EEN-Україна: функціонує лише як представник мережі EEN в Україні; виступає як посередник між EEN та українськими організаціями; не має власної електронної платформи з технологічними профілями. З огляду на викладене вважаємо, що Консорціум EEN-Україна *не слід відносити до мереж трансферу технологій* через невідповідність його основним ознакам, які притаманні мережі трансферу технологій [14].

Як офіційний партнер консорціуму EEN-Україна Інститут фізики НАН

України має активний доступ до бази даних EEN і *може представляти інтереси в EEN зацікавлених учасників* (тих, хто звертається):

- просувати інноваційні продукти і технології для перспективних ділових партнерів, ліцензіатів або клієнтів;
- допомагати знайти необхідні нові продукти, технології або знання для розвитку бізнесу або задоволення конкретних потреб, бізнес-партнерів;
- допомагати знайти партнерів для науково-дослідних та інших європейських проєктів;
- розміщувати профіль із пропозицією або запитом у системі EEN, після чого він буде доступний усім зацікавленим потенційним партнерам із 70 країн Європи, Азії та Америки протягом 1 року;
- допомагати при підготовці інформаційних матеріалів для створення профілю в базі даних EEN на основі форм EEN із використанням правильних кодів і ключових слів і керуючись вимогами EEN. За допомогою пошукової системи EEN можна знайти пропозицію інноваційної розробки або запит на вирішення технологічної проблеми.

Послуги членів Консорціуму є *безкоштовними*. Брати участь в EEN можуть: підприємства, приватні підприємці, освітні заклади, стартапи, українські бізнес-асоціації, громадські організації.

Отже, створення і *поширення нових технологій* не відбуваються у вакуумі, вони значною мірою зумовлені фундаментальними вимогами конкуренції та інтеграцією у міжнародні мережі трансферу технологій, як-то EEN.

ЛІТЕРАТУРА

1. Akkurt G. G., Aste N. et al. (2020). Dynamic thermal and hygrometric simulation of historical buildings: Critical factors and possible solutions. *Renew. Sustain. Energy Rev*, 118, 109509. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2019.109509>.
2. Araújo C., Teixeira A. (2014). Determinants of International Technology Transfer: an Empirical Analysis of the Enterprise Europe Network. *Journal of*

technology management & innovation, 9 (3), 120–134. URL: <https://doi.org/10.4067/s0718-27242014000300009>.

3. Ferraro G., Iovanella A. (2017). Technology transfer in innovation networks: An empirical study of the Enterprise Europe Network. *Int. J. Eng. Bus. Manag.*, 9, 184797901773574. URL: <https://doi.org/10.1177/1847979017735748>.

4. Gródek-Szostak Z. et al. (2020). Promotion of RES in a Technology Transfer Network. Case Study of the Enterprise Europe Network. *Energies*, 13 (13), 3445. <https://doi.org/10.3390/en13133445>.

5. Gródek-Szostak Z., Luc M. (2019). Company mission events i brokerage events jako narzędzia wsparcia międzynarodowej współpracy technologicznej. In *Zarządzanie Restrukturyzacją: Innowacyjność i Konkurencyjność w Obliczu Zmian; Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa*; Dom Organizatora: Toruń, Poland, 231–239.

6. Gródek-Szostak Z., Luc M. et al. (2019). Economic Missions and Brokerage Events as an Instrument for Support of International Technological Cooperation between Companies of the Agricultural and Food Sector. In *Infrastructure and Environment*; Springer: Cham, Switzerland, 307–312. https://doi.org/10.1007/978-3-030-16542-0_38.

7. Gródek-Szostak Z., Szelań-Sikora A., Sikora J., Korenko M. (2017). Prerequisites for the cooperation between enterprises and business support institutions for technological development. In *Proceedings of the 16th Conference, Tomaszowice, Poland, 19–20 June*; 16, 427–439.

8. Lejosne N. (2006). Transfert de technologie : les dimensions oubliées. A partir de l'étude et la comparaison de trois cas au sein de PME béninoises.. *Sciences de l'Homme et Société. Ecole Polytechnique X, Français*. URL: <https://pastel.hal.science/file/index/docid/503637/filename/Lejosne.pdf>.

9. Niemiec M., Komorowska M., Szelań-Sikora A., Sikora J., Kuboń M., Gródek-Szostak Z., Kapusta-Duch J. (2019). Risk Assessment for Social Practices in Small Vegetable farms in Poland as a Tool for the Optimization of Quality Management Systems. *Sustainability*, 11 (14), 3913. <https://doi.org/10.3390/su11143913>.

10. Santoro M. D., Bierly III P. E. (2006). Facilitators of knowledge transfer in University-Industry Collaborations: A Knowledge-based perspective, *IEEE Transactions on Engineering Management*, 53 (4), 495-507. URL: <http://dx.doi.org/10.1109/tem.2006.883707>.
11. Sipilä K., Rämä M. et al. (2015). Distributed energy systems-DESY. *VTT Technol.* 224, 186.; Moreno B., Lopez A. J. (2008). The Effect of Renewable Energy on Employment. The Case of Asturias (Spain). *Renew. Sustain. Energy Rev.*, 12 (3), 732–751. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2006.10.011>.
12. Szeląg-Sikora A., Sikora J., Niemiec M. et al. (2019). Impact of Integrated and Conventional Plant Production on Selected Soil Parameters in Carrot Production. *Sustainability*, 11 (20), 5612. <https://doi.org/10.3390/su11205612>.
13. Zahra S. A., George G. (2002). Absorptive Capacity: A Review, Reconceptualization, and Extension. *The Academy of Management Review*, 27 (2), 185-203. URL: <https://doi.org/10.2307/4134351>.
14. Новіков Є. А. Правове регулювання діяльності мережі трансферу технологій : монографія. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ, 2019. 173 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Monohrafiia_Novikov.pdf.
15. Путівник Європейською мережею підприємств (EEN). Вип. 3. Київ, Берлін. 2017. URL: <http://www.kr-rada.gov.ua.pdf>.
16. Юркевич Ю.М. Правовий статус статутних господарських об'єднань. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 181-184. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3474/1/%D1%8E%D1%80%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf>.

REFERENCES

1. Akkurt G. G., Aste N. et al. (2020). Dynamic thermal and hygrometric simulation of historical buildings: Critical factors and possible solutions. *Renew. Sustain. Energy Rev*, 118, 109509. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2019.109509>.
2. Araújo C., Teixeira A. (2014). Determinants of International Technology Transfer: an Empirical Analysis of the Enterprise Europe Network. *Journal of*

technology management & innovation, 9 (3), 120–134. URL: <https://doi.org/10.4067/s0718-27242014000300009>.

3. Ferraro G., Iovanella A. (2017). Technology transfer in innovation networks: An empirical study of the Enterprise Europe Network. *Int. J. Eng. Bus. Manag.*, 9. 184797901773574. URL: <https://doi.org/10.1177/1847979017735748>.

4. Gródek-Szostak Z. et al. (2020). Promotion of RES in a Technology Transfer Network. Case Study of the Enterprise Europe Network. *Energies*, 13 (13), 3445. <https://doi.org/10.3390/en13133445>.

5. Gródek-Szostak Z., Luc M. (2019). Company mission events i brokerage events jako narzędzia wsparcia międzynarodowej współpracy technologicznej. In *Zarządzanie Restrukturyzacją: Innowacyjność i Konkurencyjność w Obliczu Zmian; Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa; Dom Organizatora: Toruń, Poland*, 231–239.

6. Gródek-Szostak Z., Luc M. et al. (2019). Economic Missions and Brokerage Events as an Instrument for Support of International Technological Cooperation between Companies of the Agricultural and Food Sector. In *Infrastructure and Environment; Springer: Cham, Switzerland*, 307–312. https://doi.org/10.1007/978-3-030-16542-0_38.

7. Gródek-Szostak Z., Szelaǳ-Sikora A., Sikora J., Korenko M. (2017). Prerequisites for the cooperation between enterprises and business support institutions for technological development. In *Proceedings of the 16th Conference, Tomaszowice, Poland, 19–20 June; 16*, 427–439.

8. Lejosne N.. (2006). Transfert de technologie : les dimensions oubliées. A partir de l'étude et la comparaison de trois cas au sein de PME béninoises.. *Sciences de l'Homme et Société. Ecole Polytechnique X, Français*. URL: <https://pastel.hal.science/file/index/docid/503637/filename/Lejosne.pdf>.

9. Niemiec M., Komorowska M., Szelaǳ-Sikora A., Sikora J., Kuboń M., Gródek-Szostak Z., Kapusta-Duch J. (2019). Risk Assessment for Social Practices in Small Vegetable farms in Poland as a Tool for the Optimization of Quality

Management Systems. Sustainability, 11 (14), 3913.
<https://doi.org/10.3390/su11143913>.

10. Santoro M. D., Bierly III. P. E. (2006). Facilitators of knowledge transfer in University-Industry Collaborations: A Knowledge-based perspective, *IEEE Transactions on Engineering Management*, 53 (4), 495-507. URL: <http://dx.doi.org/10.1109/tem.2006.883707>.

11. Sipilä K., Rämä M. et al. (2015). Distributed energy systems-DESY. *VTT Technol.* 224, 186.; Moreno B., Lopez A. J. (2008). The Effect of Renewable Energy on Employment. The Case of Asturias (Spain). *Renew. Sustain. Energy Rev.*, 12 (3), 732–751. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2006.10.011>.

12. Szeląg-Sikora A., Sikora J., Niemiec M. et al. (2019). Impact of Integrated and Conventional Plant Production on Selected Soil Parameters in Carrot Production. *Sustainability*, 11 (20), 5612. <https://doi.org/10.3390/su11205612>.

13. Zahra S. A., George G. (2002). Absorptive Capacity: A Review, Reconceptualization, and Extension. *The Academy of Management Review*, 27 (2), 185-203. URL: <https://doi.org/10.2307/4134351>.

14. Novikov E. A. Legal regulation of technology transfer network activities: a monograph. Kharkiv: Research Institute of IPR of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 2019. 173 p. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Monohrafiia_Novikov.pdf.

15. Guide to the European Enterprise Network (EEN). Issue 3. Kyiv, Berlin. 2017. URL: <http://www.kr-rada.gov.ua.pdf>.

16. Yurkevych Y.M. Legal status of statutory economic associations. *Comparative and Analytical Law*. 2019. № 5. P. 181-184. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3474/1/%D1%8E%D1%80%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf>.

Кохан Вероніка Павлівна

кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувач відділу правового регулювання структурно-технологічного розвитку економіки

Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID 0000-0002-3129-9266

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВЕРНЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ: РОЛЬ ТРУДОВОГО ПРАВА

У науковій роботі здійснене дослідження ролі трудового права у правовому забезпеченні повернення ветеранів війни до цивільного життя. Проведене дослідження дозволило окреслити правові механізми трудового права – захисту трудових прав та інтересів, встановлення і дотримання соціальних стандартів та нестандартної зайнятості – за допомогою яких ветерани війни можуть реалізувати і захистити свої соціально-трудова права.

Ключові слова: трудове право, ветерани війни, захист трудових прав та інтересів, нестандартна зайнятість, соціальні стандарти.

Kokhan Veronika

*PhD in Law, Senior Researcher, Head of the Department of
of legal regulation of structural and technological development of the economy
of the Research Institute of Legal Support of Innovative*

Development of the NALS of Ukraine

ORCID 0000-0002-3129-9266

ENSURING THE LEGAL PROCEDURES FOR THE RETURN OF WAR VETERANS TO CIVIL LIFE: THE ROLE OF LABOR LAW

This research paper examines the role of labor law in the legal support for the return of war veterans to civilian life. The study made it possible to outline the legal mechanisms of labor law - protection of labor rights and interests, establishment and observance of social standards and precarious employment - through which war veterans can realize and protect their social and labor rights.

Key words: labor law, war veterans, protection of labor rights and interests, precarious

employment, social standards.

Безумовно, права військовослужбовців, ветеранів війни, проблеми їх реалізації та захисту є предметом досліджень не тільки трудового права і права соціального забезпечення, а різних правових доктрин – конституційного, і адміністративного, і цивільного права тощо. У цій науковій роботі увага акцентується на правових можливостях трудової галузі права у сфері гарантування прав ветеранів війни.

Трудове право і законодавство про працю, а також встановлені ними трудові гарантії і соціальні стандарти мають велике значення для забезпечення соціальної інтеграції осіб, звільнених із військової служби за станом здоров'я або демобілізованих на законних підставах, оскільки право на працю – це фундаментальне право людини, реалізуючи яке, особа може забезпечити собі гідний рівень життя. З огляду на це, роль трудового права у правовому забезпеченні повернення ветеранів війни до цивільного життя полягає у захисній, соціальній та регулятивній функціях трудового права як галузевих напрямів впливу на трудові відносини, стороною яких виступають ветерани війни.

Захисна функція трудового права передбачає забезпечення належних, безпечних та здорових умов праці, закріплення порядку вирішення індивідуальних та колективних трудових спорів, встановлення спеціальних правових засобів і форм захисту трудових прав і законних інтересів, тобто вона спрямована на підтримку суб'єктів трудових відносин. Реалізується захисна функція трудового права через встановлення механізму захисту трудових прав та інтересів і забезпечення його дії.

Соціальна функція трудового права полягає у встановленні та реалізації соціальних гарантій і стандартів, заснованих на соціальній справедливості й соціальній безпеці (мінімальний рівень заробітної плати, максимальна тривалість робочого часу, створення рівних умов на ринку праці, гарантійні та компенсаційні виплати, організація діяльності з урахуванням сучасних форм господарювання, державна підтримка тощо) [1, с. 85].

Регулятивна функція трудового права спрямована на закріплення трудових

прав і свобод учасників трудових відносин та визначення механізму їх правового захисту [2, с. 423]. Проявом дії цієї функції є наявність інституту зайнятості, зокрема, зайнятості нестандартної. Трудове законодавство, визначаючи конструкцію трудового договору, його умови, підстави виникнення і припинення трудових відносин, здійснює регламентацію трудових відносин. Окрім класичних трудових відносин останнім часом відбувся розквіт нестандартних форм праці, які відрізняються від праці за класичним трудовим договором, і які можуть бути застосовані для працевлаштування соціально уразливих категорій працівників, які через низку об'єктивних обставин (стан здоров'я, догляд за дітьми) не можуть працювати на умовах повного робочого часу і потребують індивідуалізації умов праці. Це твердження стосується й ветеранів війни, оскільки ця категорія працівників має певні суб'єктивні особливості, через які вони потребують інших підходів до їх працевлаштування.

З нашого погляду, нестандартна зайнятість – новий механізм працевлаштування, застосувавши який ветерани війни можуть працевлаштуватися, а отже повернутися до мирного життя. Особливостями нестандартної зайнятості, зумовленої розвитком цифрових технологій, яка є предметом цього дослідження, є те, що здебільшого форми такої нестандартної зайнятості характеризуються наявністю однієї або декількох ознак, в тому числі:

- 1) тимчасовий характер праці та зменшена кількість робочих годин;
- 2) виконання трудової функції поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця;
- 3) відхід від традиційної моделі трудових правовідносин [3, с. 77];
- 4) залежність трудової функції працівника від цифрових пристроїв, доступу до Інтернет, електронних засобів зв'язку, за допомогою яких особа отримує та (або) виконує роботу;
- 5) обмеженість реалізації працівниками комплексу трудових прав, встановлених законодавством.

Як бачимо, незважаючи на певні переваги, як-от, зменшену тривалість робочого часу, гнучкість, можливість працювати у зручний час, форми

нестандартної зайнятості можуть також мають негативні прояви, зумовлені браком правового регулювання чинним трудовим законодавством в Україні, що має наслідком неможливість працівників, залучених до нестандартної зайнятості, захистити право на працю у випадку його порушення, оскільки вони не визнаються суб'єктами трудового права.

Отже, здійснене дослідження дозволило окреслити правові механізми трудового права – захисту трудових прав та інтересів, встановлення і дотримання соціальних стандартів та нестандартної зайнятості – за допомогою яких ветерани війни можуть реалізувати і захистити свої соціально-трудова права, в яких виражається роль трудового права у правовому забезпеченні повернення ветеранів війни до цивільного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цуварев О.Ф. Функції трудового права: поняття та класифікації. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право». 2023. Вип. 37. С. 77-85. <https://doi.org/10.34142/23121661.2023.37.10>.

2. Андріїв. В.М. Регулятивна та охоронна функція трудового права. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Право. 2010. Вип. 13. Ч. 2. С. 422–425.

3. Савчук С.П. Нестандартні форми зайнятості в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аспект: дис. ... д-ра філософії: 081. Київ, 2023. 224 с.

REFERENCES

1. Tsuvarev O.F. (2023). Funktsii trudovoho prava: poniattia ta klasyfikatsii. *Collection of scientific works of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University "Law"*, 37, 77-85. <https://doi.org/10.34142/23121661.2023.37.10> [in Ukrainian].

2. Andriiv. V.M. (2010). Rehuliatyvna ta okhoronna funktsiia trudovoho prava.

Scientific Bulletin of Uzhhorod University: Series: Law Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu : Serii: Pravo, 13, Vol. 2, 422–425 [in Ukrainian].

3. Savchuk S.P. (2023). Non-standard forms of employment in Ukraine and foreign countries: comparative legal aspect. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

Грабинський Михайло Ігорович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: 0000-0001-8338-8810

Грушко Мальвіна Валеріївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID: 0000-0002-5856-8147

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Війна, яка переросла у повномасштабне вторгнення у 2022 році, поставила країну перед серйозними викликами, зокрема й економічними. У таких умовах міжнародна фінансова підтримка стала ключовим фактором для забезпечення економічної стабільності. З початком війни Україна отримала значну фінансову допомогу від різноманітних держав та міжнародних організацій. Ця допомога включає кредити, гранти та гуманітарну підтримку. Міжнародна фінансова підтримка відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки України під час війни, адже допомагає зберегти макроекономічну стабільність та підтримати ключові сектори економіки.

Ключові слова: економічна безпека, російсько-українська війна, макроекономічна допомога, Європейський Союз, PEACE.

Hrabynskyi Mykhailo Ihorovych

Ph.D., Docent, Associate Professor of the Department of International Law of Ivan Franko

National University of Lviv

ORCID: 0000-0001-8338-8810

Hrushko Malvina Valeriivna

Ph.D., Docent, Associate Professor of the Department of International and European Law of National University "Odesa Law Academy"

THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL SUPPORT IN ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE DURING THE RUSSIAN- UKRAINIAN WAR

The war, which turned into a full-scale invasion in 2022, presented the country with serious challenges, including economic ones. In such conditions, international financial support has become a key factor for ensuring economic stability. Since the beginning of the war, Ukraine has received significant financial assistance from various states and international organizations. This assistance includes loans, grants and humanitarian support. International financial support plays a key role in ensuring the economic security of Ukraine during the war, because it helps to maintain macroeconomic stability and support key sectors of the economy.

Keywords: economic security, russian-ukrainian war, macroeconomic aid, European Union, PEACE.

Російська агресія проти України завдала значного удару по українській економіці. Війна призвела до руйнування інфраструктури, втрати робочих місць, скорочення виробництва та експорту, а також різкого зростання цін.

В цих умовах міжнародна фінансова підтримка відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки України. Ця допомога дає можливість уряду фінансувати критичні витрати, підтримувати стабільність фінансової системи та стимулювати економічне відновлення.

Міжнародна фінансова підтримка України надходить з різних джерел, включаючи: міжнародні фінансові організації (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк тощо), країни-донори (США, Європейський Союз, Канада, Японія, Велика Британія тощо), приватний сектор, пряма бюджетна допомога, кредити на пільгових умовах, гарантії та гранти. Значна частина цих коштів є безповоротними, які надаються Україні для реалізації гуманітарних проектів, підтримки малого та середнього бізнесу, розвитку інфраструктури тощо.

Роль міжнародної фінансової підтримки у забезпеченні економічної безпеки України під час російсько-української війни є критичною. Від початку

повномасштабного російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року, Світовий банк спільно з міжнародними партнерами активно мобілізує кошти для допомоги уряду України. Ці кошти спрямовані на забезпечення критичних державних функцій, включаючи надання основних послуг та виплату пенсій[1].

У перших місяцях війни, економічна безпека України була забезпечена накопиченими резервами, консолідацією зусиль суспільства та міжнародною підтримкою[2]. Проєкт "Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні" (PEACE) є головним фінансовим інструментом Світового банку для України, допомагаючи у виплаті пенсій, грантів внутрішньо переміщеним особам та заробітної плати працівникам служб з надзвичайних ситуацій[1].

Ця підтримка є невід'ємною частиною пакету міжнародної допомоги для України, спрямованого на задоволення її фінансових потреб у 2024 році [1]. Важливо, щоб світова спільнота продовжувала спільні зусилля з відновлення та підтримки України, яка стала жертвою агресії та потребує підтримки своїх партнерів[2].

Незважаючи на значну міжнародну фінансову підтримку, економіка України все ще перебуває у складному стані. Війна продовжується, руйнуючи інфраструктуру та перешкоджаючи економічному зростанню.

Для того, щоб забезпечити стійке економічне відновлення, Україні потрібна буде значна міжнародна фінансова підтримка протягом багатьох років.

Важливо також, щоб Україна проводила реформи, спрямовані на покращення інвестиційного клімату, боротьбу з корупцією та підвищення ефективності державного управління.

Це дозволить Україні створити більш сприятливі умови для економічного зростання та залучити більше інвестицій, як з боку міжнародних партнерів, так і з боку вітчизняного бізнесу.

Окрім того, важливою складовою економічної безпеки України є питання післявоєнної відбудови. Для відновлення зруйнованої інфраструктури та стимулювання економічного зростання Україні знадобляться значні кошти.

Міжнародні партнери вже зараз демонструють своє бажання долучитися до повоєнної відбудови України. Наприклад, Європейський Союз підписав нові гарантійні та грантові угоди обсягом 1,4 мільярда євро, який буде спрямований на підтримку відновлення України та залучення інвестицій приватного сектору [3].

Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями сьогодні є ефективною та плідною, що проявляється у значній кількості укладених кредитних договорів, погоджених та реалізованих проектів, а також у зацікавленості міжнародних організацій у подальшій співпраці з Україною як достойним та цивілізованим партнером [4, с.197].

Важливо, щоб Україна чітко визначила пріоритети післявоєнної відбудови та розробила прозорий та ефективний план їх реалізації. Це дозволить Україні максимально ефективно використати міжнародну допомогу та забезпечити швидке та стійке економічне відновлення.

Міжнародна фінансова підтримка відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності України під час війни. Вона допомагає зберегти макроекономічну стабільність та підтримати ключові сектори економіки. Проте для максимізації ефективності цієї підтримки необхідні комплексні реформи та покращення координації між міжнародними партнерами та українською владою.

Російська агресія проти України стала серйозним викликом для економічної безпеки країни. Однак завдяки стійкості українського народу, послідовній політиці влади України та значній міжнародній фінансовій підтримці Україна має всі шанси достойно подолати цей виклик та побудувати сильну та процвітаючу економіку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підтримка України під час війни. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace>
2. Посеред війни Україна зберігає макроекономічну стабільність і розпочинає реформи. The World Bank. URL: <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/04/05/cf-amid-war-ukraine-is-maintaining->

[macroeconomic-stability-and-embarking-on-reforms.](#)

3. ЄС підписав нові гарантійні та грантові угоди обсягом 1,4 мільярда євро для підтримки відновлення України та залучення інвестицій приватного сектору. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/єс-підписав-нові-гарантійні-та-грантові-угоди-обсягом-14-мільярда-євро-для-підтримки-відновлення_uk?s=232.

4. Грабинський М. І. Правове регулювання фінансово-кредитних відносин у міжнародному публічному праві: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2021. 225 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14533>.

REFERENCES

1. Pidtrymka Ukrainy pidchas viiny. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace> [in Ukrainian].

2. Poseredviiny Ukraina zberihaie makroekonomichnu stabilnisti rozpochynaie reformy. The World Bank. URL: <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/04/05/cf-amid-war-ukraine-is-maintaining-macro-economic-stability-and-embarking-on-reforms> [in Ukrainian].

3. ЄС підписав нові гарантійні та грантові угоди обсягом 1,4 мільярда євро для підтримки відновлення України та залучення інвестицій приватного сектору. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/єс-підписав-нові-гарантійні-та-грантові-угоди-обсягом-14-мільярда-євро-для-підтримки-відновлення_uk?s=232 [in Ukrainian].

4. Hrabynskiy M. I. Pravove rehuliuвання finansovo-kredytnykh vidnosyn u mizhnarodnomu publichnomu pravi: dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata yurydychnykh nauk za spetsialnistiu 12.00.11 – mizhnarodne pravo. Odesa : Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia», 2021. 225 s. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14533> [in Ukrainian].

Гарашук Ілона Володимирівна

кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник

НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

ORCID ID: 0000-0003-3953-1004

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. Головним завданням регіональної політики держави є досягнення балансу між її інтересами та інтересами розвитку регіонів. Як комплексне явище та інструмент коригування державних регіональних диспропорцій в рівнях розвитку державна регіональна політика тісно пов'язана з іншими важливими складниками державного регулювання. Пріоритетними напрямками реформи децентралізації є активізація співпраці органів місцевого самоврядування та громадськості з питань розроблення місцевих програм сталого розвитку. Проте, повномасштабне вторгнення ворога на територію України змінило звичний режим функціонування державних структур та системи місцевого самоврядування і вплинуло на формулювання більшості викликів, цілей та завдань, які пов'язані із подоланням його наслідків в різних сферах та територіальних рівнях.

Ключові слова: децентралізація, регіональна політика, місцеве самоврядування, стратегічне планування.

Ilona Volodymyrivna Harashchuk

candidate of legal sciences, leading researcher of the Scientific research institute of state building and local government of National Academy of Law Sciences of
Ukraine

DECENTRALIZATION AND REGIONAL POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR

Annotation. The main task of the state's regional policy is to achieve a balance between its interests and the interests of regional development. As a complex phenomenon and a tool for correcting state regional disproportions in levels of development, state regional policy is closely related to other important components of state regulation. The priority directions of the decentralization reform are the intensification of cooperation between local self-government bodies and the public on the development of local sustainable development programs. However, the enemy's

full-scale invasion of the territory of Ukraine changed the usual mode of functioning of state structures and the system of local self-government and influenced the formulation of most of the challenges, goals and tasks associated with overcoming its consequences in various spheres and territorial levels.

Keywords: decentralization, regional policy, local self-government, strategic planning.

Сучасний стан реформування публічного управління в Україні характеризується наданням більших повноважень органам місцевого самоврядування, посиленням децентралізації влади, головною метою якої є підвищення спроможності територіальних громад та забезпечення розвитку територій. Висвітлення теоретичних та прикладних питань поточного стану реформи децентралізації в умовах воєнного стану є вкрай актуальним науковим завданням і предметом пильної уваги вітчизняних вчених: М. О. Баймуратова, О. В. Батанова, Р. Б. Бедрія, В. Борщевського, А. Р. Крусян, О. Ю. Лялюка, С. Г. Серьогіної, Т. В. Стешенко, І. В. Яковюка та ін. Проблемам взаємодії регіонів з центром, регулюванню цих відносин як інструменту регіонального розвитку приділили увагу В. Д. Бакуменко, В. М. Бабаєв, Н. Т. Гончарук, Ю. О. Куц, Н. Р. Нижник, С. М. Серьогін та ін. Велика увага вчених зосереджена на економічних та соціальних чинниках формування та реалізації регіональної політики, проте удосконаленню політико-правових питань територіальної організації влади як одному з важливих чинників регіонального розвитку приділено недостатньо уваги. Відповідно подальшого наукового пошуку потребує процес розробки оптимальних і ефективних шляхів реформування вітчизняних органів місцевої влади через процеси децентралізації.

Активізація співпраці органів місцевого самоврядування та громадськості з питань розроблення місцевих програм сталого розвитку, спрямування зусиль на забезпечення інноваційного розвитку територіальних громад, їх залучення до вирішення місцевих проблем та мобілізації ресурсів за умов громадсько-приватного партнерства є пріоритетними напрямками реформи децентралізації, яка розпочалася у 2014 році та триває донині. Основні передумови активізації процесу децентралізації в Україні пов'язані з виконанням вимог, яким мають відповідати країни-кандидати на вступ в ЄС. Проте, Україна дещо повільно

просувається в напрямі імплементації в національне законодавство положень Європейської хартії місцевого самоврядування і проблема комплексного реформування місцевого самоврядування залишається до кінця не вирішеною, а повномасштабне вторгнення ворога на територію України 24 лютого 2022 року та введення воєнного стану Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. змінило звичний режим функціонування державних структур та системи місцевого самоврядування зокрема. Розглядаючи проблеми децентралізації, дослідники підкреслюють важливість пошуку балансу централізації та децентралізації як необхідності для забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. Так, О. Батанов зауважує, що у світі дедалі більше відбувається усвідомлення того, що надмірний централізм не змінює держави, а веде до нездатності державного апарату та фактичної девальвації конституційних норм [1, С. 20]. Т. Гарасимів виділяє два «крайні» варіанти взаємодії інститутів державної влади та громадянського суспільства: 1) держава не просто відокремлюється, «відривається» від громадянського суспільства, але й активно протидіє йому, цілком підпорядковуючи його собі, перетворює на засіб задоволення власних бюрократично-корпоративних інтересів; 2) громадянське суспільство немовби «поглинає» державу, відсторонюючи її від вирішення владно-управлінських завдань, які зумовлюють її соціальне призначення [2, С. 88–89]. В основі регіональної політики держави повинна лежати конструктивна взаємодія всіх учасників регіонального розвитку, проте досі конфлікт у системі «центральна влада – регіональна влада – органи місцевого самоврядування» не зникає навіть у воєнний час. Досить гостро він проявляється, коли постає питання щодо використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування, особливо щодо доцільності використання коштів з місцевого бюджету на покращення благоустрою території громади під час воєнного стану [3, С. 39].

Відновлення економіки та відбудова українських міст і сіл є важким і тривалим процесом, який потребує значних ресурсів. У тісній співпраці з українською владою у відповідь на прагнення і рішучість влади й народу України

брати участь у відновленні країни був підготовлений План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». Запропоновані заходи, що ґрунтуються на стандартах Ради Європи, спрямовані на підтримку процесу відбудови та економічного відновлення в Україні з метою посилення стійкості українських державних установ, посилення демократичного управління і верховенства права та захисту основоположних прав громадян. Важливими складовими Плану дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова» на 2023 – 2026 роки є Програми «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні» та «Підтримка демократичних післявоєнних виборів в Україні». Документ ґрунтується на досягненнях України в частині дотримання стандартів Ради Європи з дотримання прав людини, верховенства права й демократії, особливо в межах попереднього Плану дій на 2018-2022 роки та Пріоритетних поправок до нього, і спрямований на подальшу підтримку зусиль країни щодо виконання своїх зобов'язань як держави-члена Ради Європи [4]. За для усунення конкуренції на рівні стратегічного планування територіальних громад є необхідним узгодження положень законів «Про регулювання містобудівної діяльності» та «Про засади державної регіональної політики». Так, Законом України «Про засади державної регіональної політики» передбачено розробку плану відновлення та розвитку регіонів і планів відновлення та розвитку територіальних громад, а Законом «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачено розробку програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини). Окрім цього, Законом «Про засади державної регіональної політики» визначено, що територіальні громади розробляють «стратегії розвитку територіальних громад». Натомість Закон «Про регулювання містобудівної діяльності» оперує поняттям «концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади», яка визначена «документом стратегічного планування».

Зміцненню конституційно-правових засад функціонування інституту місцевого самоврядування, становленню та розвитку самодостатніх, спроможних територіальних громад, розвитку різноманітних форм комунікації як в межах

громади, так і за її межами з метою реалізації прав та законних інтересів мешканців відповідної території безперечно сприяло врахування зарубіжного муніципального досвіду. Практика розвинених демократичних країн доводить, що поєднання децентралізованої державної влади з розвиненим місцевим самоврядуванням є однією з найефективніших моделей на сучасному етапі. В контексті цього особливої уваги та практичного значення набувають різноманітні форми співробітництва територіальних громад. Законодавство визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю; примірні форми договорів про співробітництво територіальних громад. З метою удосконалення різноманітних форм співробітництва територіальних громад 3 лютого 2023 року набув чинності Закон «Про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» щодо впорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад. Використання інструменту співробітництва надає змогу територіальним громадам ефективно вирішувати складні завдання, які одній громаді важко осилити.

Робота над новою редакцією Державної стратегії регіонального розвитку відбувалася в умовах триваючої російської військової агресії проти України, що, відповідно, вплинуло на формулювання більшості викликів, цілей та завдань, які пов'язані із подоланням її наслідків в різних сферах та територіальних рівнях – місцевому, регіональному та національному. Пріоритетами державної регіональної політики до 2027 року визначено створення безпекових та соціально-економічних умов для повернення українців в регіони та територіальні громади; відновлення та розвиток інфраструктури на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності; розвиток інституційної спроможності територіальних громад та регіонів у розрізі проєктного менеджменту, цифровізації, антикорупції та стратегічного планування; відновлення балансу екосистем, постраждалих внаслідок збройної агресії РФ;

розвиток багаторівневого врядування, наближення системи управління регіональним розвитком до процедур та кращих практик ЄС; сприяння розбудові партнерств, міжмуніципальному, міжрегіональному та транскордонному співробітництву тощо. Сьогодні наша держава активно працює над подальшими кроками та реформуванням країни попри війну аби не втрачати темпів нашої інтеграції. Важливим фактором стало отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС та очевидна необхідність наближення системи управління регіональним розвитком до процедур та кращих практик Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Батанов О. В. Концептуальні засади муніципальної реформи в Україні та її міжнародно-правові аспекти. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 08 грудня 2017 р.). К.: ТОВ «Підприємство VI.EN.EI», 2017. С. 20-25.
2. Гарасимів Т. З. Розбудова громадянського суспільства в Україні: державно-владний підхід. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 813. С. 86-95.
3. Качмарський Є. І. Регіональна політика в умовах військового стану в Україні. Політичне життя. 2024. 37- 43.
4. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова» Затв. Комітетом міністрів Ради Європи 14 грудня 2022. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>.

REFERENCES:

1. Batanov O. V. Kontseptualni zasady munitsypalnoi reformy v Ukraini ta yii mizhnarodno-pravovi aspekty. Munitsypalna reforma v konteksti yevrointehratsii Ukrainy: pozytsiia vlady, naukovtsiv, profspilok ta hromadskosti: tezy dopovidei Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 08 hrudnia 2017 r.). K.: TOV «Pidpriumstvo VI.EN.EI», 2017. S. 20-25.

2. Harasymiv T. Z. Rozbudova hromadianskoho suspilstva v Ukraini: derzhavno-vladnyi pidkhid. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Yurydychni nauky. 2015. № 813. S. 86-95.

3. Kachmarskyi Ye. I. Rehionalna polityka v umovakh viiskovoho stanu v Ukraini. Politychne zhyttia. 2024. 37- 43.

4. Plan dii Rady Yevropy dlia Ukrainy na 2023-2026 roky «Stiikist, vidnovlennia ta vidbudova» Zatv. Komitetom ministriv Rady Yevropy 14 hrudnia 2022. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>

Мамаєв Ілля Олександрович

Молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення

інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID: 0000-0001-7683-0180

ПИТАННЯ ОБРОБКИ ДАНИХ В ЮРИДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ, ЗАСНОВАНИХ НА ШТУЧНОМУ ІНТЕЛЕКТІ

Робота надає загальний огляд того, як юридичні технології (Legal Tech), засновані на штучному інтелекті, можуть використовуватися в юридичній галузі та які питання обробки даних при цьому виникають. Для викладення окресленої теми розкриваються деякі базові вимоги, що висуваються General Data Protection Regulation до обробки даних, а також пояснюється загальне розуміння штучного інтелекту та його роботи.

Ключові слова: захист персональних даних, юридичні технології, штучний інтелект, псевдоанонімізація, GDPR.

Гурак Любов Василівна

кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник відділу правового регулювання структурно-технологічного розвитку економіки Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Наукова робота присвячена дослідженню стану правового регулювання в Україні сфери реінтеграції ветеранів, зокрема можливості їхньої професійної адаптації та зайняття підприємницькою діяльністю. Під час написання наукової роботи автор проаналізував чинне законодавство України.

Ключові слова: ветерани, державна підтримка, професійна адаптація, ветеранське підприємництво.

Hurak Liubov

Ph.D, Junior researcher of the department of legal regulation of structural and technological development of the economy of the Scientific and research institute of providing legal framework for the innovative development

GOVERNMENT SUPPORT OF VETERANS IN THE SPHERE OF PROFESSIONAL ADAPTATION AND ENTREPRENEURSHIP

The scientific work is devoted to researching the state of legal regulation in Ukraine in the field of reintegration of veterans, in particular the possibility of their professional adaptation and employment in entrepreneurial activities. During the writing of the scientific work, the author analyzed the current legislation of Ukraine.

Keywords: veterans, government support professional adaptation, veteran entrepreneurship.

В умовах повномасштабного вторгнення держави-агресорки переорієнтування української державної політики є неминучим. Сьогодні, серед провідних напрямків, які потребують вжиття системних заходів загальнодержавного рівня, слід виокремити реінтеграцію ветеранів російсько-української війни у цивільне життя.

Про актуальність означеної вище проблематики свідчить соціологічне опитування, яке проводилось на початку 2024 року Українським ветеранським фондом серед діючих військовослужбовців та ветеранів. Отримані дані засвідчують, що 45,4% респондентів однозначно пов'язують своє професійне майбутнє з Україною, а однією з найбільш поширених відповідей на питання щодо бажаного варіанту професійного розвитку в цивільному житті опитувані назвали розвиток власної справи (31% опитуваних).

На питання «Чи хотіли б ви після демобілізації зайнятися власною справою, підприємництвом» ствердно відповіли 62,89% респондентів.

Відповідаючи на запитання про перешкоди у сфері зайнятості, з якими можуть зіштовхнутись ветерани у цивільному житті, опитані вказали, зокрема, психічний стан здоров'я (71,14%); недостатня/неконкурентна заробітна плата (68,94%); фізичний стан здоров'я (67,31%); відсутність вакансій за місцем проживання (54,94%); брак знань або втрата навичок (42,28%); відсутність адаптаційного періоду на робочому місці (39,12%); група інвалідності (37,39%); втрата інтересу працювати (36,91%); відсутність підтримки в колективі (27,90%); відсутність можливості опанувати нову професію (21,28%); бажання працювати лише на себе, мати власну справу (15,53%) [1].

Забезпечення нормальної життєдіяльності осіб, які брали участь у захисті Батьківщини, насамперед пов'язане із ефективним використанням правового інструментарію. Саме завдяки ньому вдається закласти підвалини для майбутньої професійної адаптації ветеранів та створити справедливі і збалансовані умови для їхньої професійної адаптації або здійснення ними підприємницької діяльності.

Поняття професійної адаптації осіб, з числа ветеранів війни, та механізм її забезпечення встановлено постановою Кабінету Міністрів України № 432 від 21.06.2017 р. Цим підзаконним нормативним актом передбачено, що професійна адаптація включає в себе:

- підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації за робітничою професією;
- отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше ступеня (рівня) освіти, підвищення кваліфікації, проходження спеціалізації, у тому числі із скороченим строком навчання;
- отримання другого (магістерського) рівня вищої освіти на основі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням їх навичок, умінь та побажань
- проходження спеціалізації та підвищення кваліфікації за професіями і спеціальностями згідно з пріоритетними видами економічної діяльності, в тому числі навчання на курсах цільового призначення [2].

Для того, щоб отримати послугу з професійної адаптації необхідно звернутись до органу соціального захисту населення із відповідною заявою згідно із затвердженою формою. Після цього, уповноважений державою орган реєструє заяву та видає направлення на професійну орієнтацію щодо вибору напряму професійного навчання. За результатами професійного орієнтування виготовляється направлення на професійне навчання, успішне завершення якого уможливорює отримання документа державного зразка відповідно до законодавства.

Держава несе відповідальність за організацію професійної адаптації та здійснює її за рахунок коштів державного бюджету. Механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за бюджетною програмою «Заходи

з ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації» затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 307 від 18.03.2024 р. [3].

Крім того сучасне законодавство пропонує також підтримку ветеранів під час влаштування на роботу, адже статтею 14 Закону України «Про зайнятість населення» ветеранів віднесено до категорії громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню [4], а статтею 42 Кодексу законів про працю учасникам бойових дій надано перевагу в залишенні на роботі при рівних умовах продуктивності праці і кваліфікації [5].

Національне законодавство, яке врегульовує питання створення належних умов життєзабезпечення ветеранів війни, складається зі значної кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили. Частина з них напрацьована до 24.02.2022 р. та є відображенням іншої об'єктивної реальності, а тому потребує доопрацювання з урахуванням усього комплексу сучасних викликів, соціальних, економічних та політичних умов, які визначають сьогодення. Відтак, наприклад, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», що наразі є основним серед нормативно-правових актів, що визначають гарантії для ветеранів, прийнято ще 22.10.1993 р., і хоча після початку повномасштабного вторгнення його положення неодноразово зазнавали змін, зміст закону в питаннях підтримки ветеранів у їх прагненні до адаптації та реалізації у цивільному житті, все ще потребує актуалізації та оновлення, адже більшість положень спрямовані на надання пільг з оплати певних державних чи місцевих послуг, як-от: проїзд у транспорті, комунальні послуги тощо [6].

Очевидно, що складні за своєю структурою та змістом суспільні відносини пов'язані із реінтеграцією ветеранів війни у різні сфери цивільного життя вимагають оновленого та комплексного підходу до правового унормування. Саме тому у 2023 році було розроблено Стратегію формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 року. Разом з цим, Міністерство в справах ветеранів України зараз напрацьовує нову стратегію переходу від військової кар'єри до мирного життя.

Одним із основних способів пристосування ветеранів до нової для них реальності є активна взаємодія із соціальним середовищем через виробництво продукції, виконання робіт, надання певних послуг. При створенні сприятливих умов для здійснення підприємницької діяльності ветерани зможуть не лише самостійно забезпечити власний фінансовий добробут та реалізувати себе, але й відучують себе невід'ємною та корисною частиною суспільства, попереджатиме їх сегрегацію.

Позитивним зрушенням у сфері оновлення та розвитку законодавства з питань адаптації ветеранів є проект Закону «Про ветеранське підприємництво» №10258 від 13.11.2023 [7]. Його зміст наразі активно обговорюється народними депутатами, центральними органами виконавчої влади, громадськими організаціями та іншими представниками громадянського суспільства. Презюмується, що крім розгляду положень законопроекту суб'єктами законодавчої ініціативи, з подальшим дослідженням та аналізом його змісту, саме жваві публічні обговорення серед громадських організацій, представників ветеранства, експертів, спілок підприємців, засобів масової комунікації є дієвим інструментом для виокремлення квінтесенції необхідних, практичних та важливих положень, що має містити закон у сфері ветеранського підприємництва, у разі його прийняття. Адже ухвалення означеного вище документа є необхідним для нашої держави, позаяк уможливить вирішення ряду нагальних соціально-економічних проблем.

Наразі підтримка розвитку ветеранського підприємництва забезпечена державними грантовими програмами. Механізм надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу урегульовано постановою Кабінету Міністрів України №738 від 21.06.2022 р. [8], а подати заяву на отримання гранту ветерани війни можуть за допомогою засобів Порталу Дія.

Підсумовуючи викладене вище, доходимо висновку, що повномасштабне вторгнення запустило незворотні процеси розвитку українського законодавства у сфері професійної адаптації ветеранів війни до цивільного життя та забезпечення гідних умов для здійснення ними підприємницької діяльності. Безумовно перші

кроки у цих напрямках уже здійснені. Однак, реальний потенціал нормативно-правового забезпечення ще не реалізований до кінця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів. Онлайн опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців проведене 15 - 25 січня 2024 р. Українським ветеранським фондом. URL: <https://veteranfund.com.ua/analytics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-ierno-ho-i-profesiynoho-zrostannia-veteraniv/>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 р. №432 «Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-%D0%BF#n8>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України №307 від 18.03.2024 р. «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на здійснення заходів з ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/307-2024-%D0%BF#Text>.

4. Закон України від 05.07.2012 р. №5067-VI «Про зайнятість населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.

5. Кодекс законів про працю від 10.12.1971 р. №322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

6. Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.

7. Проект Закону України № 10258 від 13.11.2023 р. «Про ветеранське

підприємництво». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43186>.

8. Постанова Кабінету Міністрів України №738 від 21.06.2022 р. «Деякі питання надання грантів бізнесу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#n902>.

REFERENCES

1. Actual needs and vision of opportunities for career and professional growth of veterans. An online survey among veterans and active military personnel was conducted on January 15-25, 2024 by the Ukrainian Veterans Fund. URL: <https://veteranfund.com.ua/analytics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-ierno-ho-i-profesiynoho-zrostantia-veteraniv/>.

2. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 21, 2017 No. 432 "On approval of the Procedure and conditions for ensuring social and professional adaptation of persons who are discharged or discharged from military service, from among war veterans, persons who have special merits to the Motherland, family members of such persons, family members of deceased (deceased) war veterans, family members of deceased (deceased) Defenders of Ukraine and injured participants of the Revolution of Dignity". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-%D0%BF#n8>.

3. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 307 of March 18, 2024 "The procedure for using the funds provided for in the state budget for the implementation of measures for mental, sports, physical, psychological rehabilitation and professional adaptation". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/307-2024-%D0%BF#Text>.

4. Law of Ukraine dated May 07, 2012 No. 5067-VI "On employment of the population". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.

5. Code of Labor Laws dated December 10, 1971 No. 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

6. Law of Ukraine dated October 22, 1993 No. 3551-XII "On the status of war veterans, guarantees of their social protection". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.

7. Draft Law of Ukraine No. 10258 dated November 13, 2023 "On veteran entrepreneurship". URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43186>.

8. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 738 dated June 21, 2022 "Some issues of granting business grants". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#n902>.

Лукань Марія Олександрівна

доктор філософії в галузі права, молодший науковий співробітник
відділу правового забезпечення інноваційної діяльності
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного
розвитку Національної академії правових наук України
ORCID 0000-0003-2771-9544

ПРАВОВІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ІНФРАСТРУКТУРИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОВІДНИХ ПРАВНИЧИХ ШКІЛ

У науковій роботі аналізується структура та розвиненість правової науково-дослідної інфраструктури в правничих школах європейських університетів. Досліджується поняття, складові елементи, нормативно-правове регулювання діяльності та способи забезпечення розвитку правових науково-дослідницьких інфраструктур в європейських вищих навчальних закладах. Розкривається питання важливості розвитку правової науково-дослідницької інфраструктури, її практична користь в наукових дослідженнях, а також її вплив на професійне формування фахівця у галузі права.

Ключові слова: правова науково-дослідницька інфраструктура, науково-дослідницька інфраструктура, наука, молоді науковці, кваліфікація експертів у галузі права.

Lukan Mariia Oleksandrivna

PhD in Law, junior researcher of the department of legal support of innovative activities of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

ORCID 0000-0003-2771-9544

The research paper analyzes the structure and development of legal research infrastructure in law schools of European universities. The concept, constituent elements, normative and legal regulation of activity and methods of ensuring the development of legal research infrastructures in European higher education institutions are studied. The question of the importance of the development of the legal research infrastructure, its practical benefit in scientific research, as well as its influence on the professional formation of a specialist in the field of law is revealed.

Keywords: legal research infrastructure, research infrastructure, scientists, young scientists, qualification of experts in the field of law.

Стан розвиненості правової дослідницької інфраструктури має вагомий вплив на розвиток правової науки та підготовки фахівців. Дослідницькі інфраструктури є основою науки [1].

Правова науково-дослідницька становить сукупність засобів, ресурсів та супутніх послуг, які використовуються дослідницькими спільнотами для проведення досліджень та сприяння інноваціям у галузі права. Розвиток і збереження наукової інфраструктури належить до основної діяльності наукових установ [2].

Розглянемо складові елементи наукової дослідницької інфраструктури юридичних факультетів європейських університетів.

1. Досвід Польщі. У Правилах використання дослідницької інфраструктури Інституту правових наук Польської академії наук, під науково-дослідною інфраструктурою розуміють усі елементи, призначені для провадження наукової діяльності, що є власністю інституту та поділяються на три складові: а) наукове та дослідницьке обладнання - включаючи зокрема, але не виключно, прилади та приміщення; б) ІТ-інфраструктуру - усі апаратні, програмні та організаційні рішення, що становлять основу для впровадження та функціонування ІТ-систем, що працюють в інституті; с) електронні інформаційні ресурси, що створені Бібліотекою Інституту [9].

Факультет права та адміністрації Варшавського університету у складі своєї науково-дослідної інфраструктури містить напрямки дослідження та навчання студентів різним школам права світу: як-то школа англійського права, школа американського права, школа права Східної Європи та Центральної Азії та інші. При факультеті діють Клініка Права (Студентський Центр правової допомоги надання консультацій людям із низьким матеріальним становищем) та Клініка Медіації [10].

2. Досвід Швеції. Дослідницька інфраструктура факультету права Стокгольмського університету (Швеція)[11]. На сайті університету зазначено, що ресурси інфраструктури дуже різноманітні за своєю природою, і немає чіткого визначення того, що є науковою дослідницькою інфраструктурою. Але виділено

онлайн базу даних міжнародного кримінального права - Коментар права МКС (CLICC), в якій правові норми коментують та аналізують експерти з міжнародного кримінального права. Зазначається, що ця база є важливим інструментом для юристів-практиків і науковців, оскільки є кращим рішенням, ніж друковані коментарі, які є дорогими, не мають функціональності та швидко застарівають із появою нової судової практики. До наукової інфраструктури зокрема відносяться відомчі бібліотеки, з арбітражного права, морського та транспортного право. А також одинадцять дослідницьких груп та центрів які проводять міждисциплінарні дослідження.

3. Згідно опублікованої інформації на офіційному сайті факультету права Маастрихтського університету (Нідерланди) наразі триває робота над проектом LAWNOTATION - метою якого є розробка наукової дослідницької інфраструктури, зручного інтерфейсу, платформи анотацій для аналізу лінгвістичних та юридичних характеристик правових документів [12], ініціатива створення якої належить кластеру Digital Legal Lab спільної дослідницької мережі чотирьох голландських університетів, яка об'єднує вчених-юристів, щоб спільно досліджувати перетин права, технологій і суспільства та питаннями, пов'язаними з цифровізацією права [13].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновки що складові елементи правової науково-дослідної інфраструктури юридичних факультетів європейських університетів можна в загальному вигляді поділити на чотири великі групи: 1) науково-дослідницьке обладнання та науково-дослідницькі приміщення; 2) бібліотеки, онлайн бази даних, інформаційні платформи; 3) юридичні клініки, дослідницькі центри, групи, тощо; 4) IT-інфраструктури.

Кожний складовий елемент правової науково-дослідної інфраструктури безпосередньо впливає на можливість реалізації потенціалу досліджень науковців та здобуття практичних знань. Саме тому правова науково-дослідна інфраструктура потребує вагомій підтримки і фінансування з боку держави та залучення профільних експертів до її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Facing the Future: European Research Infrastructures for the Humanities and Social Sciences. Adrian Duşa, Dietrich Nelle, Günter Stock, and Gert G. Wagner (Eds.) 1st edition. 2014, SCIVERO Verlag, Berlin. URL: https://www.allea.org/wp-content/uploads/2015/09/2014_06_04-FACING_THE_FUTURE.pdf
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. Відомості Верховної Ради ВВР. 2016. № 3. ст.25.
3. Правове забезпечення науково-дослідницької інфраструктури в Україні (теоретико-правовий аспект): монографія / за ред. А. М. Любич та І. В. Огієнко. – Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2022. – 176 с.
4. Концепція Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р. Урядовий кур'єр від 29.04.2021 - № 82.
5. Національний портал міжнародного науково-технічного співробітництва Міністерства освіти і науки України. URL: <https://ms.nauka.gov.ua/pro-portal/gorizont-yeuropa/peredova-nauka/doslidnytski-infrastruktury/>.
6. Глібко С.В., Мамаєв І.О. Забезпечення ефективності та доступності дослідницької інфраструктури в Україні. Інноваційний процес в умовах глобальних викликів: збірник наукових праць круглого столу, м. Харків, 05 жовтня 2021 р. Харків, 2021. Вип. 6. С. 30-39.
7. Кохан В.П. Організаційно-правові форми дослідницьких інфраструктур: світовий та європейський досвід. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. No1. С. 340. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/85>.
8. European Commission. European Research Infrastructures. 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/european-research-infrastructures_en.

9. Regulamin korzystania z infrastruktury badawczej Instytutu Nauk Prawnych PAN (wprowadzony Zarządzeniem nr DYR.021.42.2018 z dnia 21.12.2018 r.) URL: <https://inp.pan.pl/wp-content/uploads/2024/06/Regulamin-infrastruktura-badawcza.pdf>.

10. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. URL: <https://wpia.uw.edu.pl/pl/struktura-wydzialu>.

11. Faculty of law research infrastructure Stockholm University URL: <https://www.su.se/english/research/research-infrastructure/faculty-of-law-research-infrastructure-1.528579>.

12. Faculty of Law Maastricht University. URL: <https://www.maastrichtuniversity.nl/law-and-tech-research>.

13. The Digital Legal Lab. URL: <https://www.sectorplandls.nl/wordpress/>.

REFERENCES

1. Facing the Future: European Research Infrastructures for the Humanities and Social Sciences. Adrian Duşa, Dietrich Nelle, Günter Stock, and Gert G. Wagner (Eds.) 1st edition. 2014, SCIVERO Verlag, Berlin. URL: https://www.allea.org/wp-content/uploads/2015/09/2014_06_04-FACING_THE_FUTURE.pdf.

2. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26 lystopada 2015 roku № 848-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady VVR. 2016. № 3. st.25.

3. Pravove zabezpechennia naukovo-doslidnytskoi infrastruktury v Ukraini (teoretyko-pravovyi aspekt): monohrafiia / za red. A. M. Liubchych ta I. V. Ohienko. – Kharkiv: NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy, 2022. – 176 s.

4. Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku doslidnytskykh infrastruktur v Ukraini na period do 2026 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 kvitnia 2021 r. № 322-r. Uriadovyi kurier vid 29.04.2021 - № 82.

5. Natsionalnyi portal mizhnarodnoho naukovo-tekhnichnoho spivrobotnytstva Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. URL:

<https://ms.nauka.gov.ua/pro-portal/gorizont-yevropa/peredova-nauka/doslidnytski-infrastruktury/>.

6. Hlibko S.V., Mamaiev I.O. Zabezpechennia efektyvnosti ta dostupnosti doslidnytskoi infrastruktury v Ukrainy. Innovatsiyni protses v umovakh hlobalnykh vyklykiv: zbirnyk naukovykh prats kruhloho stolu, m. Kharkiv, 05 zhovtnia 2021 r. Kharkiv, 2021. Vyp. 6. S. 30-39.

7. Kokhan V.P. Orhanizatsiino-pravovi formy doslidnytskykh infra- struktur: svitovyi ta yevropeyskyi dosvid. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2022. No1. S. 340. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/85>.

8. European Commission. European Research Infrastructures. 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/european-research-infrastructures_en.

9. Regulamin korzystania 7infrastruktury badawczej Instytutu Nauk Prawnych PAN (wprowadzony Zarządzeniem nr DYR.021.42.2018 2 dnia 21.12.2018 r.) URL: <https://inp.pan.pl/wp-content/uploads/2024/06/Regulamin-infrastruktura-badawcza.pdf>.

10. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. URL: <https://wpia.uw.edu.pl/pl/struktura-wydzialu>.

11. Faculty of law research infrastructure Stockholm University URL: <https://www.su.se/english/research/research-infrastructure/faculty-of-law-research-infrastructure-1.528579>.

12. Faculty of Law Maastricht University. URL: <https://www.maastrichtuniversity.nl/law-and-tech-research>.

13. The Digital Legal Lab. URL: <https://www.sectorlandls.nl/wordpress/>.

Sushch Olena Petrivna

Ph.D in Law, Associate Professor,

Researcher at the University of Helsinki/Faculty of Law

ORCID: 0000-0002-8619-8964

ANALYSIS OF THE STATE OF LEGAL REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE

The research is devoted to the study of the state of legal regulation of investment activity in Ukraine. The author analyzed the current investment legislation and pointed out the existing problems in the legal regulation of investment activity. It is established that the investment legislation of Ukraine needs to be improved according to the current state of investment activity.

Keywords: investment, investment activity, legal regulation, social impact, environmental effect.

Суц Олена Петрівна

кандидат юридичних наук, доцент,

дослідник у Гельсінському університеті/Юридичний факультет

ORCID: 0000-0002-8619-8964

АНАЛІЗ СТАНУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Наукова робота присвячена дослідженню стану правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Автор проаналізував чинне інвестиційне законодавство та вказав на існуючі проблеми у правовому регулюванні інвестиційної діяльності. Встановлено, що інвестиційне законодавство України потребує удосконалення відповідно до сучасного стану інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, правове регулювання, соціальний ефект, екологічний ефект.

The modern and post-war development of economic processes in Ukraine cannot be imagined without proper legal regulation of certain types of economic activity. Proper legal regulation of investment activity is no exception. Today, at a rather difficult time for Ukraine, there is an urgent need to attract investment. National investors are not able to cover all existing investment needs, and foreign investors are

unwilling to take risks because they do not have sufficient guarantees of investment protection.

The regulatory framework for the legal regulation of investment activity has been established, but it has significant shortcomings. Thus, today there is a need to analyze the current state of legal regulation of investment activity in order to identify existing shortcomings of legal regulation. Of course, it is impossible to disclose all the problems of investment activity regulation in one publication, but the author will try to point out some problems.

The basic legal act regulating investment activity is the Law of Ukraine "On Investment Activity" [1], which defines the general legal, economic and social conditions for investment activity in Ukraine. The official web portal of the Parliament of Ukraine "Legislation of Ukraine" indicates 423 related documents to the Law of Ukraine "On Investment Activity" as of June 2024, which indicates a fairly wide range of sources of legal regulation of investment relations [2]. However, this number of sources is not a sign that characterizes proper legal regulation of investment relations, but rather indicates a lack of systematization and a clear structure in investment legislation. Often, the provisions of laws and codes are duplicated, contain different definitions, and lack terminology, which complicates law enforcement. Thus, it can be argued that investment legislation needs to be systematized, and this can be done by "revising" and "cleaning" the legislation, bringing it in line with the current realities of social relations.

The analysis of the investment legislation of Ukraine gives grounds to point out the following shortcomings of legal regulation:

1. In defining the concept of "investment" in Article 1 of the Law of Ukraine "On Investment Activity", the legislator states that the purpose of investment is to create profit and/or achieve social and environmental effects. However, neither the Law of Ukraine "On Investment Activity" nor any other regulatory act defines the content of the concepts of "social impact" and "environmental effect". The Law of Ukraine "On the Regime of Foreign Investment" [3], in defining the concept of "foreign investment" as the result of investment disposal, mentions profit or achievement of a social impact.

A strange situation arises, since the term "investment" has a general definition for all types of investments (investments placed by national or foreign investors), but such a feature as environmental effect is mentioned only in the Law of Ukraine "On Investment Activity".

The indication of such a feature as the social impact of investment activity is enshrined in the Law of Ukraine "On Investment Activity" in Article 3 when defining the concept of "innovation activity" and in Part 3 of Article 2, which contains a requirement for an investment project in which, among other requirements, the legislator indicates the availability of a forecast of economic and social impact from the implementation of the investment project. It is also worth paying attention to other legal acts regulating investment activity, which also contain an indication of the presence of social impact in investment activity. In particular, this is Article 1 of the Law of Ukraine "On the Regime of Foreign Investment" [3] and Article 1 of the Law of Ukraine "On Foreign Economic Activity" [4], which define the concept of foreign investment. Although the term "social impact" is not a legal category, its disclosure and consolidation in the Law of Ukraine "On Investment Activity" is important, since the social impact is a characteristic feature of investment and the result of investment disposal. We believe that the social impact can be considered neither the main goal nor an additional goal of investment activity. The same applies to the term "environmental effect". The environmental effect is also a feature of investment and the result of investment disposal, but there is no definition of the content of this concept in Ukrainian legislation.

2. The Commercial Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CC of Ukraine) [5] duplicates the provisions of the Law of Ukraine "On Investment Activity", in particular, the definition of the concept of "investment". It is also worth noting that Article 326 of the CC of Ukraine defines the concept of "investment" through long-term investments, which is a fundamental mistake, since investments can also be made in the short and medium term. The CC of Ukraine also lacks a clear explanation of the category of "long-term investments". The CC of Ukraine duplicates the Law of Ukraine "On the Regime of Foreign Investment" in terms of the concept of "enterprise with

foreign investments" and the concept of "foreign investments" (Article 116 of the Commercial Code of Ukraine).

3. An investment agreement is the most common form of securing the rights and obligations of investment entities. The Law of Ukraine "On Investment Activity" stipulates that the basic legal document, which shall regulate mutual relations of subjects of the investment activity is a contract (agreement) or a securities prospectus (decision to issue securities) (Article 9 of the Law of Ukraine "On Investment Activity"). Unfortunately, however, investment agreements do not have sufficient legal support at the legislative level, as investment legislation does not define the concept of an investment agreement, its features and classification.

4. The Law of Ukraine "On State Support of Investment Projects with Significant Investments" [6] enshrines the contractual structure "special investment agreement" as a novelty of investment legislation, and this raises the question of the correctness of the name of the contractual structure "special investment agreement", since the legislation does not contain a definition of the content of the basic concept of "investment agreement" [7, p. 56]. In addition, questions arise regarding the peculiarities of conclusion, execution, termination of a special investment agreement and the liability of the parties for improper performance of contractual relations; fourthly, regarding the scope of subjective rights and legal obligations of the parties to contractual relations, since the Law of Ukraine "On State Support of Investment Projects with Significant Investments" does not reflect the rights and obligations of the parties to a special investment agreement.

It is also worth noting that the Law of Ukraine "On State Support of Investment Projects with Significant Investments in Ukraine" defines a new subject of investment activity – an investor with significant investments, but the legal status of an investor with significant investments also raises many questions. The Law of Ukraine "On State Support of Investment Projects with Significant Investments" only partially defines its legal status [8]. The Law of Ukraine "On Investment Activity" and other legislative acts did not define such a category of investment entities.

5. Since 2020, Ukraine has begun to develop legislation on the legal regulation of

green bonds [9], which are a financial instrument for green investment in accordance with European standards, but the Law of Ukraine "On Investment Activity" does not contain provisions that would regulate legal relations related to green investment.

6. The Law of Ukraine "On the Regime of Foreign Investment" has a significant impact on the regulation of investment relations. Norms on the protection of foreign investments are contained in the Law of Ukraine "On Protection of Foreign Investments in Ukraine" [10], but this law does not contain an effective mechanism for protecting foreign investments and does not meet the realities of today's issues of foreign investment protection. Currently, there is a need to revise the Law of Ukraine "On the Regime of Foreign Investment" and the Law of Ukraine "On the Protection of Foreign Investments in Ukraine" in order to amend the provisions on guaranteeing and ensuring the rights of foreign investors.

Thus, the investment legislation of Ukraine is quite extensive and lacks a clear system. One of the negative aspects of the investment legislation is that the provisions of laws and codes are duplicated, contain different definitions, and do not define the terms mentioned in the legal act, which complicates law enforcement. Under such circumstances, Ukraine's investment potential will not be attractive. Thus, it can be argued that investment legislation needs to be systematized, and this can be done by "revising" or "cleaning" the legislation, bringing it in line with the current realities of social relations.

REFERENCES:

1. Pro investycijnu dijalnistj: Zakon Ukrajiny vid 18 veresnja 1991 r. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> [in Ukraine].
2. Oficijnyj vebportal parlamentu Ukrajiny «Zakonodavstvo Ukrajiny». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/123178> [in Ukraine].
3. Pro rezhyh inozemnogho investuvannja: Zakon Ukrajiny vid 19 bereznja 1996 r. № 93/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukraine].

4. Pro zovnishnjoekonomichnu dijalnistj: Zakon Ukrainy vid 16 kvitnja 19921 r. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> [in Ukraine].
5. Ghospodarsjkyj kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukraine].
6. Pro derzhavnu pidtrymku investycijnykh proektiv iz znachnymy investycijamy: Zakon Ukrainy vid 17.12.2020 r. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> [in Ukraine].
7. Sushch O. P. Specyfika specialjnogho investycijnogho doghovoru. Pravova nauka i derzhavotvorennja v Ukraini v konteksti integracijnykh procesiv: materialy KhIV Mizhnarodnoji naukovo-praktyčnoji konferenciji (19-20 travnja 2023 roku, m. Sumy) / Sumsjka filija Kharkivsjkogho nacionaljnogho universytetu vnutrishnikh sprav. Sumy: SF KhNUVS, S. 56-58. [in Ukraine].
8. Sushch O.P. Jurydychna kharakterystyka specialjnogho investycijnogho doghovoru. Pravo ta innovaciji. 2023. № 1(41). S. 40-48. [in Ukraine].
9. Pro osnovni zasady (strateghiju) derzhavnoji ekologhichnoji polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 01 sichnja 2020 roku № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> [in Ukraine].
10. Pro zakhyst inozemnykh investycij na Ukraini : Zakon Ukrainy vid 10 veresnja 1991 roku № 1540a-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12#Text> [in Ukraine].

Мамаєв Ілля Олександрович

Молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, аспірант кафедри права Європейського Союзу НЮУ

ім. Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0001-7683-0180

ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПОМІЧНИКА ВETERАНА/ФАХІВЦЯ ІЗ СУПРОВОДУ

Анотація. Робота розглядає становлення, сутність та трансформацію інститута помічника ветерана/фахівця із супроводу. Підіймаються питання щодо доцільності зазначеного інституту та його співвідношенні з іншими інструментами (гаряча лінія, е-карта послуг). Окреслюються актуальні проблеми, зокрема забезпечення сталості реалізації подібних проєктів, їх матеріального забезпечення, юридичної визначеності термінології тощо. Для окремих міждисциплінарних досліджень пропонуються питання щодо ефективності запровадження принципу «рівний-рівному» та покращення засад підготовки відповідних фахівців.

Ключові слова: військовослужбовець, ветеран війни, державна підтримка, професійна адаптація, реінтеграція, психологічна допомога.

Mamaiev Illia

Research Assistant of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Postgraduate Student of the Department of European Union Law of the Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0001-7683-0180

ON THE FUNCTIONING OF THE INSTITUTE OF VETERAN ASSISTANTS/SPECIALISTS FOR VETERAN SUPPORT

The paper examines the establishment, essence, and transformation of the institute of veteran assistants/specialists for veteran support. It raises questions regarding the relevance of this institute and its correlation with other tools (hotline, e-service map). Current issues are outlined, including ensuring the sustainability of such projects, their material support, legal clarity of terminology, etc. For specific interdisciplinary studies, questions are proposed concerning the effectiveness of the

implementation of the "peer-to-peer" principle and improving the foundations for the training of relevant specialists.

Keywords: serviceman, war veteran, state support, professional adaptation, reintegration, psychological assistance.

Забезпечення успішної реінтеграції ветеранів до цивільного життя після завершення військової служби є важливим питанням, що має бути розв'язано за допомогою конкретних інструментів та заходів державної політики. Одним з таких інструментів, що заслуговує на увагу у зв'язку з його новизною, браком напрацьованої практики та деякими виявленими проблемами, є інститут «помічника ветерана» (який наразі трансформується у «фахівця із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб»).

На юридичному рівні зазначений інституту бере свій початок з Постанови КМУ від 19.06.2023 р. №652, якою передбачено запуск експериментального проекту, запропонованого Міністерством у справах ветеранів, щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя. Територіально експериментальний проект мав бути реалізований у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Харківській областях та м. Києві, а часовими рамками його виконання було зазначено 1 липня – 31 грудня 2023 року.

Відповідно до пункту 5 Порядку реалізації зазначеного експериментального проекту, помічник ветерана визначається як «фахівець із супроводу ветеранів, який здійснює підтримку переходу від військової служби до цивільного життя ветеранів». Головою метою його діяльності, визначеною в пункті 6, є «сприяння ветеранам у реалізації передбачених законодавством можливостей, прав, гарантій, пільг». Перелік послуг, що здійснюється для досягнення цієї мети, передбачається пунктом 8 та включає «інформування...», «консультування...», «забезпечення налагодження комунікації між ветеранами та суб'єктами надання публічних послуг...» та «формування пропозицій щодо удосконалення...» [1].

Таке визначення повноважень зустріло певну критику, суть якої

відображається у тезі, що держава повинна запропонувати «зручні сервіси, що потрібні саме ветеранам, а не помічника, який розбирається в незручних сервісах» [2]. В цьому контексті варто відзначити, що еволюція правових системи сучасних держав (якими, зокрема, визначаються пільги) робить їх все більш складними та комплексними, а тому розібратися в них без відповідного фахівця дійсно може бути складно. Наочним прикладом цього може стати е-карта послуг для ветеранів [3], розроблення якої є позитивним кроком з боку держави та представляє сервіс, що систематизує доступні послуги за різними категоріями, однак їх загальна кількість сама по собі ускладнює орієнтацію – більше 10000 станом на початок липня.

Таким чином, ветеран дійсно може потребувати консультування. Втім наявність такої потреби сама по собі не доводить обґрунтованість запровадження інституту помічника ветерана. Так, схожі послуги вже пропонує «гаряча лінія підтримки ветеранів» [4], що окрім консультування та інформування передбачає також надання психологічної підтримки. Отже, ефективність та доцільність помічника ветерана (та подібних інститутів) має бути оцінена за результатами практичної діяльності, оскільки наразі робити однозначні висновки є проблематично, зокрема через відсутність тотожного іноземного досвіду.

Особливості власне «помічника ветерана» частково обумовлюються основними принципами, на якому ґрунтується його діяльність, зокрема «територіальна доступність» та «рівний-рівному». Окрім того, на відміну від гарячої лінії він може діяти «проактивно», тобто не тільки за прямим дорученням ветерана.

Перший з перелічених принципів розкриває практичний аспект функціонування помічника ветерана – він надає послуги в межах певної територіальної громади, де проживає ветеран. Разом з тим місцем його трудової діяльності, до якого він прикріплюється як штатний працівник, визнається «сервісний офіс у справах ветеранів», покриття якого може бути розповсюджено на декілька територіальних громад в межах їх співробітництва.

На практиці завдання забезпечення територіальної доступності не було

реалізоване достатньо: так, на всю Полтавщину з трьох потенційних кандидатів лише один пройшов відбір на посаду помічника ветерана, при цьому його трудова діяльність розпочалася 1-го січня 2024-г року (вже після офіційного завершення експериментального проекту, що призвело до проблем з оплатою праці) та завершилася 23 квітня. Інтерв'ювання зазначеного працівника дозволило виявити й деякі інші недоліки, передусім пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням та організаційними відносинами [5].

Інший специфічний для даного інституту принцип, сформульований як «рівний-рівному, передбачає наявність у помічника ветерана схожого життєвого досвіду з тими, кому він надає послуги. Існує думка, зокрема серед деяких ветеранів [2], що цим повинні займатися спеціалізовані служби соцзахисту. Втім доцільність такого підходу не може бути оцінена з юридичної точки зору та має бути предметом окремих досліджень психологічних, соціологічних та інших дисциплін.

Так, в контексті педагогічних наук Т.І. Захаріна зазначає наступне: «1. Ветерани після повернення із зони бойових дій мають травмуючий досвід, який впливає на їх сьогодення і визначає їх цінності тут і зараз. Працюючи з ветеранами, фахівець (саме фахівець) повинен мати ґрунтовну психологічну освіту і досвід роботи з ветеранами. 2. Помічник ветерана повинен мати ресурс для роботи з ветераном і психічне здоров'я. 3. Якщо помічник ветерана в минулому не працював у сфері «людина-людина», він не зможе ефективно здійснювати супровід ветерана, оскільки не має достатніх знань для роботи в цій сфері. 4. Працюючи з ветераном, помічник ветерана може спровокувати певну реакцію у ветерана, яка спрацює як тригер, а помічник ветерана не зможе надати одразу кваліфіковану допомогу». Окрему увагу було приділено проблемам підготовки таких кадрів, що пов'язані з функціонуванням Центрів ветеранського розвитку на базі ЗВО [6].

19 березня 2024 Міністерство у справах ветеранів України анонсувало повне перезавантаження проекту «Помічник ветерана», зазначивши, що за результатами аналізу експериментального проект було здійснено роботу над

помилками. Повідомлялося, що відтепер «помічника ветерана» має замінити «фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» [7]. Відомо, що ще у минулому році Мінветеранів ініційовано процедуру розроблення однойменного професійного стандарту [8], який має на меті докладно описати трудові функції, ділянки роботи, а також різні рівні кваліфікації працівників. Окрім того, 21 лютого 2024-го року була опублікована довідка за результатами громадського обговорення відповідного проекту професійного стандарту [9], де було враховано ряд пропозицій щодо уточнення мети діяльності, опису трудових функцій тощо.

Станом на 9 квітня повідомлялося, що наразі триває робота над розробленням необхідних нормативно-правових актів, щоб якнайшвидше запровадити інституту фахівця із супроводу ветеранів [10]. Втім згідно останніх опублікованих даних Пенсійного фонду за березень 2024 року за цією професією вже було оформлено 8 осіб, зокрема 1 особу віком від 18 до 30 років, 2 особи віком від 31 до 40 років, 4 особи віком від 41 до 50 років та 1 особу віком від 51 до 60 років [11].

Отже, на сьогодні «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» вже офіційно визнано окремою професією та внесено до Національного класифікатора України ДК 003:2010 під кодом КП 2446.2 (розділ «Професіонали», група «Професіонали в галузі соціального захисту населення»).

Повноцінний старт реалізації проекту було дано 5-го липня 2024-го року, шляхом ухвалення Кабінетом Міністрів України Постанови №779, яка затверджує Порядок та умови надання у 2024 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації відповідного проекту [12]. Втім, незважаючи на попередні заяви про «заміну помічника ветерана фахівцями із супроводу», названий Порядок продовжує оперувати терміном «помічник ветерана» та передбачає фінансування саме для «забезпечення інституту помічника ветерана».

Так, пункт 1 названого Порядку закріплює, що «помічником ветерана є фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб (далі — фахівець із

супроводу), який забезпечує надання ветеранам війни, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалим учасникам Революції Гідності, членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України та іншим демобілізованим особам, супровід яких відповідно до законодавства здійснюється фахівцем із супроводу, послуг з підтримки переходу від військової служби до цивільного життя щодо можливостей, прав, гарантій, пільг, отримання публічних (електронних публічних), соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг, зокрема оформлення документів для отримання таких послуг, визначення пріоритетності потреб зазначених категорій осіб та надання допомоги у пошуку найбільш оптимальних та ефективних інструментів їх задоволення» [13].

Таким чином, хоча нова дефініція є більш повною та охоплює більше ознак, аніж відповідна дефініція з Постанови КМУ від 19.06.2023 р. №652, залишення термінологічної двоїстості справляє негативний вплив на юридичну визначеність та суспільне усвідомлення цих понять.

Висновки. Інститут помічника ветерана/фахівця із супроводу ветеранів можна вважати інноваційним механізмом українського законодавства, що не має прямих аналогів у законодавстві іноземних країн. Така ситуація, у свою чергу, ускладнює запозичення досвіду, оскільки не дозволяє врахувати потенційні перешкоди та помилки через відсутність відповідної практики в інших державах.

Доцільність та ефективність даного інституту ще має бути оцінена на практиці. Так, реалізація експериментального проекту продемонструвала наявність деяких недоліків при практичному впровадженні інституту помічника ветерана. Частина скарг стосувалася питань матеріального забезпечення та організаційних відносин в діяльності помічника ветерана.

Окрім того, певний скепсис стосується доцільності самого факту існування такого інституту та тих основ, на яких він будується. Зокрема, існує теза, що основна увага має бути приділена підвищенню доступності та зручності самої системи надання послуг, що дозволило б знизити необхідність залучення

сторонніх осіб, а консультації та допомогу звести до діяльності гарячої лінії.

Нарешті, раціональність та ефективність впровадження принципу «рівний-рівному» має бути оцінена в межах наукових праць інших дисциплін, зокрема психологічних, соціологічних тощо. В працях деяких фахівців існують застереження, що відсутність належного досвіду психологічної роботи може спровокувати та усугубити травматичний досвід ветеранів. Окремо дослідниками відповідної кваліфікації мають бути дослідженні особливості підготовки помічників ветеранів.

З юридичної точки зору важливим питанням постає забезпечення сталості реалізації відповідних проектів. Зокрема, інтерв'ювання помічника ветерана, що був офіційно працевлаштований, виявило проблеми із забезпеченням стабільного фінансування його діяльності у зв'язку з закінчення експериментального проекту та очікуванням його переформатування.

На додаток до цього питання виникають стосовно юридичної визначеності термінології. В прес-релізах та публічних коментарях звучали заяви про заміну «помічників ветеранів» «фахівцями із супроводу». Натомість на офіційному рівні юридичні документи продовжують оперувати терміном «помічник ветерана», який, однак, визначається як «фахівець із супроводу ветеранів, який здійснює підтримку переходу від військової служби до цивільного життя ветеранів...». У той же час назва офіційно-затвердженої професії сформульована як «фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2023 р. № 652. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-%D0%BF#Text>.
2. Іваницька О. «Дайте нам зручні сервіси, а не помічника». Усі за і проти помічника ветеранів. *Громадське*. 5 грудня 2023. URL:

<https://hromadske.ua/posts/dajte-nam-zruchni-servisi-a-ne-pomichnika-usi-za-i-proti-pomichnika-veteraniv>.

3. Е-карта послуг для ветеранів війни. URL: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMjg4NTQyODEtZTU1OC00ODk2LTk4MDU0tMjVmZmJjZjA0YmQyIiwidCI6IjVjM2NjODcwLTZlMGUtNDc1Mi1hMmVILTZkMjlmZTE1NmM3NSIsImMiOiI9>.

4. Запрацювала гаряча лінія підтримки для ветеранів. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. 23 Березня 2024 року. URL: <https://minre.gov.ua/2024/03/23/zapraczyovala-garyacha-liniya-pidtrymky-dlya-veteraniv/>.

5. Крук В. У ветеранів Кременчука більше немає помічника — проєкт Мінветеранів поставлений на паузу. Кременчуцький Телеграф. 24 квітня 2024. URL: <https://www.telegraf.in.ua/topnews/10127970-u-veteraniv-kremenchuka-bilshe-nemaye-pomichnika-proyekt-minveteraniv-postavlenij-na-pauzu.html>.

6. Захаріна Т.І. Теоретико-методичні засади соціальної реінтеграції ветеранів російсько-української війни у закладах вищої освіти: дисертація ... док.педаг.наук; Національна академія педагогічних наук України, Інститут проблем виховання. Київ, 2024. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Dis_Zakharina.pdf.

7. У Мінветеранів планують перезавантажити проєкт «Помічник ветерана». Судово-юридична газета. 19 березня 2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/296017-v-minveteranov-planiruyut-perezagruzit-proekt-pomoschnik-veterana>.

8. Професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб»: проєкт затв. Міністерством у справах ветеранів України. 42 с. URL: https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/_28.12.2023.pdf.

9. Результати публічного громадського обговорення проєкту професійного стандарту «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб». Міністерство у справах ветеранів України. URL:

<https://mva.gov.ua/ua/npa/rezultati-publichnogo-gromadskogo-obgovorennya-projektu-profesijnogo-standartu-fahivec-iz-suprovodu-veteraniv-vijni-ta-demobilizovanih-osib>.

10. Помічники ветеранів стануть фахівцями із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. 9 квітня 2024. URL: https://t.me/minre_ua/5474

11. Професійний склад працюючих за віком (prof_vik) за березень 2024 року. Пенсійний фонд України. 24 Червня 2024. URL: https://www.pfu.gov.ua/2165639-profesijnyj-sklad-pratsyuyuchykh-za-vikom-prof_vik-za-berezen-2024-roku/.

12. Уряд дав старт реалізації проекту із запровадження по всій Україні фахівців із супроводу ветеранів. Міністерство у справах ветеранів України. 5 липня 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-dav-start-realizatsii-projektu-iz-zaprovadzhennia-po-vsii-ukraini-fakhivtsiv-iz-suprovodu-veteraniv>.

13. Про затвердження Порядку та умов надання у 2024 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Постанова КМУ від 5 липня 2024 р. №779. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-ta-umov-nadannia-u-2024-rotsi-subventsii-z-derzhavnoho-biudzhetu-mistsevym-biudzheta-na-zabezpechennia-institutu-pomichnyka-veterana-i050724-779>.

REFERENCES

1. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the implementation of an experimental project on the introduction of the veteran's assistant institute in the system of transition from military service to civilian life, No. 652 (2023, June 19). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2023-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

2. Ivanytska, O. (2023, December 5). 'Give us convenient services, not an assistant.' All for and against veterans assistant. *Hromadske*. Retrieved from:

<https://hromadske.ua/posts/dajte-nam-zruchni-servisi-a-ne-pomichnika-usi-za-i-proti-pomichnika-veteraniv> [in Ukrainian].

3. E-map of services for war veterans. Retrieved from: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMjg4NTQyODEtZTU1OC00ODk2LTk4MDUtMjVmZmJjZjA0YmQyIiwidCI6IjVjM2NjODcwLTZlMGUtNDc1Mi1hMmVILTZkMjlmZTE1NmM3NSIsImMiOj19> [in Ukrainian].

4. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine. (2024, March 23). *A support hotline for veterans has been launched*. Retrieved from: <https://minre.gov.ua/2024/03/23/zapraczyovala-garyacha-liniya-pidtrymky-dlya-veteraniv/> [in Ukrainian].

5. Kruk, V. (2024, April 24). The veterans of Kremenchuk no longer have an assistant — the project of the Ministry of Veterans has been put on hold. *Kremenchutskyi Telegraf*. Retrieved from: <https://www.telegraf.in.ua/topnews/10127970-u-veteraniv-kremenchuka-bilshe-nemaye-pomichnika-proyekt-minveteraniv-postavlenij-na-pauzu.html> [in Ukrainian].

6. Zakharina, T. I. (2024). Theoretical and methodological principles of social reintegration of veterans of the Russian-Ukrainian war in institutions of higher education. *Doctor's thesis*. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut problem vykhovannia. Kyiv. Retrieved from: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Dis_Zakharina.pdf [in Ukrainian].

7. The Ministry of Veterans Affairs plans to restart the 'Veteran's Assistant' project. (2024, March 19). *Sudovo-yurydychna hazeta*. Retrieved from: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/296017-v-minveteranov-planiruyut-perezagruzit-proekt-pomoschnik-veterana> [in Ukrainian].

8. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine (2023). Professional standard 'Specialist in accompanying war veterans and demobilized persons': draft. Retrieved from: https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/_28.12.2023.pdf [in Ukrainian].

9. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine (2024). *Results of the public discussion of the draft professional standard 'Specialist in accompanying war*

veterans and demobilized persons'. Retrieved from: <https://mva.gov.ua/ua/npa/rezultati-publichnogo-gromadskogo-obgovorennya-proektu-profesijnogo-standartu-fahivec-iz-suprovodu-veteraniv-vijni-ta-demobilizovanih-osib> [in Ukrainian].

10. Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine. (2024, April 9). *Veterans' assistants will become specialists in accompanying war veterans and demobilized persons*. Retrieved from: https://t.me/minre_ua/5474 [in Ukrainian].

11. Pension Fund of Ukraine (2024, June 24). Professional composition of workers by age (prof_vik) for March 2024. Retrieved from: https://www.pfu.gov.ua/2165639-profesijnyj-sklad-pratsyuyuchykh-za-vikom-prof_vik-za-berezen-2024-roku/ [in Ukrainian].

12. The Ministry of Veterans Affairs of Ukraine (2024, July 5) *The government launched the implementation of the project to introduce veterans' support specialists throughout Ukraine*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-dav-start-realizatsii-proektu-iz-zaprovadzhennia-po-vsii-ukraini-fakhivtsiv-iz-suprovodu-veteraniv> [in Ukrainian].

13. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Procedure and conditions for granting subventions from the state budget to local budgets in 2024 for the provision of the veteran's assistant institute in the system of transition from military service to civilian life and separate measures to support persons who defended the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine, No. 779 (2024, July 5). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennia-poriadku-ta-umov-nadannia-u-2024-rotsi-subventsii-z-derzhavnoho-biudzhetu-mistsevym-biudzhetam-na-zabezpechennia-instytutu-pomichnyka-veterana-i050724-779> [in Ukrainian].

Корват Олена Валеріївна

*кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-7977-6957

СТІЙКІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ

Обґрунтовано актуальність і причини складності забезпечення стійкості й ефективності інноваційних екосистем. Розглянуто розуміння сутності інноваційної екосистеми через категорії інноваційної популяції та інноваційного середовища. Висвітлено зміст проблеми внутрішньої невизначеності інноваційної екосистеми та її меж. Наголошено на важливості окреслення однакових меж та узгодження єдиної концепції інноваційної екосистеми для подальшого розв'язання теоретичних і практичних проблем. Сформульовано критерії виокремлення учасників, які належать до екосистеми.

Розкрито зв'язок ефективності та цілей екосистеми. Наведено різновиди інноваційних екосистем, їх цільовий фокус і принципи оцінювання ефективності. Розглянуто поняття стійкості інноваційної екосистеми та основні складові її забезпечення. Виокремлено напрями з управління екосистемною стійкістю та ефективністю. Наголошено, що зміцнення інноваційних екосистем має відбуватись, у першу чергу, за рахунок посилення механізмів самоорганізації. Обґрунтовано рекомендації з формування стійкої та ефективної національної інноваційної екосистеми.

Ключові слова: інноваційна екосистема, стійкість, ефективність, інноваційна популяція, інноваційне середовище, учасник екосистеми, межі екосистеми, ціль, самоорганізація.

Korvat Olena

*PhD, Associate Professor, Leading researcher of the Scientific and
Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of
National Academy of Law Sciences of Ukraine*

SUSTAINABILITY AND EFFICIENCY OF INNOVATION ECOSYSTEMS

The relevance and reasons for the complexity of ensuring the sustainability and efficiency of innovative ecosystems are substantiated. The understanding of the essence of the innovative ecosystem through the categories of innovative population and innovative environment is considered. The content of the problem of internal uncertainty of the innovation ecosystem and its boundaries is highlighted. The

importance of delineating the same boundaries and agreeing on a single concept of the innovative ecosystem for further solving theoretical and practical problems is emphasized. Criteria for identifying ecosystem participants have been formulated.

The relationship between the efficiency and goals of the ecosystem is revealed. Types of innovative ecosystems, their target focus and principles of performance evaluation are given. The concept of sustainability of the innovative ecosystem and the main components of its support are considered. Management directions of ecosystem sustainability and efficiency are highlighted. It is emphasized that the strengthening of innovative ecosystems should take place, first of all, at the expense of strengthening self-organization mechanisms. The recommendations for the formation of a sustainable and effective national innovation ecosystem are substantiated.

Keywords: innovation ecosystem, sustainability, efficiency, innovation population, innovation environment, ecosystem participant, ecosystem boundaries, goal, self-organization.

В умовах швидкого технологічного прогресу дієвим засобом забезпечення економічної безпеки та суверенітету держави стає посилення інноваційного потенціалу економіки [1]. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року для підвищення інноваційності та конкурентоспроможності України визначає метою розбудову національної інноваційної екосистеми й окреслює напрями та способи розв'язання проблем її функціонування [1].

Становлення стійкої та ефективної національної інноваційної екосистеми є складним завданням у зв'язку з її діяльністю одночасно в дослідницькій і комерційній економіках, багаторівневістю структури (за галузями, регіонами й компаніями) та вбудованістю в глобальну інноваційну екосистему [2, с. 279; 3, с. 389-390]. Це актуалізує питання наукового обґрунтування теоретичних засад стійкості й ефективності інноваційних екосистем на всіх рівнях, пошуку дієвих механізмів їх зміцнення та досягнення продуктивної роботи.

У даний час концепція інноваційних екосистем ще перебуває на стадії формування, втім наука стрімко поглиблюється в знаннях з теорії та розробки практичних рішень. Дослідження часто є міждисциплінарними і базуються на ототожненні інноваційних екосистем з біологічними у зв'язках і відносинах, потоках і ланцюгах перетворень, закономірностях еволюції станів та особливостях реагування на фактори впливу.

Різноманітні траєкторії досліджень і результати наукових робіт з тематики інноваційних екосистем поступово систематизуються й узагальнюються. Розгляд публікацій демонструє зосередженість поглядів вчених на основних учасниках екосистем, відносинах і потоках цінностей між ними. Лише інколи інноваційне середовище як і у природного аналога вважається науковцями невід'ємною екосистемною складовою.

Так у публікації В. Чена [4, с. 8] за результатами аналізу академічної літератури, тематичних досліджень, нормативних документів, даних інтерв'ю та опитування виділено шість підсистем інноваційної екосистеми. Підсистеми поділені на інноваційне середовище (політика та право, економіка, технологія) та інноваційну популяцію (інноваційні підприємства, науково-дослідні установи та заклади вищої освіти).

До учасників політико-правового, економічного та технологічного середовища можна віднести зокрема регуляторів, консультантів, фінансові установи, а також покупців і користувачів інноваційної продукції. Безперечно ці гравці впливають на функціонування інноваційних. Таким чином, інноваційне середовище стимулює або стримує інноваційну діяльність, тому взаємовигідний симбіоз середовища з інноваційними популяціями є вагомим умовою ефективного розвитку екосистеми [4, с. 8].

Отже представлення інноваційної екосистеми як мінливої спільноти суб'єктів інноваційної діяльності, що функціонують у мінливому інноваційному середовищі, утворюючи з ним єдину складну відкриту динамічну систему, являється більш об'єктивним. Таке розуміння сутності екосистеми має враховуватись у вирішенні теоретичних і практичних завдань забезпечення її стійкості й ефективності.

Разом з цим слід усвідомлювати, що можливості регулювання інноваційних екосистем ускладнені їх внутрішньою невизначеністю та проблемою екосистемних меж, яка полягає у тому, що моделі інноваційних екосистем конструюються аналітиками з метою досягнення певних цілей, і різні фахівці з однаковими цілями для конкретної екосистеми можуть обґрунтувати різні

компоненти та специфіки їх роботи [2, с. 297]. Автор вважає, що відмінні суб'єктивні конструкції мають бути узгоджені та приведені до єдиної концепції. Для цього мінімально необхідним є опис структурних елементів, зв'язків між елементами та загальної ефективності інноваційної екосистеми [4, с. 13].

Окреслення однакових меж екосистеми, на думку автора, важливе як для цілей управління так і для теоретичного вивчення досліджуваного явища. Частково концептуальна проблема розмежування вирішується запровадженням критеріїв належності учасників до екосистеми. Для цього напрацювання вчених вже є.

Найважливішим критерієм може стати визнання суб'єктів, які взаємодіють і взаємозалежать один від одного в сфері інновацій, як частини цілого [2, с. 266]. Прикладом його використання є включення клієнтів-користувачів інноваційної продукції до складу екосистемного середовища. Оскільки інноваційна екосистема функціонує з метою створення доданої цінності саме для користувачів [2, с. 268], ефективно впровадження інновацій підприємствами буде досягатись реагуванням на зворотний зв'язок від клієнтів, а для найкращих результатів – побудовою процесів, що дозволять клієнтам брати безпосередню участь в інноваційному процесі як співінноватори [2, с. 269].

Наступним критерієм виокремлення учасників є їх фізичне розміщення на території екосистеми (територіальний підхід) або користування платформою як технічним екосистемним середовищем (платформний підхід) [5, с. 1]. Ймовірно, з подальшим розвитком цифрової економіки обидва критерії будуть застосовуватись одночасно, втім сьогодні гравці національних і регіональних екосистем розмежовуються територіальним підходом, а учасники інноваційних екосистем компаній – залежно від особливостей побудови екосистеми.

Ще одним критерієм визначення меж є знаходження учасників у спільному політико-правовому та економічно-ринковому середовищах [4, с. 8]. Ця умова може бути корисною для виділення гравців галузевих інноваційних екосистем.

Встановлення чітких меж за запропонованими критеріями дозволить об'єктивніше вивчати інноваційні екосистеми, розробляти стратегії їх розвитку,

контролювати внутрішні процеси, процеси обміну екосистем із зовнішнім середовищем і їх реагування на впливи, вимірювати результати, порівнювати показники між екосистемами, приймати обґрунтовані управлінські рішення для забезпечення ефективності екосистем.

Поняття ефективності можна визначити як отримання цільових результатів, що за значущістю перевищують витрачені для цього ресурси, втрачені активи і можливості [6, с. 216]. Тобто індивідуальні цілі кожної екосистеми мають бути враховані в оцінці результату її функціонування. Робоча група зі зміцнення інноваційної екосистеми Міжнародного альянсу розвитку інновацій (International Development Innovation Alliance – IDIA) виокремила три різновиди моделей інноваційних екосистем, їх цільовий фокус і принципи оцінювання ефективності [7, с. 10]:

- підприємницькі екосистеми (фокус зосереджений на інноваторах), вважаються ефективними у разі їх відповідності потребам інноваторів;
- екосистеми, орієнтовані на інновації (фокус зосереджений на інноваційному процесі), є ефективними за умови результативності співпраці учасників у створенні інновацій, сприятливості середовища для їх масштабування;
- екосистеми, орієнтовані на місію (фокус зосереджений на певній проблемі), являються ефективними, якщо існує позитивний результат вирішення проблеми та співпраці учасників у цьому напрямі.

Традиційно стратегічні цілі національних і регіональних інноваційних екосистем полягають у розвитку інноваційного потенціалу країни, підвищенні конкурентоспроможності економіки, її технологічного рівня, якості життя населення, забезпеченні національної безпеки, досягнення яких відстежуються відповідними індикаторами [8, с. 154-155]. Взагалі, доцільно застосовувати різні методи вимірювання ефективності національних і регіональних екосистем, щоб отримати уявлення як вони працюють [4, с. 3-4; 6, с. 216], у тому числі аналізувати показники ефективності трьох екосистемних різновидів нижчого рівня (підприємницьких, орієнтованих на інновації та на місію), які входять до

складу інноваційної екосистеми країни. Однак у будь-якому разі в контролі ефективності найважливішим буде той факт, наскільки результативно функціонує інноваційна екосистема в цілому у досягненні стратегічних цілей в економічній, соціальній та інших сферах.

Реалізація мети інноваційної екосистеми можлива у разі її стійкості до негативних факторів. Проблема стійкості являється однією з ключових не лише в економіці, але й у природничих науках і техніці. Стійкістю екосистеми прийнято називати її здатність зберігати свою функціональність і безперервність розвитку в умовах негативних впливів зовнішнього середовища [9, с. 100].

Стійкість екосистеми значною мірою залежить від стійкості її складових підсистем [9, с. 100], розмаїття учасників, якості взаємовідносин, здатності гравців спільно протистояти загрозам та підтримувати розвиток екосистеми в цілому [10, с. 382]. Крім того взаємовигідна збалансована взаємодія між підсистемами інноваційних популяцій і середовища сприяє адаптивності екосистеми до зовнішніх змін та спільній еволюції учасників [4, с. 8].

Для вивчення питань зміцнення інноваційних екосистем в країнах з низьким і середнім рівнем доходу Міжнародний альянс IDIA наприкінці 2020 року створив робочу групу з експертів, практиків розвитку та спеціалістів з інновацій [7, с. 2]. Групою досліджувались результати ініціатив щодо зміцнення інноваційних екосистем, виявлялись критичні фактори успішного втручання [7, с. 8]. Враховуючи широкий спектр і складність проведених заходів фахівцями групи було розпочато їх картографування та порівняння [7, с. 7]. Таким чином під час створення структури заходів [7, с. 21] групою фактично були виокремлені напрями управління екосистемною стійкістю та ефективністю:

- формування кадрового потенціалу;
- забезпечення доступності фінансування інноваційних процесів;
- створення допоміжних досліджень, ринків, інфраструктури;
- формування сприятливих політик і правил;
- розвиток культури інновацій;
- підтримка мережі, яка забезпечує продуктивну співпрацю учасників;

- забезпечення справедливого та інклюзивного управління екосистемою;
- створення шляхів масштабування інновацій;
- мобілізація екосистеми для вирішення певної проблеми розвитку.

За результатами аналізу IDIA було встановлено, що найцінніший і найефективніший внесок у зміцнення екосистеми, який можна зробити поза межами фінансування, є допомога в об'єднанні учасників для їх самостійного виявлення проблем, розробки та реалізації рішень [7, с. 8]. Тобто зміцнення інноваційних екосистем має відбуватись, у першу чергу, за рахунок посилення механізмів самоорганізації.

Підсумовуючи зазначимо, що для формування в Україні стійкої та ефективною національної інноваційної екосистеми, яка б дійсно виконувала свої функції з розвитку інноваційного потенціалу країни, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, якості життя громадян, забезпечення національної безпеки, на державному рівні має бути затверджена єдина концепція національної інноваційної екосистеми з описом структурних елементів, зв'язків між ними, чітким формулюванням мети, завдань з її розвитку, визначенням індикаторів ефективності в досягненні стратегічних цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: схвалено Розпорядженням КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>.

2. Fransman M. Innovation Ecosystems, New Waves of Industrialisation, and the Implications for China. *Innovation Ecosystems: Increasing Competitiveness*. Cambridge University Press, 2018. P. 254-298. DOI : <https://doi.org/10.1017/9781108646789.010>.

3. Корват О. В. Проблеми розвитку інноваційних екосистем. *Цифрові трансформації України 2023: виклики та реалії* : за матеріалами IV Круглого столу (м. Харків, 29 вересня 2023 р). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. С. 388-395.

4. Chen W., Wang S., Wu X. Concept Refinement, Factor Symbiosis, and Innovation Activity Efficiency Analysis of Innovation Ecosystem. *Mathematical Problems in Engineering*. 2022. Vol. 2022. Iss. 4. 1942026. DOI: <https://doi.org/10.1155/2022/1942026>.

5. Zen A.C., Santos C.A.F.d., Santos D.A.G.d., Rosa J. R. da, Spindler E.d.S. Exploring the theoretical foundations of innovation ecosystems between 2006 and 2020: an analysis at the different approaches. *International Journal of Innovation Science*. 2024. Vol. 16. Iss. 3. P. 550-571. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJIS-11-2022-0223>.

6. Корват О. В. Врахування аспектів ефективності у правовому регулюванні інноваційної діяльності. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Національний авіаційний університет, 23 лютого 2024 р.). Тернопіль: Вектор, 2024. С. 215-218.

7. Strengthening Innovation Ecosystems. IDIA Ecosystem Strengthening Working Group. November 2021. 59p.

8. Корват О. В. Актуальні питання державного управління інноваційною діяльністю. *Актуальні ідеї наукової спадщини Михайла Туган-Барановського* : зб. наук. пр. / наук. ред. д.е.н. В. В. Небрат ; ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2024. С. 154-157.

9. Азаров С. І., Задунай О. С. Аналіз методичних підходів до оцінювання стійкості екосистем. *Екологічна безпека та природокористування*. 2020. № 2. С.99-110. DOI: <https://doi.org/10.32347/2411-4049.2020.2.99-110>.

10. Jiang H., Yang J., Liu W. Innovation ecosystem stability and enterprise innovation performance: the mediating effect of knowledge acquisition. *Journal of Knowledge Management*. 2022. Vol. 26. Iss. 11. P. 378-400. DOI: <https://doi.org/10.1108/JKM-04-2022-0275>.

REFERENCES

1. Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030 : approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 526-p. (2019, July

10). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>.

2. Fransman, M. (2018). Innovation Ecosystems, New Waves of Industrialisation, and the Implications for China. In M. Fransman, *Innovation Ecosystems: Increasing Competitiveness* (pp. 254-298). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108646789.010>.

3. Korvat, O. V. (2023, September 29). Problems of development of innovative ecosystems. *Digital transformations of Ukraine 2023: challenges and realities: a collection of scientific works of the SRI PLFID NALS of Ukraine based on the materials of the IV Round Table*. Kharkiv: SRI PLFID NALS of Ukraine, 388-395.

4. Chen, W., Wang, S., & Wu, X. (2022). Concept Refinement, Factor Symbiosis, and Innovation Activity Efficiency Analysis of Innovation Ecosystem. *Mathematical Problems in Engineering*, 2022(4), 1942026. <https://doi.org/10.1155/2022/1942026>.

5. Zen, A.C., Santos, C.A.F.d., Santos, D.A.G.d., Rosa, J. R. da & Spindler, E.d.S. (2024). Exploring the theoretical foundations of innovation ecosystems between 2006 and 2020: an analysis at the different approaches. *International Journal of Innovation Science*, 16(3), 550-571. <https://doi.org/10.1108/IJIS-11-2022-0223>.

6. Korvat, O. V. (2024, February 23). Consideration of efficiency aspects in the legal regulation of innovative activity. *Legal paradigm of restoration of Ukraine: problems and prospects: Proceedings of the XIV International Scientific and Practical Conference*. Ternopil: Vector, 215-218.

7. IDIA Ecosystem Strengthening Working Group. (2021, November). Strengthening Innovation Ecosystems, IDIA.

8. Korvat, O. V. (2024). Actual issues of state management of innovative activities. *Actual ideas of the scientific heritage of Mykhailo Tugan-Baranovskyi: a collection of scientific works SO IEF of NAS of Ukraine*. Kyiv. 154-157.

9. Azarov, S. I., & Zadunaj, O. S. (2020). Analysis of methodological approaches to the evaluation of ecosystem sustainability. *Environmental Safety and Natural Resources*, 34(2), 99–110. <https://doi.org/10.32347/2411-4049.2020.2.99-110>.

10. Jiang, H., Yang, J. & Liu, W. (2022). Innovation ecosystem stability and

enterprise innovation performance: the mediating effect of knowledge acquisition. *Journal of Knowledge Management*, 26(11), 378-400. <https://doi.org/10.1108/JKM-04-2022-0275>.

Подрез-Ряполова Ірина Валеріївна

кандидат юридичних наук, завідувач

наукового відділу правового забезпечення інноваційної діяльності

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID 0000-0002-8802-1441

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ІННОВАЦІЙНИЙ ВИМІР

У тезах розглянуті окремі інноваційні аспекти забезпечення економічної безпеки. Підкреслено, що розвиток інноваційного потенціалу є стратегічно визначеним засобом забезпечення безпеки та суверенітету держави, її конкурентоспроможності у сучасному світі. Визначено, що забезпечення умов для розвитку інновацій є ключовим завданням держави для досягнення економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності економіки. Зауважено, що держава має створювати умови для формування сприятливого середовища інноваційного розвитку, які повинні спиратися на відповідне нормативно-правове, фінансове та інформаційне забезпечення.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, економічна безпека, конкурентоспроможність, національна економіка, правове регулювання.

Podrez-Riapolova Iryna

Ph.D, acting Head of the scientific Department of legal support of innovative activity of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine

ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE: THE INNOVATIVE DIMENSION

Abstract. The theses consider some innovative aspects of ensuring economic security. It is emphasized that the development of innovative potential is a strategically determined means of ensuring the security and sovereignty of the state, its competitiveness in the modern world. It was determined that providing conditions for the development of innovations is a key task of the state to achieve economic growth and increase the competitiveness of the economy. It was noted that the state should create conditions for the formation of a favorable environment for innovative development,

which should have appropriate regulatory, financial and information support.

Key words: innovations, innovative development, economic security, competitiveness, national economy, legal regulation.

Інновації є ключовим фактором конкурентоспроможності економіки країни, забезпечення стійкого економічного розвитку та зменшення залежності від зовнішніх чинників шляхом реалізації відповідних адаптивних властивостей. Для цього необхідно створити сприятливі умови розвитку інноваційної діяльності, підтримувати та фінансувати науково-дослідну діяльність, сприяти співпраці між університетами, науковими установами, бізнес-сектором та промисловістю. Окрім зазначеного, важливо впроваджувати сучасні технології в різні галузі національної економіки, що сприятиме їх модернізації, підвищенню ефективності та допоможе забезпечити динамічне економічне відновлення і підвищення рівню конкурентоспроможності економіки України. Також доцільно підкреслити, що для забезпечення економічної безпеки України важливо розвивати інноваційний потенціал країни. Так, Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [1] визначає, що розвиток інноваційного потенціалу - це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а і засіб забезпечення безпеки та суверенітету держави, її конкурентоспроможності у сучасному світі.

Отже, економічна безпека є певним віддзеркаленням потенціалу інноваційного розвитку, що особливо притаманне фінансовій складовій обох явищ, водночас, економічна безпека підприємства може бути метою та результатом інноваційного розвитку, який, в свою чергу, може стати джерелом додаткових загроз, що порушують стан економічної безпеки [2]. Важливим аспектом при цьому є забезпечення відповідних умов для інноваційного розвитку та провадження інноваційної діяльності.

Правильно зазначено, що головна мета інноваційної діяльності полягає в тому, щоб створювати та впроваджувати нові ідеї, продукти, процеси та послуги, які сприятимуть розвитку економіки країни, при цьому, забезпечення умов для розвитку інновацій – важлива складова економічної безпеки, оскільки інноваційна діяльність дозволяє країні бути визнаною на світовому ринку та

займати лідируючі позиції у важливих галузях [3].

Забезпечення умов для розвитку інновацій є ключовим завданням для будь-якої країни, що прагне досягти економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Отже, держава має створювати умови для активізації національного науково-технічного потенціалу та формування сприятливого середовища для інноваційного розвитку, впровадження нових технологічних укладів, подолання розривів між наукою та виробництвом, забезпечення реального трансферу технологій [4]. При чому зазначені умови для активізації національного науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності повинні мати належне нормативно-правове, фінансове та інформаційне забезпечення.

Перспективами подальших наукових пошуків є дослідження проблем правового забезпечення інноваційного розвитку в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.
2. Волощук Л. О. Економічна безпека та інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та взаємозв'язок як об'єктів управління. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2014. № 6 (16). С. 217–223. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n6.html/>.
3. Вербицька Г. Л. Публічні механізми розвитку інноваційної діяльності як фактор забезпечення економічної безпеки України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Вип 20. Т. 2. С. 86–95. DOI: [10.15330/apred.2.20.86-95](https://doi.org/10.15330/apred.2.20.86-95).
4. Вороніна В. Л. Стратегічне управління інноваційним розвитком на державному рівні. *Нобелівський вісник*. 2021. № 1 (14). С. 25–34. DOI:

<https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2021/5.pdf>.

REFERENCES:

1. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: skhv. rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.

2. Voloshchuk L. O. Ekonomichna bezpeka ta innovatsiinyi rozvytok promysloвого pidpryemstva: sutnist ta vzaiemozviazok yak obiektiv upravlinnia. Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal. 2014. № 6 (16). S. 217–223. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n6.html/>.

3. Verbytska H. L. Publichni mekhanizmy rozvytku innovatsiinoi diialnosti yak faktor zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu. 2024. Vyp 20. T. 2. S. 86–95. DOI:10.15330/apred.2.20.86-95.

4. Voronina V. L. Stratehichne upravlinnia innovatsiinym rozvytkom na derzhavnomu rivni. Nobelivskyi visnyk. 2021. № 1 (14). C. 25–34. DOI: 10.32342/2616-3853-2021-1-14-3. URL: <https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2021/5.pdf>.

Чубенко Віра Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-7235-3820

***ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА MILITARY TECH ІННОВАЦІЙ ЯК ОДНОГО
ІЗ АСПЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД***

Наукова робота присвячена аналізу основних тенденцій в сфері інноваційної діяльності, а саме розвитку military tech інновацій в зв'язку з необхідністю зміцнення обороноздатності держави через повномасштабне вторгнення російської федерації. Доведено та підкреслено вагому роль зазначених інновацій в сфері забезпечення безпеки та обороноздатності держави та необхідність їх унормування у відповідних правових актах нашої держави, а також можливість бути рушієм економічного відновлення держави в повосенний період.

Ключові слова: military-tech інновації, defense tech інновації.

Chubenko Vira

*Ph.D, Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework
for the Innovative Development of National Academy of Legal Sciences of Ukraine*

***LEGAL CHARACTERISTICS OF MILITARY TECH INNOVATIONS AS ONE OF
THE ASPECTS OF ECONOMIC RECOVERY AND DEVELOPMENT OF
UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD***

The scientific work is devoted to the analysis of the main trends in the field of innovative activity, namely the development of military tech innovations in connection with the need to strengthen the state's defense capabilities due to a full-scale invasion of the Russian Federation. The important role of these innovations in the field of ensuring the security and defense capability of the state and the need for their regulation in the relevant legal acts of our state, as well as the possibility of being a driver of the economic recovery of the state in the post-war period, have been proven and emphasized.

Keywords: military-tech innovations, defense tech innovations.

У сучасному військовому конфлікті технологічна перевага відіграє ключову роль. Використання передових технологій є вирішальним для безпеки та ефективності наших військових [6]. З початку повномасштабного російського вторгнення на нашу територію, інноваційна сфера, як одна з найбільш динамічних у розрізі вітчизняної економіки, не стала виключенням та оперативно зреагувала на нові потреби ринку. Зокрема, в сфері інноваційної діяльності прослідковується зміщення пріоритетів до напрямків *military-tech/defense tech* та *deep tech*, а також значно посилилась активна співпраця з європейськими ініціативами [1, с. 168]. На фоні сучасних викликів та досягнень, за деякими твердженнями [5, с. 107], прогнозується, що українські *military-tech* рішення матимуть світовий вплив, а здатність швидко впроваджувати інновації, висока швидкість реакції на потреби армії та міжнародна підтримка відкривають шлях для виробників української військової техніки до глобального ринку. Вказане вбачається позитивним не тільки в аспекті оборони та перемоги нашої держави, а й з огляду на можливі значні економічні вигоди в майбутньому, зокрема, і в період повоєнного відновлення. Оскільки, *military tech*, як і інші інновації, мають значну додану вартість та можуть стати рушієм економічного розвитку ще й з огляду на практичне впровадження, та наявність досвіду застосування таких інновацій в умовах війни.

Законодавче визначення поняття *military tech* (мілітарі-тек) чи *defense tech* наразі відсутнє. Разом з тим, це скорочення від англійського словосполучення *military technology, defense technology* тобто військові технології, оборонні технології.

Міністр цифрової трансформації України спрогнозував, що наша держава може стати країною № 1 у світі за розвитком мілітарі-тек [2]. На підтримку і масштабування проєктів в сфері *military-tech* націлений державний кластер Brave1: за рік існування він інвестував понад 1 млн доларів. Працює грантовий проєкт Seeds of Bravery із бюджетом 12 млн євро. До 35 тис. доларів на проєкти подвійного призначення надає Ukrainian Startup Fund. В український *military-tech* інвестують й іноземні фонди [3].

Враховуючи викладене, актуалізується питання окреслення правових проблем розвитку military-tech інновацій в Україні.

Справедливо погодитись з думкою [7, с. 213], що запуск стартапу у сфері військових технологій вимагає врахування ризиків, особливо збільшеного контролю з боку Міністерства оборони та відповідних державних органів. Вказане підтверджує необхідність дотримання законодавства в сфері виробництва та обігу військових товарів, а також вимог безпеки та інформацію з обмеженим доступом. Проте, існуючі нормативно-правові акти в Україні часто не відповідають потребам динамічного ринку у сфері military tech. Законодавство в цій сфері вимагає збалансованості між забезпеченням національної безпеки та створенням умов для інноваційного розвитку. Важливим є розробка правил та стандартів, що сприятимуть інвестуванню в оборонну промисловість, при цьому забезпечуючи прозорість та захист інтересів як інвесторів, інноваторів так і держави. Недостатня адаптація законодавства до сучасних вимог інноваційного ринку, складнощі у захисті інтелектуальної власності та високі бар'єри для входження на ринок – основні виклики, які потребують уваги. Це ускладнює залучення венчурного капіталу у сферу військових технологій та гальмує інноваційний розвиток України.

Разом з тим, слід відмітити, що незважаючи на динамічність розвитку military-tech інновацій в Україні а також те, що в більшості випадків саме законодавець змушений коригувати правові норми у відповідність до ситуації, яка фактично склалась, на даний час існують певні зрушення в регулюванні правовідносин у вказаній сфері. Так, Кабінетом Міністрів України затверджено Порядок надання фінансової підтримки для забезпечення розвитку інновацій та технологій для потреб оборони (Постанова від 08 березня 2024 року № 262) [4], згідно якого визначено механізм надання фінансової підтримки для забезпечення розвитку інновацій та технологій для потреб оборони, розмір якої дорівнює або перевищує 9000 тис. гривень, та інші питання, пов'язані з наданням фінансової підтримки та впровадженням розробок, створених за рахунок коштів фінансової підтримки. Крім того, вказаної постановою уряд фактично закріпив відносини,

які склалися до її прийняття, зокрема, визначивши поняття грантового конкурсу «Brave 1», роз'яснивши дефініцію розробки як будь-якого виробу, системи, комплексу, обладнання, програмного забезпечення (комп'ютерної програми, застосунку тощо), комплектувального виробу чи матеріалу, що створюються та можуть бути використані у сфері оборони. Звичайно, визначення понять military-tech/defense tech у вказаному нормативному акті не наведено, проте, про їх сутність та ознаки можна зробити висновок, виходячи з поняття розробки.

Крім того, на нашу думку, заслуговує на увагу той факт, що в Постанові Кабінету Міністрів України від 08 березня 2024 року № 262, надано можливість Фонду розвитку інновацій запроваджувати програми «Brave 1», які передбачають надання на конкурсних засадах грантів на фіксовану суму для фінансування розробок, що можуть використовуватись у сфері оборони, розміром не більше, ніж 8999,999 тис. гривень, які реалізуються відповідно до положення про грантову програму, затвердженого Фондом, в яких визначаються, зокрема, види розробок, що можуть бути подані на фінансування, кваліфікаційні вимоги до розробників, а також номінальні суми та кількість грантів. З однієї сторони, такий підхід забезпечить оперативність та гнучкість надання грантів розробникам, оскільки Фонд розвитку інновацій самостійно затверджує відповідне положення про такий грант, що є безумовною перевагою в умовах війни та необхідності швидкого реагування на ситуацію, що складається на полі бою. З іншої сторони, вказане створює певні ризики корупційної складової, оскільки відсутні мінімальні вимоги до таких конкурсів, а також умов їх проведення (при цьому, сума гранту є досить значною – до майже 9 мільйонів гривень). Крім того, виникають питання щодо самого формулювання предмету фінансування - «розробок, що можуть використовуватись у сфері оборони», зокрема, яким чином Фонд розвитку інновацій чи інші суб'єкти будуть визначати потребу в таких розробках чи їх можливість/неможливість використання в сфері оборони.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що на даний час, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, розробки, випробування дослідних зразків в сфері military tech відбувається в пришвидшеному режимі, з огляду на потреби

воєнного часу та необхідність захисту держави. При цьому, законодавче, нормативно-правове регулювання є дещо повільнішим процесом, тому є менш пристосованим до умов сьогодення. Разом з тим, нашою державою зроблені кроки у вказаному напрямку, зокрема, Кабінетом Міністрів України 08 березня 2024 року затверджено Порядок надання фінансової підтримки для забезпечення розвитку інновацій та технологій для потреб оборони, який визначає механізм надання зазначеної підтримки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карташов П. Напрями державної підтримки інноваційних проєктів в умовах воєнного стану. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу*. С. 168-169. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/0595cdaec6d60105120612199caeb97d.pdf#page=168> с. 168.
2. Розвиток military-tech як нової галузі в Україні: чи є перспективи. 2023. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/rozvytok-military-tech-yak-novoyi-galuzi-v-ukrayini-chy-ye-perspektyvy/>.
3. Адріанова Т. Military Tech в Україні. Які юридичні нюанси слід враховувати підприємцям? *Liga.net*. 2024. URL: <https://blog.liga.net/user/tandrianova/article/52330>.
4. Деякі питання забезпечення розвитку інновацій та технологій для потреб оборони : постанова Кабінету Міністрів України від 08 березня 2024 року № 262. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/262-2024-п#Text>.
5. Поліщук А.С. Інновації як стратегічний імператив перемоги у російсько-українській війні: виклики і можливості для оборонно-промислового комплексу України. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 5 (05). С. 104-108.
6. Defense-tech кластеру Brave1- рік. Головні досягнення проєкту. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/defense-tech-klasteru-brave1-rik-holovni-dosiahnennia-proektu>.

7. Шишка О.Р., Шишка Н.В. Проблеми нормативно-правового забезпечення венчурного інвестування в military tech. *Право.ua*. 2023. № 3. С. 211-219.

REFERENCES

1. Kartashov P. Napryamy derzhavnoyi pidtrymky innovatsiynykh proyektiv v umovakh voyennoho stanu. Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukrayini: vyklyky voyennoho chasu. S. 168-169. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/0595cdaec6d60105120612199caeb97d.pdf#page=168> с. 168 [In Ukrainian].

2. Rozvytok military-tech yak novoyi haluzi Ukrayiny: chy ye perspektyvy. 2023. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/rozvytok-military-tech-yak-novoyi-galuzi-v-ukrayini-chy-ye-perspektyvy/> [In Ukrainian].

3. Adrianova T. Military Tech v Ukrayini. Yaki yurydychni nyuansy slid vrakhovuvaty pidpryyemtsyam? *Liga.net*. 2024. URL: <https://blog.liga.net/user/tandrianova/article/52330> [In Ukrainian].

4. Deyaki pytannya zabezpechennya rozvytku innovatsiy ta tekhnolohiy dlya potreb oborony : postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 08 bereznia 2024 roku № 262. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/262-2024-p#Text> [In Ukrainian].

5. Polishchuk A.S. Innovatsiyi yak stratehichnyy imperatyv peremohy u rosiys'ko-ukrayins'kiy viyni: vyklyky i mozhlyvosti dlya oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrayiny. *Transformatsiyna ekonomika*. 2023. № 5 (05). S. 104-108. [In Ukrainian].

6. Defense-tech klasteru Brave1- rik. Holovni dosyahnennya proektu. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/defense-tech-klasteru-brave1-rik-holovni-dosyahnennia-proektu> [In Ukrainian].

7. Shyshka O.R., Shyshka N.V. Problemy normatyvno-pravovoho zabezpechennya venchurnoho investuvannya u viys'kovu tekhniku. *Pravo.ua*. 2023. № 3. S. 211-219 [In Ukrainian].

Колісник Анна Сергіївна

*доктор філософії, молодший науковий співробітник, НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

НОВАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ У ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У публікації зосереджено увагу на аналізі новацій у чинному податковому законодавстві України в період дії правового режиму воєнного стану, зокрема, стосовно надання деяких податкових пільг (в контексті податку на додану вартість та податку на доходи фізичних осіб). Автором наголошено на тому, що в сучасних умовах є вкрай важливою підтримка як держави (для виконання пріоритетних завдань, забезпечення наповнення дохідної частини бюджетів, відновлення пошкоджень в енергосистемі та інших напрямків відбудови країни), так і платників податків як зобов'язаного учасника податкових відносин, оскільки саме податкові надходження становлять переважну частку бюджетних доходів. Підкреслено, що існує потреба у збалансованій реалізації публічного та приватного інтересів в оподаткуванні в умовах воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан; державна підтримка, оподаткування, податкові пільги, податкові новації, податок на додану вартість, податок на дохід фізичних осіб, правове регулювання.

Anna Kolisnyk

*Ph.D, Junior Researcher of the Research Institute of Legal Support of Innovative
Development of the NALS of Ukraine*

NOVELTIES IN THE IMPLEMENTATION OF TAX INCENTIVES IN THE CURRENT LEGISLATION OF UKRAINE

The publication focuses on the analysis of novelties in the current tax legislation of Ukraine during the period of martial law, in particular, with regard to the provision of certain tax benefits (in the context of value added tax and personal income tax). The author emphasizes that in modern conditions it is extremely important to support both the State (to fulfill its priorities, ensure budget revenues, restore damage to the energy system and other areas of the country's reconstruction) and

taxpayers as an obliged participant in tax relations, since tax revenues constitute the overwhelming share of budget revenues. The author emphasizes that there is a need for a balanced realization of public and private interests in taxation under martial law.

Keywords: martial law; state support, taxation, tax benefits, tax innovations, value added tax, personal income tax, legal regulation.

В умовах воєнного стану наша держава всіляко намагається втримати національну економіку й одним із шляхів, що допомагає втриматися на плаву маленькому та середньому бізнесу, а також окремим категоріям населення є впровадження відповідних податкових пільг. У попередніх наукових доробках ми вже висвітлювали окремі аспекти цього питання, зокрема, в контексті надання податкових пільг для ветеранів війни [1, с. 82-87; 2]. В межах цієї публікації зосередимося на висвітленні інших законодавчих пропозицій щодо пільгового оподаткування. Приміром, одним із таких є проект Закону України «Про внесення змін до підрозділу 1 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо оподаткування державної грошової допомоги (кешбеку) в рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні» № 11400 від 11.07.2024 (далі – законопроект № 11400) [3]. Перш ніж аналізувати положення вказаного акту перспективного національного законодавства, зазначимо, що за ініціативи Президента України Володимира Зеленського стартувала Всеукраїнська економічна платформа «Зроблено в Україні» (Указ Президента України від 26 січня 2024 р. № 31/2024 „Про Всеукраїнську економічну платформу «Зроблено в Україні» [4]). Ця платформа спрямована на стимулювання ділової активності українських виробників, популяризації та просування українського продукту серед населення.

Законопроектом № 11400 запропоновано не включати до загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку на доходи фізичних осіб доходи у вигляді коштів, отриманих в рамках реалізації експериментального проекту щодо надання державної грошової допомоги (кешбеку) покупцям товарів українського виробництва в рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні» на умовах, затверджених Кабінетом

Міністрів України [3]. На наше переконання, така пропозиція нормотворця має бути підтримана, оскільки вона спрямована на активізацію національної економічної платформи, а також зменшення податкового тягаря на платника, що в умовах воєнного стану є дуже важливим, оскільки в сучасних умовах є важливим підтримка як держави, так і платників податків, як зобов'язаних учасників податкових відносин.

Наведемо ще один приклад. Так, проект Закону України «Про внесення змін до пункту 87 підрозділу 2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо продовження пільгового режиму ввезення електричних генераторів та інших супутніх товарів у зв'язку з ворожими обстрілами енергетичної системи України» № 11404 [5] передбачає у вищевказаному пункті Перехідних положень Податкового кодексу України змінити термін дії такої податкової пільги з 1 травня 2023 року на 1 червня 2026 року. Зазначимо, що відповідно до чинної редакції вказаного припису дійсно передбачалося звільнення від оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення, переміщення (пересилання) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях на митну територію України у митному режимі імпорту товарів, визначених п. 9-21 розд. XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України [6]. Фактично, така пільга вже не є новою для податкового законодавства України. Водночас темпоральна її дія була зупинена 1 травня 2023 року. Наразі вся Україна все ще потерпає від збройної агресії росії й внаслідок ворожих обстрілів пошкоджена енергетична система країни. Як наслідок, й промислові підприємства, й побутові споживачі потерпають від нестачі електроенергії. Враховуючи, що в холодні пори року потрібно значно більше потужностей для забезпечення опалювального сезону та функціонування об'єктів критичної інфраструктури, пролонгація пільгового режиму ввезення електричних генераторів та інших супутніх товарів є актуальною.

З огляду на викладене робимо висновок про те, що в сучасних умовах, зумовлених дією правового режиму воєнного стану в Україні, існує нагальна потреба у досягненні реального балансу інтересів як держави і територіальних

громад, так і платників податків шляхом впровадження комплексних законодавчих механізмів. Тільки такий підхід забезпечить і наповнення бюджетів різних рівнів бюджетної системи, і можливість безперервного фінансування тих видатків, які визначені на відповідний бюджетний рік як пріоритетні, і підтримку національної економіки України, і підтримку бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колісник А. С. До питання правового регулювання державної підтримки ветеранів війни в Україні. Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. : «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди» за матеріалами Інтернетконференції (м. Харків, 28 лютого 2024 року) / за ред. С. В. Глібка, А. М. Любчич. – Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С. 81- 87.

2. Колісник А. С. Податкові пільги для ветеранів війни в Україні: правове регулювання та тенденції розвитку. Збірник наукових праць за результ. проведення круглого столу «Економіка, право та інноваційний процес: завдання в умовах воєнної трансформації України» (м. Харків, 26 квітня 2024 року). URL: <https://ndipzir.org.ua/conf-26-04-2024-proceedings>.

3. Про внесення змін до підрозділу 1 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо оподаткування державної грошової допомоги (кешбеку) в рамках Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні»: проект Закону України № 11400 від 11.07.2024 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44546>.

4. Про Всеукраїнську економічну платформу «Зроблено в Україні» Указ Президента України від 26. 01.2024 р. № 31/2024. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/312024-49569>.

5. Про внесення змін до пункту 87 підрозділу 2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо продовження пільгового режиму ввезення електричних генераторів та інших супутніх товарів у зв'язку з ворожими

обстрілами енергетичної системи України: проект Закону України № 11404.
[URL:https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44552](https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44552).

6. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI.
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n8035](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n8035).

REFERENCES

1. Kolisnyk A. S. Do pytannia pravovoho rehuliuвання derzhavnoi pidtrymky veteraniv viiny v Ukraini. Zbirnyk naukovykh prats NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Vyp. : «Aktualni pytannia rozbudovy naukovo-doslidnytskoi infrastruktury u voiennyi ta povoienni periods» za materialamy Internetkonferentsii (m. Kharkiv, 28 liutoho 2024 roku) / za red. S. V. Hlibka, A. M. Liubchych. – Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 2024. S. 81- 87.

2. Kolisnyk A. S. Podatkovi pilhy dlia veteraniv viiny v Ukraini: pravove rehuliuвання ta tendentsii rozvytku. Zbirnyk naukovykh prats za rezult. provedennia kruhloho stolu «Ekonomika, pravo ta innovatsiyni protses: zavdannia v umovakh voiennoi transformatsii Ukrainy» (m. Kharkiv, 26 kvitnia 2024 roku). URL: <https://ndipzir.org.ua/conf-26-04-2024-proceedings>.

3. Pro vnesennia zmin do pidrozdilu 1 rozdilu XX "Perekhidni polozhennia" Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo opodatkuvannia derzhavnoi hroshovoi dopomohy (keshbeku) v ramkakh Vseukrainskoi ekonomichnoi platformy «Zrobleno v Ukraini»: proekt Zakonu Ukrainy № 11400 vid 11.07.2024 r. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44546>.

4. Pro Vseukrainsku ekonomichnu platformu «Zrobleno v Ukraini» Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26. 01.2024 r. № 31/2024. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/312024-49569>.

5. Pro vnesennia zmin do punktu 87 pidrozdilu 2 rozdilu XX "Perekhidni polozhennia" Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo prodovzhennia pilhovoho rezhymu vvezennia elektrychnykh heneratoriv ta inshykh suputnykh tovariv u zviazku z vorozhymy obstrilamy enerhetychnoi systemy Ukrainy: proekt Zakonu Ukrainy № 11404. URL:<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44552>.

6. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 2.12.2010 r. № 2755-VI.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n8035>.

Шматков Даніїл Ігорович

Старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук

України

ORCID 0000-0003-2952-4070

КОПІЮВАННЯ КОДУ ВЕБ-СТОРИНОК: СТВОРЕННЯ ПОХІДНИХ РОБІТ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ

Анотація. Представлена робота описує та порівнює трансформаційне використання коду веб-сторінок та створення похідних робіт з позиції авторського права. Особливу увагу приділено таким процесам як рефакторинг та скрапінг. Окремо матеріал охоплює питання відкритої науки.

Ключові слова: авторське право, відкрита наука, веб-сторінка, рефакторинг, скрапінг.

Daniil Shmatkov

Senior Research Associate of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

COPYING THE CODE OF WEB PAGES: CREATING DERIVATIVE WORKS AND TRANSFORMATIVE USE

Abstract. The presented work describes and compares the transformative use of web page code and the creation of derivative works from the standpoint of copyright. Special attention is paid to such processes as refactoring and scraping. Separately, the material covers issues of open science.

Keywords: copyright, open science, web page, refactoring, scraping.

Сьогоднішній розвиток інформаційних технологій та глобальної мережі створює нові правові питання. Авторське право займає важливе місце тут [1–3].

Наприклад, відкриті наукові знання стосуються відкритого доступу до наукових публікацій, дослідницьких даних, метаданих, відкритих освітніх

ресурсів, програмного забезпечення, а також вихідного коду та апаратного забезпечення, які доступні у відкритому доступі або під авторським правом [4]. Хоча багато складових обговорюються у науковій літературі, питання дотримання авторського права на коди веб-сторінок залишається у тіні.

Неправомірне використання коду веб-сторінок може бути обумовлено спрощенням створення власної тотожної веб-сторінки або розробкою певної компіляції. Повне копіювання, безумовно, повинно супроводжуватись отриманням відповідних дозволів, але існує ще два специфічні випадки. У західній науковій літературі використовується термін «трансформаційне використання» – додавання цінності, створення нового контексту або значення існуючому твору (прикладом може бути пародія, яка відповідно до чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права» є самостійним твором) – таке використання у більшості випадків є правомірним. Другий специфічний випадок – створення похідного твору на основі оригінального без згаданих удосконалень – у цьому випадку права будуть належати автору оригінального твору.

Сучасне програмування є складним процесом, що потребує постійного вдосконалення коду. Одним із ключових аспектів цього процесу є рефакторинг – процес покращення коду, що не змінює його зовнішню поведінку, але робить його зрозумілішим і легшим для підтримки. Основною метою рефакторингу є підвищення якості коду. Це може включати в себе покращення читабельності, зменшення складності, усунення дублювання та підвищення гнучкості. Рефакторинг дозволяє програмістам краще розуміти код, знижує ймовірність появи помилок та полегшує внесення змін у майбутньому. Процес може включати кілька етапів: оцінка коду, внесення змін, тестування.

Сучасний стан рефакторингу коду передбачає як автоматизовані, так і ручні методи: деякі автоматизовані методи включають інструменти для виявлення клонів коду, які аналізують вихідний код і ідентифікують потенційні клони за допомогою методів машинного навчання, зменшуються ручні зусилля, що покращує зручність обслуговування та читабельність програмного забезпечення [5].

Власник авторського права має виключні права на використання, розповсюдження та модифікацію програмного продукту. Це означає, що лише власник або уповноважені ним особи можуть вносити зміни до коду, включаючи рефакторинг. У багатьох випадках ліцензії на програмне забезпечення (наприклад, GNU GPL, MIT) надають свободу модифікації, включаючи рефакторинг, але можуть вимагати розповсюдження модифікацій на тих самих умовах. Варто зазначити, що цей процес також може вважатися зміною, яка створює новий авторський твір, якщо в нього було вкладено достатньо творчої праці.

Копіювання кодів сторінок, часто відоме як скрапінг або копіювання HTML/CSS, несе в собі юридичні ризики, пов'язані з авторським правом. Основними компонентами, на які поширюється авторське право в контексті веб-розробки, є:

- HTML/CSS код: Хоча HTML і CSS є мовами розмітки і стилізації, їхнє конкретне застосування у створенні веб-сторінки може бути захищене авторським правом, якщо твір вважається оригінальним.
- JavaScript код: Як мова програмування, JavaScript код може бути об'єктом авторського права, якщо він демонструє оригінальність і креативність.
- Дизайн та структура сторінок: Веб-дизайн, включаючи розташування елементів, колірну палітру та інші естетичні аспекти, також може бути захищений авторським правом.

Копіювання коду без дозволу власника авторського права може призвести до порушення таких прав та шкоді репутації обох сторін, у тому числі під час дослідницької роботи [6].

Таким чином, трансформаційним використанням коду веб-сторінок будуть вважатися, наприклад, наступні дії:

- Використання частин коду для освітніх цілей або аналізу, з додаванням власних коментарів чи змін, які ілюструють різні підходи до вирішення задач.

- Використання коду в пародійних чи критичних творах, де він слугує для висміювання або критичного аналізу оригіналу.
- Застосування частин коду для створення нових функціональностей або сервісів, які відрізняються від початкового призначення.

До прикладів створення похідних робіт можна віднести наступне:

- Додавання нових функцій до існуючого коду, наприклад, зміна інтерфейсу користувача або додавання нових модулів.
- Зміна мовних налаштувань в коді вебсайту без зміни його логіки чи функціональності.
- Покращення швидкості або безпеки коду, яке не змінює його початкову функціональність.

Учені говорять, що потрібно створювати режим «проміжної відповідальності», який дає судам золоту середину між порушенням та добросовісним використанням [7], адже межа між двома видами використання дійсно дуже тонка. При цьому закони у певній мірі вже регулюють питання і автори оригінальних робіт мають інструменти впливу на недобросовісних осіб. Крім того, широко розвинуті такі технічні інструменти, як водяні знаки (у т.ч. для наукових праць [6]), моніторинг копіювання з використанням онлайн ресурсів [5] тощо, які дозволяють припиняти недобросовісне використання такого об'єкту авторського права, як веб-сторінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Shmatkov, D., & Cabrera Zagalaz, A. (2022). Notice-and-Takedown Procedures in Ukraine, Spain, China and the US. *Law and innovative society*, 1(18), 22-33. doi: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2022-1\(18\)-2](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2022-1(18)-2).
2. Шматков Д. Відкриті дані та авторське право у цифрових дослідженнях. *Економіка, право та інноваційний процес: завдання в умовах воєнної трансформації України: за матеріалами Круглого столу* (м. Харків, 26 квітня 2024 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024.
3. Шматков Д. І., Коломійцев С. О. Використання інформації з відкритих

джерел та право інтелектуальної власності. *Право та інновації*. 2024. № 2 (46). С. 195–201. DOI 10.37772/2518-1718-2024-2(46)-29.

4. Recommendation on Open Science. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-science>.

5. Krotov, V., Johnson, L., & Silva, L. (2020). Tutorial: Legality and ethics of web scraping. *Communications of the Association for Information Systems*, 47. <https://doi.org/10.17705/1CAIS.04724>.

6. Mir, N. (2014). Copyright for web content using invisible text watermarking. *Computers in Human Behavior*, 30, 648-653.

7. Lipton, J. D., & Tehranian, J. (2015). Derivative works 2.0: Reconsidering transformative use in the age of crowdsourced creation. *Nw. UL REv.*, 109, 383-444.

REFERENCES

1. Shmatkov, D., & Cabrera Zagalaz, A. (2022). Notice-and-Takedown Procedures in Ukraine, Spain, China and the US. *Law and innovative society*, 1(18), 22–33. doi: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2022-1\(18\)-2](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2022-1(18)-2).

2. Shmatkov D. (2024). Open data and copyright in digital research. *Economy, law and the innovation process: tasks in the conditions of the military transformation of Ukraine*: based on the materials of the Round Table (Kharkiv, April 26, 2024). Kharkiv: RI of Providing Legal Framework for the Innovative Development of the NALS of Ukraine.

3. Shmatkov D., Kolomiitsev S. (2024). Use of information from open sources and intellectual property rights. *Law and innovations*, 2(46), 195-201. DOI 10.37772/2518-1718-2024-2(46)-29.

4. Recommendation on Open Science. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-science>.

5. Krotov, V., Johnson, L., & Silva, L. (2020). Tutorial: Legality and ethics of web scraping. *Communications of the Association for Information Systems*, 47. <https://doi.org/10.17705/1CAIS.04724>.

6. Mir, N. (2014). Copyright for web content using invisible text watermarking.

Computers in Human Behavior, 30, 648-653.

7. Lipton, J. D., & Tehranian, J. (2015). Derivative works 2.0: Reconsidering transformative use in the age of crowdsourced creation. *Nw. UL REv.*, 109, 383-444.

Ломака Вікторія Сергіївна

*кандидатка юридичних наук, докторантка кафедри права
Європейського Союзу Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, ORCID: 0000-0003-4443-8963*

«ТРАДИЦІЙНІ ЦІННОСТІ»: ЇХ МІСЦЕ І РОЛЬ У ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ РОСІЇ

Наукова робота присвячена дослідженню концепції традиційних цінностей у внутрішній і зовнішній політиці росії, а також використання на тимчасово окупованих територіях України. Авторка проаналізувала практику закріплення традиційних цінностей у законодавстві країни-агресора та зробила відповідні висновки.

Ключові слова: традиційні цінності, правова культура, політична культура, росія.

Lomaka Victoria

*PhD in Law, doctoral student of the European Union Law Department
Yaroslav Mudryi National Law University, ORCID: 0000-0003-4443-8963*

«TRADITIONAL VALUES»: THEIR PLACE AND ROLE IN SHAPING THE LEGAL AND POLITICAL CULTURE OF RUSSIA

The research paper is devoted to the study of the concept of traditional values in the domestic and foreign policy of Russia, as well as its use in the temporarily occupied territories of Ukraine. The author analyzes the practice of enshrining traditional values in the legislation of the aggressor country and draws relevant conclusions.

Keywords: traditional values, legal culture, political culture, Russia.

Поняття «традиційні цінності» вважається одним із ключових елементів конструкції сучасного політичного режиму росії. Його повсюдне використання протягом останніх п'ятнадцяти років органами державної влади, правлячою партією, російською православною церквою, науковими колами і представниками Медіа символізує консервативний поворот у російській політиці. Сенс, який

вкладався в це поняття, періодично уточняється, набуваючи нового наповнення і конотації, а сфера застосування – розширюється (якщо первинно його використовували для внутрішньополітичного дискурсу, то сьогодні його вмонтовано в міжнародну комунікацію російського режиму – концепт традиційних цінностей використовується московою як інструмент «м'якої сили» з метою налагодження співпраці з консервативними політичними силами в Європі). Але якими б не були варіації його змісту, перетворення його на ключовий елемент політичної і правової культури російського суспільства свідчить про формування колективної згоди між ключовими суб'єктами сучасного російського політикуму в питанні визначення стратегічного курсу розвитку держави – це шлях традицій та ідентичності (відповідно до змін до конституції від 2020 р. з'явилася нова стаття 67¹ наступного змісту «російська федерація, об'єднана тисячолітньою історією, зберігаючи пам'ять предків, які передали нам ідеали та віру в Бога»). Фактично в росії йде формування «громадянської релігії»: світська ідеологія починає втягувати у себе релігійні символи, образи та концепції. Це знайшло своє відображення, наприклад, в оформленні храму Збройних сил – релігієзнавці задаються справедливим питанням, а чи є в ньому щось православне? А ось частка державної, і більше того, експансіоністської ідеології в ньому, безумовно, значна, але передається відвідувачам у такій релігійній формі.

Концепція традиційних цінностей сьогодні активно використовується для маніпулювання насамперед російським суспільством і в більш обмеженому варіанті – для маніпулювання свідомістю національних суспільств держав на пострадянському просторі та навіть Європи. Концепція виконує важливу роль у насадженні консервативної політичної орієнтації в питаннях геополітики, але насамперед у питаннях сім'ї, сексуальності, морального виховання, а також іншої подібної соціальної проблематики.

⁴ Так, одне з панно містить зображення Сталіна, а на іншому зображене «урочисте гуляння та хода кримською весною 2014 р.». У натовпі народу, що гуляє, зображені головні дійові особи політичного і військового керівництва росії, які санкціонували і забезпечували анексію Криму. Військові сюжети займають близько 10 % із усієї загальноцерковної тематики. Фактично збудовано не церкву для прилучення воїнів до християнських цінностей, любові та співчуття, а храм перемоги.

Після початку агресії проти України, у листопаді 2022 р., російський режим вдався до нормативного врегулювання цього питання – було видано указ президента «Про затвердження Основ державної політики щодо збереження і зміцнення традиційних російських духовно-моральних цінностей». Ще раніше, у Стратегії національної безпеки російської федерації, ситуацію в росії і в світі було оцінено як таку, що вимагає вжиття невідкладних заходів щодо захисту традиційних цінностей. Таким чином традиційні цінності вийшли далеко за їх розуміння як такі, що мають етичний та моральний характер; сьогодні вони є невід'ємною складовою політики безпеки та зовнішньої політики росії.

Прихильність курсу на збереження та зміцнення традиційних цінностей протиставляється російськими ідеологами політиці колективного Заходу, який, на думку московських пропагандистів, нібито втратив традиційні духовно-моральні орієнтири, і розглядається винятково в контексті глобального цивілізаційного та ціннісного протистояння.

Російська влада, РПЦ і Медіа, що тиражують ці погляди, намагаються представити цю конструкцію як щось більше, ніж просте кліше, компіювання цінностей, властивих різним релігійним конфесіям, традиційно представленим в російському суспільстві. Вони наділяють «традиційні цінності» політичним змістом, перетворюючи її на компонент офіційної політичної ідеології, обов'язкову для всього суспільства, оскільки з нею влада пов'язує збереження культурного суверенітету та ідентичності російської держави. Будь-яка діяльність насамперед в самій росії, а також за її межами, що не відповідає цій конструкції, розглядається як деструктивна, як така, що несе загрозу національним інтересам росії, її національній безпеці.

Виходячи з такого бачення, формується вимога щодо проведення реформ у галузі освіти та виховання, культури, науки, засобів масової інформації та масових комунікацій з урахуванням історичних традицій та накопиченого російським суспільством досвіду за умови проведення широкого громадського обговорення. Остання вимога є фікцією, оскільки інакодумство у сучасній росії переслідується на рівні кримінального права, а йде процес нав'язування

тотального і безумовного світогляду.

Слід зазначити, що концепція традиційних цінностей непрямо використовується російським режимом для боротьби з інакодумцями. У 2012 р. в росії шляхом внесення поправок до федерального закону «Про некомерційні організації» було введено поняття «іноземний агент». Цей закон був спрямований проти НКО, незалежних Медіа та фізичних осіб, які отримують підтримку з-за кордону. Москва застосовує статус іноземного агента для контролю та управління представниками російської громадянської спільноти, одночасно вказуючи на «Захід» як на небезпеку для Росії. У 2017 р. було також ухвалено закон № 327-ФЗ, який запроваджує поняття ЗМІ — «іноземного агента». Виборчо визначати людей, які увійдуть до списку «агентів», мають Міністерство юстиції та МЗС. Федеральний закон «Про контроль за діяльністю осіб, які перебувають під іноземним впливом» (2022 р.) заборонив особам зі статусом іноземного агента обіймати посади в органах державної влади, брати участь у виборчих кампаніях, ініціювати референдуми, організовувати будь-які публічні заходи.

Слід також зазначити, що дискримінація ЛГБТК+-спільноти, що здійснюється з 2013 р. на підставі закону про заборону пропаганди ЛГБТ серед неповнолітніх, стала ще одним ключовим інструментом авторитарного популізму та просування антизахідного порядку денного в Росії та на пострадянському просторі. У 2020 р. було внесено поправку до ст. 72 конституції росії, якою передбачено захист шлюбу як союзу чоловіка та жінки. На захисті такої трактовки шлюбу стоїть Сімейний кодекс, а також конституційний суд країни-агресора. Показово, що з початком російського вторгнення в Україну становище іноагентів та ЛГБТ-спільноти у Росії суттєво погіршилося.

Зазначене свідчить, що ідеї прав людини, демократичної, правової держави виявилися несумісними з національно-культурними та релігійними орієнтаціями російського режиму.

Концепт традиційних цінностей та ідеологія «руського миру» активно використовується агресивною військовою пропагандою Кремля, яка апелює до моральних почуттів російського суспільства, спонукаючи його до «звільнення

України від західної розбещеності». Але ця ідеологія, що супроводжується активною дезінформація як інструментом маніпулювання правосвідомістю українців [1], активно використовується агресором і на тимчасово окупованих територіях України стосовно її громадян. Росія грубо порушує положення міжнародних договорів на тимчасово окупованих територіях України. Важливим напрямом окупаційної політики росії виступає русифікація українського населення (насамперед молоді), якою охоплені сфери мови, культури, освіти та історії. Шляхом нав'язування українським дітям навчальної програми за допомогою завезених до українських закладів освіти на тимчасово окупованих територіях російських підручників держава-окупант прагне за десять років сформувати абсолютно інше покоління з точки зору його самоідентифікації⁵. Знищити національну ідентичність українських дітей не так просто, а тому окрім залучення російських педагогів і студентів педагогічних факультетів, держава-окупант здійснює терор українських педагогів, намагається залучати освітян-колаборантів [4], здійснюючи їх «перепідготовку» та «підвищення кваліфікації» [3].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що політична та геополітична логіка росії виходить із квазіприродного порядку, з моральних закономірностей розвитку російського суспільства, стабілізованих протягом століть у підневільному стані, що відрізняє росію від країн Європи [2: 5]. Такий підхід дозволяє режиму обходитися без будь-якої ясної, переконливої та практичної аргументації при нормативному закріпленні та подальшій реалізації своїх політичних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ломака В. С. Дезінформація як інструмент маніпулювання правосвідомістю під час війни. *Науковий семінар Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Інформаційно-психологічне протиборство в умовах російсько-української війни»*: статті та тези доповідей, 23

⁵ На рівні ради федерації рф створено спеціальну міжфракційну робочу групу, яка покликана «протидіяти викривленню освіти» на тимчасово окупованих росією українських територіях

грудня 2022 року. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2022. С. 64–68.

2. Ломака В. С. Правова культура суспільства в умовах європейської інтеграції. *Проблеми законності*. 2022. №159. С. 105–128. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.159.268418>.

3. Яковюк І. В. Колабораційна діяльність в закладах освіти: у чому полягає загроза національній безпеці України? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 518–522. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/126>.

4. Яковюк І.В. Колабораційна діяльність – злочин проти основ національної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 43-46. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/7>.

5. Яковюк І. В. Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції. *Державне будівництво та місцеве самоврядування : збірник наукових праць*. Харків : Право, 2007. № 13. С. 3–16.

REFERENCES

1. Lomaka V. S. Disinformation as a tool for manipulating legal consciousness during the war. *Scientific Seminar of the Kharkiv National University of the Air Force named after Ivan Kozhedub "Information and Psychological Confrontation in the Context of the Russian-Ukrainian War"*: articles and abstracts, December 23, 2022. Kharkiv: KhNUPS named after I. Kozhedub, 2022. С. 64-68.

2. Lomaka, V. (2022). Legal Culture of Society in the Context of European Integration. *Problems of Legality*, (159), 105–128. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.159.268418>.

3. Lomaka V. S. Collaborative activity in educational institutions: what is the threat to the national security of Ukraine? *Legal scientific electronic journal*. 2023. № 10. С. 518-522. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/126>.

4. Yakoviyk I.V. Collaborative activity is a crime against the foundations of national security of Ukraine. *Legal scientific electronic journal*. 2023. № 5. С. 43-46. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/7>.

5. Yakoviyk I.V. Legal culture in the context of globalization and European

integration. *State building and local self-government: a collection of scientific papers.*
Kharkiv: Pravo, 2007. № 13. С. 3-16.

Петришин Олег Олександрович

кандидат юридичних наук, старший дослідник, вчений секретар НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

ORCID: 0000-0002-6099-8832

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ НА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

У публікації досліджуються ключові виклики економічній безпеці України в умовах широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією. аналізуються наслідки військової агресії для різних секторів економіки, включаючи виробничу, фінансову, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну, соціальну та продовольчу сфери. особлива увага приділяється впливу цих викликів на загальнодержавному та місцевому рівнях.

Ключові слова: економічна безпека, Україна, воєнний стан, макроекономічна стійкість.

Oleh Petryshyn

PhD in Law, Senior Researcher, Scientific Secretary of the SRI of State Building and Local Government of the NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0002-6099-8832

CURRENT CHALLENGES TO UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY AT THE NATIONAL AND LOCAL LEVELS

This publication examines the key challenges to Ukraine's economic security in the context of the large-scale war initiated by the Russian Federation. It analyzes the consequences of military aggression for various sectors of the economy, including production, finance, foreign economic relations, investment and innovation, social sphere, and food security.

Keywords: economic security, Ukraine, martial law, macroeconomic stability.

Економічна безпека держави є фундаментальною складовою національної безпеки, що забезпечує стійкість економічної системи до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захист національних економічних інтересів [1]. В

умовах широкомасштабної війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України, питання забезпечення економічної безпеки набуває особливої актуальності та вимагає комплексного аналізу для розробки ефективних стратегій протидії існуючим викликам.

Широкомасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, спричинила фундаментальний негативний вплив на економічну безпеку держави як на загальнонаціональному, так і на місцевому рівнях. Незважаючи на це, Україні вдалося зберегти відносну макроекономічну стійкість і навіть покращити попередні прогнози економічної динаміки. Дане дослідження аналізує ключові виклики економічній безпеці України в умовах воєнного стану та окреслює пріоритетні напрями їх подолання.

Одним з найбільших викликів для економічної безпеки України є різкий економічний спад, спричинений згоранням ділової активності в умовах війни та неможливістю ведення бізнесу в окремих регіонах країни. Це супроводжується значним зменшенням трудового потенціалу через інтенсивні процеси міграції населення за кордон, велику кількість внутрішньо переміщених осіб та втрати цивільного населення. Додатковим фактором тиску на економіку є зростання індексу споживчих цін та зниження приватного споживання, що негативно впливає на загальний економічний стан країни.

За даними Державної служби статистики України, за підсумком 2022 року падіння ВВП становило 29,1% [2]. Однак, завдяки професійній роботі уряду, парламенту України, Національного банку України, системній допомозі міжнародних партнерів та високому рівню адаптивності бізнесу та населення, вдалося утримати економічний фронт. По результатах 2023 року відмічається поступове покращення стану економічної безпеки, хоча ризики залишаються значними й у 2024 році.

Для комплексного аналізу впливу воєнного стану на економічну безпеку України доцільно розглянути ключові складові цієї системи:

1. Виробнича безпека України зазнала серйозних випробувань через критичне скорочення промислового виробництва та прискорення темпів

деіндустріалізації економіки. Це призвело до зниження конкурентних позицій вітчизняних виробників як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках промислової продукції. Спостерігається тенденція до збільшення частки низькотехнологічної та сировинної продукції у структурі промислового виробництва, що посилює залежність внутрішнього ринку України від імпорту промислової продукції.

2. Фінансова безпека України стикається з низкою серйозних викликів, головним з яких є високий рівень дефіциту державного бюджету. Це пов'язано зі значними втратами податкових та митних надходжень до державного та місцевих бюджетів. Ситуація ускладнюється зростанням обсягів державного боргу та видатків на його обслуговування. Внаслідок обмеженості фінансових можливостей держави спостерігається недофінансування окремих статей видатків бюджету. Крім того, відбувається погіршення фінансової стійкості пенсійної системи, що створює додаткове навантаження на державні фінанси.

3. Зовнішньоекономічна безпека України зазнала значних втрат через руйнування чи пошкодження виробничих об'єктів, що призвело до суттєвого зменшення експортного потенціалу країни. Ситуація ускладнюється утрудненням експорту внаслідок руйнування чи ускладнення транспортної логістики. Це, в свою чергу, призводить до зростання негативного сальдо торговельного балансу. Додатковим викликом є посилення сировинної та низькотехнологічної спрямованості експорту, що негативно впливає на конкурентоспроможність української економіки на міжнародних ринках.

4. Інвестиційно-інноваційна безпека України стикається з серйозними викликами, зокрема через скорочення державних капітальних інвестицій та капітальних інвестицій у корпоративному секторі. Спостерігається згортання інноваційної активності в економіці та погіршення динаміки інвестиційних процесів у промисловості. Недостатній обсяг фінансування наукових досліджень і розробок створює додаткові перешкоди для інноваційного розвитку. Ситуація ускладнюється релокацією за межі України інноваційно активних компаній, що призводить до втрати інтелектуального та технологічного потенціалу.

5. Соціальна безпека України зазнає значного тиску через суттєве погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення. Спостерігається втрата можливостей зайнятості та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці. Значне зниження добробуту та якості життя населення супроводжується погіршенням умов життя значних груп населення через руйнування житла та цивільної інфраструктури. Масовий виїзд біженців за кордон та стрімке зростання кількості внутрішньо переміщених осіб створюють додаткове навантаження на соціальну систему країни.

6. Продовольча безпека України стикається з низкою викликів, зокрема через значні матеріально-технічні та фінансові втрати частини сільськогосподарських виробників. Спостерігається погіршення забезпеченості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами. Руйнування інфраструктури виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції призводить до зниження обсягів виробництва значущих видів сільськогосподарської продукції. Як наслідок, відбувається погіршення якості харчування населення, що створює додаткові ризики для здоров'я та благополуччя громадян.

7. На місцевому рівні спостерігається збільшення навантаження на соціальну інфраструктуру та ринок праці, особливо в густозаселених і традиційно праценадлишкових західних регіонах. Погіршується доступ до кваліфікованої медичної допомоги та отримання соціальних послуг через нестачу фахівців. У деяких регіонах виникають локальні дефіцити продуктів харчування, викликані утрудненням постачання та/чи надмірним попитом. Значне погіршення стану довкілля, включаючи воєнне забруднення, спричинене бойовими діями, створює додаткові екологічні ризики для місцевих громад.

Незважаючи на значні виклики економічній безпеці України, спричинені широкомасштабною війною, країні вдалося зберегти макроекономічну стійкість та адаптуватися до нових умов. Проте для подальшого зміцнення економічної безпеки необхідно зосередитися на стимулюванні відновлення виробничого потенціалу, забезпеченні фінансової стабільності, підтримці експортного

потенціалу, створенні сприятливих умов для інвестицій та інновацій, розробці ефективних механізмів соціального захисту населення, забезпеченні продовольчої безпеки та розвитку регіональної інфраструктури.

Реалізація цих заходів дозволить посилити економічну безпеку України як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях, створюючи основу для сталого розвитку та відновлення країни у повоєнний період. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку конкретних механізмів та інструментів подолання виявлених викликів, з урахуванням специфіки різних регіонів України та динаміки геополітичної ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Київ: Національний інститут проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, 2008. 48 с.
2. Державна служба статистики України. Валовий внутрішній продукт (2022). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Національний банк України. Макроекономічний та монетарний огляд, липень 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-lipen-2023-roku>.

REFERENCES

1. Vlasiuk O.S. Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku [Theory and practice of economic security in the system of economic science]. Kyiv: Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky pry Radi natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, 2008. 48 p.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Valovyi vnutrishnii produkt (2022) [State Statistics Service of Ukraine. Gross Domestic Product (2022)]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Natsionalnyi bank Ukrainy. Makroekonomichnyi ta monetarnyi ohliad, lypen 2023 [National Bank of Ukraine. Macroeconomic and Monetary Review, July 2023].

Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-lipen-2023-roku>.

Постнова Наталія Іванівна

*аспірантка кафедри права Європейського Союзу Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0700-1319>

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗМІШАНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Робота присвячена дослідженню правового регулювання міжнародних змішаних (мультимодальних) перевезень вантажів, пасажирів і багажу в особливий період. Запропоновано напрямки покращення правового регулювання міжнародних змішаних перевезень, зокрема щодо необхідності прийняття форми єдиного перевізного документа та технічних вимог до організації та функціонування мультимодальних терміналів, спрощення митних процедур і документального оформлення для мультимодальних перевезень.

Ключові слова: міжнародне приватне право, міжнародні змішані перевезення, мультимодальні перевезення, транспортна політика, перевезення вантажів, людей та багажу.

Postnova Natalia

*PhD candidate of the Department of Law of the European Union
of Yaroslav Mudryi National Law University*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0700-1319>

LEGAL SUPPORT OF INTERNATIONAL MIXED TRANSPORTATION UNDER MARTIAL LAW

The work is devoted to the study of legal regulation of international mixed (multimodal) transportation of goods, passengers and baggage during a special period. The author suggests ways to improve the legal regulation of international multimodal transportation, in particular, the need to adopt a single transportation document and technical requirements for the organization and operation of multimodal terminals, simplification of customs procedures and documentation for multimodal transportation.

Key words: private international law, international mixed transportations, multimodal transportations, transportation policy, transportations of cargoes, people and luggage.

Економічна безпека та міжнародні змішані перевезення взаємопов'язані через декілька ключових аспектів: по-перше, міжнародні мультимодальні

перевезення сприяють ефективному руху товарів через кордони, що підтримує міжнародну торгівлю і сприяє розвитку логістичних послуг, допомагає залучити інвестиції в інфраструктуру та створити нові робочі місця [1]. Все це допомагає реалізувати транзитний потенціал України, переорієнтовуючи вантажопотоки на більш екологічні способи транспортування. А економічна безпека країни, в свою чергу, залежить від здатності залучати і підтримувати стабільні торговельні відносини. По-друге, диверсифікація транспортних шляхів виявляється єдиним дієвим варіантом діяльності транспортної системи України в умовах повномасштабного вторгнення. Змішані перевезення, що використовують комбінацію різних видів транспорту (морський, залізничний, автомобільний, авіаційний), забезпечують гнучкість і надійність у логістичних ланцюгах, що допомагає уникнути залежності від одного виду транспорту (в умовах закриття повітряного простору України та обмежень використання морського транспорту) та може знизити ризики від можливих перебоїв і підвищити економічну стійкість. По-третє, ефективні мультимодальні перевезення знижують витрати на транспортування і час доставки, що підвищує логістичну ефективність та конкурентоспроможність компаній і країни в цілому. Це сприяє зміцненню економічної безпеки через підвищення ефективності виробничих і торговельних процесів. По-п'яте, міжнародні мультимодальні перевезення вимагають координації і співпраці між різними країнами і транспортними компаніями. Ефективні регуляторні механізми і міжнародні угоди сприяють стабільності і передбачуваності в торговельних відносинах, що є ключовим аспектом економічної безпеки. По-шосте, відбувається зменшення ризиків: використання мультимодальних перевезень дозволяє краще реагувати на різні кризи шляхом швидкої переорієнтації логістичних маршрутів. Це допомагає мінімізувати економічні втрати і забезпечити безперервність постачання товарів. Таким чином, міжнародні мультимодальні перевезення грають важливу роль у забезпеченні економічної безпеки країни через підвищення ефективності торгівлі, зниження ризиків, розвиток інфраструктури і залучення інвестицій.

Окремим питанням постає удосконалення правового забезпечення

міжнародних змішаних перевезень через пришвидшену євроінтеграцію. Прийняття законодавства, яке відповідає директивам ЄС, сприяє інтеграції України до європейського транспортного простору [1]. Що включає реалізацію загальних правил для комбінованих вантажоперевезень, що здійснюються на території країн-учасниць ЄС. Крім того, законодавче регулювання мультимодальних перевезень допомагає розвивати транспортні коридори та інтегрувати національну транспортну інфраструктуру до міжнародних систем [2].

Хоча Закон України «Про мультимодальні перевезення» прийнятий у 2021 році [3], проте він досі не працює внаслідок відсутності ухвалення окремих положень Кабінетом Міністрів України та іншими центральними органами виконавчої влади, зокрема: 1) форми єдиного перевізного документа (затверджується Кабінетом Міністрів України відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону); 2) технічних вимог до організації та функціонування мультимодальних терміналів (визначаються ЦОВВ, відповідно до ч. 7 ст. 8 Закону).

Щодо форми єдиного документа доцільним видається використання мультимодального транспортного коносаменту ФІАТА (FBL, Multimodal Transport Bill of Lading). Документ FBL відповідає всім передбаченим Законом вимогам (ч. 1 ст. 11 Закону), крім того, ще у 1983 році він був визнаний Міжнародною торговельною палатою, як документ у практиці акредитива. На сьогодні FBL ФІАТА є одним з найбільш часто використовуваних мультимодальних транспортних документів у світі.

Покращення правового регулювання міжнародних змішаних (мультимодальних) перевезень в Україні в умовах воєнного стану та відсутності можливості здійснювати авіаперевезення потребує комплексного підходу. Ключовими заходами, на які необхідно звернути увагу є розвиток альтернативних транспортних маршрутів, спрощення митних процедур і документального оформлення, розвиток правової бази для страхування ризиків. В межах перелічених заходів потребують реалізації розробка угод з сусідніми країнами щодо спрощення процедур транзиту і митного оформлення, запровадження електронних систем управління документами для змішаних перевезень,

оптимізація митних процедур, щоб зменшити затримки і витрати при перетині кордонів, створення механізмів страхування логістичних ризиків під час воєнного стану, особливо запровадження спеціальних страхових продуктів для мультимодальних перевезень. Забезпечення безпеки вантажів та транспортних засобів в умовах воєнного стану є критично важливим. Це може включати розробку спеціальних заходів безпеки та співпрацю з правоохоронними органами.

Так, спрощення митних процедур і документального оформлення для мультимодальних перевезень з правової точки зору включає кілька ключових аспектів: 1) електронне декларування (використання електронних систем для подачі митних декларацій дозволяє зменшити час на оформлення документів та уникнути помилок, пов'язаних з ручним введенням даних) [4]; 2) попереднє декларування (можливість попереднього декларування товарів до їх фактичного прибуття на митну територію значно прискорює митне оформлення та зменшує час простою товарів) [5]; 3) спрощені митні коридори, де перевірка здійснюється на основі ризик-орієнтованого підходу, дозволяє швидше проходити митний контроль; 4) спрощені митні декларації, що містять мінімальний обсяг інформації, необхідної для митного оформлення, зменшує час та витрати на підготовку документів [6]; 5) впровадження системи «єдиного вікна», що дозволяє підприємствам подавати всі необхідні документи через одну платформу, що спрощує процес і зменшує адміністративні витрати [5].

Необхідно зазначити, що якості дорожньої карти реформування податкової та митної системи України в грудні 2023 року було затверджено Національну стратегію доходів на 2024-2030 роки. Для реалізації спрощення митних процедур потребують удосконалення такі нормативно-правові акти: Положення про митні декларації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450 «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій»; Наказ Державної митної служби України від 17.11.2005 № 1118 «Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України», Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 р. № 960 «Деякі питання проведення

заходів офіційного контролю товарів, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту)» щодо переліку документів і відомостей, що підлягають перевірці під час попереднього документального контролю, Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012 р. № 1066. А також впровадження механізму реалізації статті 325 Митного кодексу України щодо відшкодування витрат за результатом призначення та проведення форм митного контролю за ініціативою контролюючих та правоохоронних органів [4].

Впровадження цих заходів допоможе Україні зміцнити правове регулювання змішаних перевезень, підвищити ефективність логістичних процесів і забезпечити економічну безпеку навіть за умов воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каспрук О. С. Проблеми правового регулювання міжнародних мультимодальних перевезень. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. № 126 (1). С. 93-100. DOI: <https://doi.org/10.17721/apmv.2015.126.1.93-100>.
2. Україна впроваджує європейські правила мультимодальних перевезень. Build PortaL. 2021. URL: <https://www.ukr.net/news/details/economics/88258332.html>.
3. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17 листопада 2021 року № 1887-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#Text>.
4. План роботи Комітету з питань логістики та міжнародних перевезень Громадської ради при Державній митній службі України на 2024 рік від 16 лютого 2024 року. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/11880?unique=e3675ad7109e1f71023adfec2f5719b07a404e3f&download=true>.
5. Степаненко С. В. Напрями удосконалення митного контролю та переміщення товарів через митний кордон України. *Актуальні проблеми політики*. 2023. № 71. С. 49-54. DOI <https://doi.org/10.32782/app.v71.2023.7>.
6. Юринець О. В. Пріоритетні проблеми роботи митних органів України в

умовах європейської та євроатлантичної інтеграції. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 3 (1). С. 96-103.

REFERENCES

1. Kaspruk O. S. Problemy pravovoho rehuliuвання mizhnarodnykh multimodalnykh perevezen. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. 2015. № 126 (1). S. 93-100. DOI: <https://doi.org/10.17721/apmv.2015.126.1.93-100>.

2. Ukraina vprovadzhuie yevropeiski pravyla multimodalnykh perevezen. Build PortaL. 2021. URL: <https://www.ukr.net/news/details/economics/88258332.html>.

3. Pro multimodalni perevezennia: Zakon Ukrainy vid 17 lystopada 2021 roku № 1887-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#Text>.

4. Plan roboty Komitetu z pytan lohistyky ta mizhnarodnykh perevezen Hromadskoi rady pry Derzhavnii mytnii sluzhbi Ukrainy na 2024 rik vid 16 liutoho 2024 roku. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/11880?unique=e3675ad7109e1f71023adfec2f5719b07a404e3f&download=true>.

5. Stepanenko S. V. Napriamy udoskonalennia mytnoho kontroliu ta peremishchennia tovariv cherez mytnyŭ kordon Ukrainy. Aktualni problemy polityky. 2023. № 71. S. 49-54. DOI <https://doi.org/10.32782/app.v71.2023.7>.

6. Yurynets O. V. Priorytetni problemy roboty mytnykh orhaniv Ukrainy v umovakh yevropejskoi ta yevroatlantychnoi intehratsii. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. 2021. № 3 (1). S. 96-103.

Рагуліна Ксенія Анатоліївна

*кандидатка юридичних наук, наукова співробітниця НДІ державного
будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України*

ORCID: 0000-0003-3076-9702

ГЕНЕЗИС ТЕРМІНОПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

У публікації розглядається еволюція концепції економічної безпеки в контексті міжнародного права. Аналізуються ключові етапи формування цього термінопоняття, включаючи його трансформацію від вузького тлумачення в рамках національної безпеки до більш комплексного та всеохоплюючого підходу в умовах сучасного глобалізованого світу.

Ключові слова: економічна безпека, міжнародне право, глобалізація, національна безпека, міжнародні відносини.

Kseniia Rahulina

*PhD in Law, Research Associate at the SRI of State Building and Local Government of
the NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0003-3076-9702

THE GENESIS OF THE TERM «ECONOMIC SECURITY» IN INTERNATIONAL LAW

This study explores the evolution of the concept of economic security within the framework of international law. It analyzes the key stages in the formation of this term, including its transformation from a narrow interpretation within national security to a more comprehensive and inclusive approach in today's globalized world.

Keywords: economic security, international law, globalization, national security, international relations.

Економічна безпека є ключовим елементом національної та міжнародної безпеки, що забезпечує стійкість економічних систем до внутрішніх та зовнішніх викликів. В епоху глобалізації та зростаючої взаємозалежності держав питання забезпечення економічної безпеки набуває особливого значення та потребує

грунтового аналізу її генезису в контексті міжнародного права [5].

Історично, концепція економічної безпеки формувалася як складова частина більш широкого розуміння національної та міжнародної безпеки. У післявоєнний період, особливо з початком холодної війни у 1950-х роках, безпека переважно асоціювалася з військовою міццю. Держави прагнули максимізувати свій військовий потенціал для захисту від потенційних загроз та забезпечення власного виживання на міжнародній арені [3].

Важливим етапом у формуванні поняття економічної безпеки стало прийняття Статуту ООН у 1945 році [1]. Хоча термін «економічна безпека» не був безпосередньо використаний у документі, Статут заклав фундамент для розширеного розуміння безпеки, включаючи економічні аспекти. Стаття 1 Статуту ООН визначає мету організації як підтримання міжнародного миру та безпеки, що імпліцитно включає і економічну стабільність як важливий компонент глобальної безпеки.

1970-ті роки ознаменували поступовий перехід від суто військового розуміння безпеки до більш комплексного підходу. Декларація про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин та співробітництва між державами 1970 року підкреслила важливість економічного співробітництва для забезпечення міжнародної безпеки [2]. Цей документ став важливим кроком у визнанні економічного виміру безпеки на міжнародному рівні.

Завершення холодної війни в 1990-х роках призвело до подальшої трансформації концепції економічної безпеки [4]. Глобалізаційні процеси, посилення економічної взаємозалежності між країнами, а також поява нових загроз, таких як міжнародний тероризм, кібератаки та екологічні кризи, зумовили необхідність переосмислення поняття економічної безпеки. Воно почало охоплювати не лише захист національних економічних інтересів, але й забезпечення стабільності глобальної економічної системи в цілому.

У XXI столітті концепція економічної безпеки набула нових вимірів та форм. Сучасне трактування цього поняття включає такі ключові аспекти:

1. Багатовимірність. Економічна безпека розглядається не лише з позиції держави, але й з урахуванням безпеки окремих індивідів, спільнот та глобальної економічної системи в цілому. Це стало індикатором зміщення фокусу від державоцентричного підходу до більш інклюзивного розуміння безпеки.

2. Взаємозалежність. Даний аспект розкривається через визнання тісного взаємозв'язку між економічною безпекою різних держав та регіонів світу. Глобальні економічні кризи продемонстрували, що проблеми однієї країни можуть мати далекосяжні наслідки для всієї світової економіки.

3. Комплексність загроз. Важливим етапом розвитку поняття стало врахування широкого спектру викликів, включаючи економічні кризи, кіберзагрози, екологічні проблеми, пандемії та інші нетрадиційні загрози безпеці. Це зумовило необхідність формування більш гнучкого та адаптивного підходу до забезпечення економічної безпеки.

4. Сталий розвиток. Інтеграція концепції економічної безпеки з цілями сталого розвитку та екологічної стійкості стало індикатором розуміння міжнародною спільнотою того, що довгострокова економічна безпека нерозривно пов'язана з екологічною стабільністю та соціальним благополуччям.

5. Інституційне забезпечення. Необхідність імплементації оновлених концептуальних засад економічної безпеки зумовило розвиток міжнародних інституцій та механізмів для координації зусиль у відповідній сфері. Це включає діяльність таких організацій як ООН, Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд та інших глобальних та регіональних структур.

6. Технологічний вимір. Вплив технологій на внутрішні та зовнішні відносини, суспільне життя в цілому, в тому на забезпечення економічної безпеки розширив спектр релевантних питань, включаючи кібербезпеку, захист критичної інфраструктури та ефективне управління даними. Зростаюча цифровізація економіки створює нові виклики та можливості, вимагаючи постійного вдосконалення технологічних рішень для протидії загрозам.

7. Людиноцентричний підхід. Сучасне розуміння економічної безпеки виходить за межі державного рівня, зосереджуючись на добробуті та захисті

окремих індивідів та спільнот. Цей підхід втілюється в концепції «людської безпеки», яка ставить людину в центр політики безпеки. Він передбачає не лише захист від економічних загроз, але й створення умов для сталого розвитку, соціальної справедливості та економічних можливостей для кожного члена суспільства.

Сучасне міжнародне право відображає цю еволюцію, включаючи економічну безпеку як невід'ємну складову міжнародної безпеки [4]. Це виражається у діяльності міжнародних організацій, які прагнуть забезпечити глобальну економічну стабільність та безпеку. Наприклад, Світова організація торгівлі працює над створенням справедливої системи міжнародної торгівлі, Міжнародний валютний фонд зосереджується на забезпеченні фінансової стабільності, а ООН інтегрує економічну безпеку в свої програми сталого розвитку [1].

Важливо відзначити, що розвиток концепції економічної безпеки в міжнародному праві не був лінійним процесом. Він характеризувався періодами інтенсивного розвитку, зумовленими глобальними кризами та геополітичними змінами, а також періодами відносної стабільності. Кожна глобальна криза, будь то нафтова криза 1970-х років, азійська фінансова криза 1997 року чи глобальна фінансова криза 2008 року, призводила до переосмислення концепції економічної безпеки та вдосконалення міжнародних правових механізмів її забезпечення.

Особливу роль у розвитку концепції економічної безпеки відіграли регіональні інтеграційні процеси, зокрема формування Європейського Союзу. ЄС став прикладом того, як економічна інтеграція може сприяти зміцненню безпеки та стабільності цілого регіону. Досвід ЄС у створенні спільного економічного простору та координації економічних політик став важливим внеском у розвиток глобального розуміння економічної безпеки.

У контексті міжнародного права, еволюція поняття економічної безпеки призвела до формування нових правових інструментів та механізмів [5]. Це включає розробку міжнародних договорів з економічних питань, створення механізмів вирішення міжнародних економічних спорів, розвиток норм щодо

захисту інвестицій та інтелектуальної власності. Важливим аспектом стало також визнання економічних санкцій як інструменту міжнародної політики, що підкреслює тісний зв'язок між економічною та політичною безпекою.

Генезис термінопоняття «економічна безпека» в міжнародному праві відображає загальну еволюцію розуміння безпеки у глобалізованому світі [4]. Від вузького фокусу на національній військовій безпеці концепція розширилася до комплексного, багатовимірного поняття, яке враховує взаємозалежність економік, нові глобальні виклики та необхідність сталого розвитку.

Ця еволюція продовжується, відповідаючи на нові виклики та загрози глобальній економічній системі. Сучасні тенденції, такі як цифровізація економіки, зміна клімату, зростання нерівності між країнами та всередині них, ставлять нові завдання перед міжнародним правом у сфері забезпечення економічної безпеки.

Подальший розвиток концепції економічної безпеки в міжнародному праві, ймовірно, буде зосереджений на вирішенні таких питань, як: 1) розробка ефективних механізмів управління глобальними економічними ризиками; 2) забезпечення справедливого розподілу вигод від глобалізації; 3) вирішення проблем економічної нерівності та бідності як факторів нестабільності; 4) інтеграція економічної безпеки з екологічною стійкістю та соціальним розвитком; 5) адаптація міжнародного економічного права до викликів цифрової економіки.

Таким чином, генезис поняття економічної безпеки в міжнародному праві відображає складний та динамічний процес адаптації правових норм та інститутів до мінливих реалій глобальної економіки. Розуміння цієї еволюції є критично важливим для формування ефективних стратегій забезпечення економічної безпеки на національному та міжнародному рівнях в умовах сучасних глобальних викликів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статут ООН. 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

2. Декларація про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 року. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170>

3. Muhammad A., Riyanto S. International security studies: origins, development and contending approaches. *Brazilian Journal of Strategy & International Relations*. Volume 10 (10). 2021. P. 230–249.

4. Heurlin, Kristensen. International security. *Encyclopedia of Life Support Systems*. Volume II. URL: <https://www.eolss.net/sample-chapters/c14/E1-35-04-02.pdf>

5. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Київ: Національний інститут проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, 2008. 48 с.

REFERENCES

4. United Nations Charter. 1945. Online page. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

5. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations. 1971. Online page. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170>

6. Muhammad A., Riyanto S. International security studies: origins, development and contending approaches. *Brazilian Journal of Strategy & International Relations*. Volume 10 (10). 2021. P. 230–249.

7. Heurlin, Kristensen. International security. *Encyclopedia of Life Support Systems*. Volume II. URL: <https://www.eolss.net/sample-chapters/c14/E1-35-04-02.pdf>

8. Vlasjuk O.S. Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku [Theory and practice of economic security in the system of economic science]. Kyiv: Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky pry Radi natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, 2008. 48 p.

Давидюк Олександр Миколайович

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, с.н.с Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ, адвокат
код ORCID: 0000-0002-6699-0903*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАВІ ЄС

Анотація: Роботу присвячено вивченню стану правового забезпечення публічно-правових форм трансферу в межах права Європейського Союзу. Досліджуються нормативні конструкції, засоби і прийоми за допомогою яких ідентифікуються публічно-правові форми трансферу технологій та здійснюється правове регулювання суспільних відносин пов'язаних із їх реалізацією. Аналізуються основні нормативні підходи до класифікації публічно-правових форм трансферу технологій у праві Європейського Союзу. Сформовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання функціонування публічно – правових форм трансферу технологій.

Ключові слова: публічно – правові форми трансферу технологій, технологія, правове регулювання обігу технологій, трансфер технологій, інновації, інноваційна діяльність.

DAVYDIUK OLEKSANDR MYKOLAYOVYCH

*PhD, Assistant Professor of the Economic Law Department of Yaroslav Mudryi National Law University, Senior Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine, advocate
ORCID: 0000-0002-6699-0903*

PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF PUBLIC-LAW FORMS OF TECHNOLOGY TRANSFER IN EU LAW

Abstract: The work is devoted to the study of the state of legal support of public-law forms of transfer within the framework of the law of the European Union. Regulatory constructions, means and

methods are studied, with the help of which public-legal forms of technology transfer are identified and legal regulation of social relations related to their implementation is carried out. The main regulatory approaches to the classification of public-law forms of technology transfer in the law of the European Union are analyzed. Proposals have been made to improve the legal regulation of the functioning of public - legal forms of technology transfer.

Keywords: publicly - legal forms of technology transfer, technology, legal regulation of technology circulation, technology transfer, innovation, innovative activity.

Економічна система Європейського Союзу стала умовним взірцем для багатьох країн світу. В основі її стабільного економічного зростання, лежить масштабований процес трансферу технологій та передачі інновацій. Всі країни учасниці Європейського Союзу, прийняли на себе зобов'язання створити максимально сприятливі умови для переходу прав на них від їх розробника до того суб'єкта господарювання, який має на меті заснування з їх допомогою нового різновиду господарської діяльності. Потенційна здатність технологій надати істотні конкурентні переваги в межах підприємницької діяльності зумовлює активну зацікавленість в них з боку суб'єктів господарювання. Здатність підвищити рівень економічного зростання та благополуччя, визначає пріоритетність трансферу технологій в загальній системі публічних інтересів.

Публічний інтерес до інновацій та технологій в межах Європейського Союзу став настільки осяжним, що вони почали використовуватись як предметом угод і правочинів, що вчиняються органами державної і місцевої влади, державними і муніципальними підприємствами, установами, організаціями їх концернами та іншими об'єднаннями суб'єктів господарювання. На відміну від ринкової (саморегульованої) сфери, де основним регулятором виступає договір чи угода, що укладається між двома або декількома учасниками відносин, в публічно – правовій сфері європейського простору, основним регулятором виступає нормативний акт. Відповідно, участь державних чи місцевих органів (рівно як і державних та муніципальних підприємств, установ, організацій) неможлива без адекватного правового регулювання того, яким чином ці суб'єкти можуть брати участь у трансфері технологій.

В основі визначення правового статусу форм трансферу технологій за правом Європейського Союзу, лежать акти особливої юридичної сили «Soft Law» (так звані джерела м'якого права). Сутність цих регуляторів полягає у формуванні системи рекомендацій, що можуть бути використані учасниками трансферу технологій для формування персонального договору між собою, а парламентам країн учасниць Європейського Союзу, вони слугують в якості основних напрямків того, як має бути сформовано їх акти національного законодавства.

В такій системі джерел, основне місце займає Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (угода «ТРИПС»), прийнята в межах Світової Організації Торгівлі від 15 квітня 1994 р. [1]. В ній сформовано орієнтовний перелік різновидів договорів, що можуть бути використані при договірному регулюванні трансферу технологій. Основним недоліком цього акту є те, що він ототожнює технологію із особливим об'єктом права інтелектуальної власності, що не відповідає вимогам учасників трансферу технологій.

Вагомим джерелом визначення статусу технологій і місцем ідентифікації форм її трансферу є рекомендації Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку («UNCTAD») [2]. В межах цього акту, форми технології також були зведені до окремих різновидів договорів, проте більш широкого за своїм змістом аніж у межах угоди «ТРИПС».

В праві ЄС також існують нормативні акти сформовані Організацією економічного співробітництва та розвитку («ОЕСР»). Так, в 2018 році, було сформовано рекомендації «ОЕСР» щодо формування, обігу та використання інновацій – Довідники Фраскатті – Керівництво Осло [3]. В них наведено класифікацію договірних форм трансферу технологій, залежно від підстави їх виникнення. Такий підхід є більш широким аніж у двох попередніх актах, проте все одно, він містить у собі лише рекомендації та не передбачає чітких правил нормативного регулювання публічно – правових форм трансферу технологій.

Ключовим нормативно – правовим актом в межах права Європейського Союзу, що регулює питання передачі прав на інновації та технології, є Рамкова

Угода «Горизонт Європи», що була прийнята у 2021 р., та діє до 2027 року [4]. Вона була затверджена Європейським Парламентом та Радою Європи – директива № 2021/695. Тільки в межах цього нормативно – правового акту, можна віднайти окремі форми публічно – правового трансферу технологій. Системний аналіз цього акту, дозволяє сформулювати наступні публічно – правові форми трансферу технологій, використання яких допускається в межах ЄС:

- ✓ трансфер технологій в ході реалізації спеціальних міждержавних програм оборонного та промислового призначення;
- ✓ трансфер технологій при проведенні докомерційних та державних закупівель.

Саме ці форми трансферу технологій, можна ідентифікувати як публічно – правові, оскільки вони не можуть бути ініційовані та реалізовані без участі органів державної чи місцевої влади чи країн учасниць чи інституцій Європейського Союзу. Всі інші форми трансферу технологій, розраховані на виключно приватноправове використання, проте в силу занадто широких регуляторних підходів можуть бути використані і в публічно – правовій сфері.

На нашу думку, одних лише положень рамкової програми «Горизонт Європи» для належного та ефективного регуляторного забезпечення публічно – правових форм трансферу технологій, явно не достатньо. Питання їх адекватного правового регулювання має бути додатково врегульовано на рівні окремих, спеціальних нормативно – правових актів вищого рівня, тобто тих нормативних актів, які мають бути прийняті вищими органами управління – Європейським парламентом та Радою Європи.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1) TRIPS — Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. WTO. 1994. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm.
- 2) DRAFT INTERNATIONAL CODE OF CONDUCT ON THE TRANSFER OF TECHNOLOGY. Report and notes by experts on the outstanding

issues. Compiled by the UNCTAD secretariat. TD/CODE TOT/52 5 August 1988.
URL: <https://digitallibrary.un.org/record/50095?ln=ru>.

3) The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities.
URL: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oslo-manual-2018_9789264304604-en?itemId=/content/component/9789264304604-5-en&_csp_=967ec84ec28355c72cb989df2ed4048e&itemIGO=oecd&itemContentType=chapter#section-d1e2088. <https://doi.org/10.1787/24132764>.

4) Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) № 1290/2013 and (EU) No 1291/2013 (Text with EEA relevance). Official Journal of the European Union. 12.5.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/695>.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
МІЖНАРОДНИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ НДІ ПЗІР НАПрН УКРАЇНИ

за матеріалами III-ї науково-практичної
конференції (м. Харків, 16 липня 2024 року)

ISBN 978-617-7806-50-8

Адреса редакційної колегії:
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
61002, Харків, вул. Чернишевська, 80
Тел.: (057) 700-06-64
E-mail: ndipzir@gmail.com
Сайт: ndipzir.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4814 від 17.12.2014 р.